

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Η οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο με βάση το Διεθνές Δίκαιο- Ιστορική Αναδρομή.»

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών Σπουδών

Κατεύθυνση: Ευρωπαϊκές Σπουδές και Διπλωματία

Επιβλέπων Καθηγητής: Βασιλειάδης Νικόλαος

Φοιτήτρια: Ξανθοπούλου Ευαγγελία

Α.Μ: 20019

2021-2022

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία στην παρούσα εργασία, τα απέκτησα τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω, επίσης υπεύθυνα ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εκπονείται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος Διεθνών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας στην κατεύθυνση των Ευρωπαϊκών Σπουδών και Διπλωματίας. Σκοπός είναι η ταυτόχρονη εξέταση του ιστορικού και θεσμικού πλαισίου των οριοθετήσεων των θαλασσιών ζωνών από το 1974 μέχρι σήμερα, όπως εξελίχθηκαν -και εφαρμόζονται- στην περιοχή του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρονται συνοπτικά τα διεθνή νομικά κείμενα που επηρέασαν τη διαμόρφωση της υπόψη περιοχής και τα οποία υπογράφηκαν πριν το 1974. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην έννοια της αιγιαλίτιδας ζώνης και το πώς η επέκταση των ορίων της στα 12 ναυτικά μίλια από την Ελλάδα, επηρεάστηκε έως σήμερα από την πολιτική του τουρκικού casus belli. Ακόμα, γίνεται αναφορά στα καθεστάτα ισχύος εντός της αιγιαλίτιδας, δηλαδή της αβλαβούς διελεύσεως και της διελεύσεως εν πορεία, αλλά και το καθεστώς της συνορεύουσας ζώνης. Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στην υφαλοκρηπίδα, το διεθνές νομικό καθεστώς που την διέπει, τις διεθνείς πρακτικές οριοθέτησης της, ενώ δίνεται έμφαση στην ελληνοτουρκική διαφορά ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, μέσα από δύο ιστορικά δεδομένα : την προσφυγή της Ελλάδας στο Διεθνές Δικαστήριο το 1976 και τα γεγονότα που εξελίχθηκαν στη βραχονησίδα Ίμια το 1996, τα οποία συνδέονται και με τις σύγχρονες τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο (θεωρία των «γκρίζων ζωνών»). Στο τελευταίο κεφάλαιο που σχετίζεται με την εξέλιξη του πιο πρόσφατου θεσμού θαλάσσιας ζώνης, την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, πέρα από τις αναφορές στο νομικό καθεστώς και την πρακτική της διεθνούς νομολογίας, γίνεται αναφορά στις οριοθετήσεις ΑΟΖ που πραγματοποιήθηκαν στην Ανατολική Μεσόγειο, συμπεριλαμβανομένων και των δύο τελευταίων συμφωνιών: της -άκυρης- συνθήκης Τουρκίας – Λιβύης και της συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου.

Λέξεις Κλειδιά: οριοθέτηση, θαλάσσιες ζώνες, επέκταση, αιγιαλίτιδα ζώνη, συνορεύουσα ζώνη, υφαλοκρηπίδα, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη(ΑΟΖ), ιστορικό πλαίσιο, νομικό καθεστώς, διεθνείς συμβάσεις, Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, Αιγαίο, Ανατολική Μεσόγειος.

Abstract

This dissertation is part of the Postgraduate Program International Relations European Studies and Diplomacy of the University of Macedonia. The purpose is the simultaneous exploration of the historical and institutional framework of the delimitation of the maritime zones from 1974 until today, specifically their evolution in the Aegean Sea and Eastern Mediterranean region. The first chapter examines international treaties which influenced the reformations of that geographically region and were signed before 1974. The second chapter concerns the territorial waters and how the expansion of the Greek territorial waters to 12 nautical miles was influenced from the Turkish “casus belli” policy. Furthermore, there is reference to innocent passage, transit passage and the contiguous zone. The third chapter examines the continental shelf, the international legal status and the international practices that concern it, while emphases is placed on the Greek- Turkish dispute about the setting of the continental shelf, from the perspective of the two historical events: the appeal of Greece to the International Court of Justice in 1976 and the episode that took place on Imia in 1996 which are also connected with the contemporary claims in the Aegean Sea (theory of “grey zones”). The last chapter is about the progress of the most recent institution of maritime zone Exclusive Economic Zone (EEZ). Besides the reference to the legal status and the practice of the international law, there is a mention to the delimitation of EEZ in the Eastern Mediterranean, also including both of the latest treaties: the -invalid- treaty between Turkey and Libya and that between Greece and Egypt.

Key Words: delimitation, maritime zones, expansion, territorial waters / internal waters, contiguous zone, continental shelf, Exclusive Economic Zone (EEZ), historical status, institutional status, international treaties, United Nation Convention on the Law of the Sea, Aegean Sea, Eastern Mediterranean.

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1 ^ο : Οι Συμβάσεις πριν το 1974	10
1.1. Η Συνθήκη της Λωζάνης.....	10
1.2. Η Σύμβαση της Άγκυρας.....	12
1.3. Η Συνθήκη του Μοντρέ.....	13
1.4. Η Συνθήκη των Παρισίων	14
1.5. Η Πρώτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας	15
1.6. Η Δεύτερη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της θάλασσας.....	19
1.7. Οι Εργασίες για την Τρίτη Συνδιάσκεψη	20
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η αιγιαλίτιδα και η συνορεύουσα ζώνη στη Σύμβαση του 1982.....	22
2.1. Το θεσμικό πλαίσιο της αιγιαλίτιδας ζώνης.....	22
2.2. Το δικαίωμα της αβλαβούς διελεύσεως.....	24
2.3. Η Ελληνική νομοθεσία για την αιγιαλίτιδα ζώνη.....	29
2.4. Η τούρκικη πολιτική του «casus belli»	32
2.5. Το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας.....	38
2.6. Το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο	43
2.7. Τα αποτελέσματα επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας στο Αιγαίο	46
2.8. Η συνορεύουσα ζώνη.....	49
Κεφάλαιο 3 ^ο : Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας	52
3.1. Το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας	53
3.2. Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο	55
3.2.1. Η προσφυγή της Ελλάδας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης το 1976.....	56
3.2.2. Η κρίση των Ιμίων και οι βασικές θέσεις της Τουρκίας για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας	61
3.3. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας.....	66
Κεφάλαιο 4 ^ο : Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη.....	74
4.2. Η οριοθέτηση της ΑΟΖ.....	78
4.3. Οριοθετήσεις ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο	80
4.4. Η Τουρκία ως παράγοντας αποσταθεροποίησης στην Ανατολική Μεσόγειο..	83
4.5. Συμφωνία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών Ελλάδας- Αιγύπτου.....	87

4.6. Διερευνητικές Επαφές με την Τουρκία.....	88
Επίλογος	91
Βιβλιογραφία	94
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	97

Εισαγωγή

Μετά τη λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αρχίζει να αναφέεται, σε παγκόσμιο επίπεδο, μία νέα τάση των παράκτιων κρατών, να διεκδικούν δηλαδή την ιδιοποίηση των θαλάσσιων περιοχών που τις περιβάλλουν. Στόχος ήταν η οριοθέτηση των θαλασσιών περιοχών που περιβάλλουν τις ακτογραμμές τους και η θεσμοθέτηση θαλασσιών ζωνών, καθώς και η εξασφάλιση άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων επί των ζωνών αυτών. Μέχρι την υπογραφή της Πρώτης Συνδιάσκεψης στη Γενεύη το 1958, οι κανόνες που ίσχυαν στη θάλασσα δεν παρήγαγαν νομικά αποτελέσματα με διεθνώς αποδεκτή μορφή. Η κωδικοποίηση του 1958 (Συνδιάσκεψη της Γενεύης), λειτούργησε ως το πρώτο βήμα οργάνωσης του δικαίου της θάλασσας και δημιούργησε εύφορο έδαφος για την περαιτέρω εξέλιξη του. Εντεύθεν, το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, όπως θεσπίστηκε στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών, είναι απότοκο των νέων πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και τεχνολογικών εξελίξεων, που μετέβαλλαν το διεθνές σκηνικό και έθεσαν νέες επιτακτικές ανάγκες προστασίας, ελέγχου και συντονισμένης λειτουργίας των παράκτιων κρατών. Με τη Σύμβαση του 1982 του Montego Bay, συνδυάστηκε το προηγούμενο, κυρίως εθνικό διεθνές δίκαιο, με τους νέους θεσμούς που δημιουργήθηκαν ως απότοκο των παραπάνω εξελίξεων και λειτουργούν πέρα από την προστασία της εδαφικής κυριαρχίας, θεσπίζοντας κυριαρχικά δικαιώματα επί των επέκεινα της αιγιαλίτιδας ζώνης θαλασσιών ζωνών και νέους κύκλους οικονομικής εκμετάλλευσης και επιστημονικής έρευνας στις οριοθετημένες θαλάσσιες ζώνες εντός της ανοιχτής θάλασσας.

Δεδομένης της ευρείας αποδοχής των κανόνων του διεθνούς δικαίου της θάλασσας από το σύνολο σχεδόν των παράκτιων κρατών που συμμετείχαν και υπέγραψαν τη Σύμβαση του 1982 του Montego Bay, αλλά και την εφαρμογή του ακόμα και από μη μέλη, οι κανόνες που διαμορφώθηκαν στη Σύμβαση του Montego Bay χρησιμοποιούνται τις τελευταίες δεκαετίες, ως το αποκλειστικό νομικό πλαίσιο ρύθμισης των διακρατικών διαφορών που προκύπτουν ανάμεσα στα παράκτια κράτη, επηρεάζοντας την ισορροπία και τη λειτουργία των εκάστοτε περιφερειακών συστημάτων. Τα διεθνή δικαστικά όργανα, όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και το Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας με έδρα το Αμβούργο, καθώς και τα ad hoc διαιτητικά δικαστήρια, συμβάλλουν με τις αποφάσεις τους στην περαιτέρω ερμηνεία και την αποκρυστάλλωση των διατάξεων της Σύμβασης του Montego Bay και αξιοποιώντας τις ιδιαιτερότητες κάθε διαφοράς, παράγουν διεθνή

νομολογία αλλά και πρακτικές καθοριστικές για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών.

Το παραπάνω νομικό και θεσμικό πλαίσιο εφαρμόζεται και στην Ανατολική Μεσόγειο, ρυθμίζοντας τις διεθνείς έννομες σχέσεις των παράκτιων κρατών σε σχέση με τις θαλάσσιες ζώνες που τα περιβάλλουν. Η θαλάσσια περιοχή που μελετάται στην παρούσα εργασία, δηλαδή το Αιγαίο και η Ανατολική Μεσόγειος, παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες, κάνοντας την οριοθέτηση των ζωνών μια πολύπλοκη πολιτική και νομική διαδικασία. Συγκεκριμένα, το Αιγαίο Πέλαγος, είναι μία ημίκλειστη θάλασσα, η οποία αποτελείται από συνολική επιφάνεια περίπου 206.423 τετραγωνικών χιλιομέτρων, ενώ περικλείεται από τις ακτές της ηπειρωτικής Ελλάδας, από πλούσια νησιωτικά συμπλέγματα και τις δυτικές ακτές της ηπειρωτικής Τουρκίας.¹ Επιπλέον, σημειώνεται ότι, ακριβώς εξαιτίας της γεωγραφικής του μορφής, το Αιγαίο συνιστά το μοναδικό θαλάσσιο δρόμο μεταφοράς που συνδέει την Ανατολική Ευρώπη με τις διεθνείς αγορές και μοιραία είναι το πέρασμα για τον Εύξεινο Πόντο. Συμπληρωματικά, επισημαίνεται ότι αποτελεί μέρος της λεκάνης της Ανατολικής Μεσογείου, που επίσης, όμως, δεν παύει να είναι σύμφωνα με τις διατάξεις των Συμβάσεων για το Δίκαιο της Θάλασσας μία ημίκλειστη θάλασσα, που ταυτόχρονα αποτελεί μία εξαιρετικά μεγάλη πηγή υποθαλάσσιων υδρογονανθράκων. Θεωρείται λοιπόν ως αναμενόμενο ότι η οριοθέτηση στη περιοχή αυτή είναι περίπλοκη, πρωταρχικά λόγω της στενότητας και της αδυναμίας να δοθούν θαλάσσιες ζώνες πλήρους έκτασης, δευτερευόντως διότι τα παράκτια κράτη που διεκδικούν μέρος των ζωνών αυτών είναι πολλά και τα συμφέροντα τους αντικρουόμενα, ιδιαίτερα μάλιστα μετά την υιοθέτηση του θεσμού της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και της δυνατότητας-αποκλειστικής-εκμετάλλευσης του θαλασσίου ορυκτού και μη πλούτου. Επιπροσθέτως, στις υπάρχουσες (φυσικές) δυσκολίες για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, εξαιρετικά αρνητική επιρροή στην ομαλή λειτουργία των διεθνών σχέσεων των παράκτιων κρατών της περιοχής, διαδραματίζει ο τουρκικός επεκτατισμός -αναθεωρητισμός- που από την παράνομη εισβολή στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1974 και εντεύθεν, λειτουργεί ως ο μόνιμος αποσταθεροποιητικός παράγοντας της περιοχής.

¹ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

Καταληκτικά, το ιστορικό πλαίσιο που περιβάλλει την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, επικεντρώνεται κυρίως γύρω από την εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων από το 1974, οπότε και αυξήθηκαν και εντάθηκαν οι τουρκικές διεκδικήσεις στο Αιγαίο, χωρίς παράλα αυτά να παραλείπεται η αναφορά σε ιστορικά θεσμικά κείμενα που υπογράφηκαν μεταξύ των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου και συνέβαλλαν στη σύσφιξη των διακρατικών επαφών.

Κεφάλαιο 1^ο : Οι Συμβάσεις πριν το 1974

Το ζήτημα οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών στην περιοχή του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου, αποτελεί σημείο διαπραγματεύσεων ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Πριν την εξέταση του ιστορικού και θεσμικού πλαισίου, όπως αυτό εξελίχθηκε από το 1974 και μετά, θα αναφερθούμε συνοπτικά στις ιστορικές Συμβάσεις που επηρέασαν τις οριοθετήσεις. Σημείο αναφοράς αποτελεί η ιστορική Συνθήκη της Λωζάνης που διαμόρφωσε μία νέα εποχή στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και έθεσε τη θεσμική βάση για την ειρήνη στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η Σύμβαση της Άγκυρας έρχεται χρονικά δεύτερη, αλλά είναι εξίσου σημαντική, ιδιαίτερα για την ιστορική πορεία της κυριαρχίας των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Ακολουθεί η Συνθήκη του Μοντρέ, η οποία και προσέδωσε ξανά στην Τουρκία τον χαμένο αέρα της «αυτοκρατορίας», με τον έλεγχο των Στενών του Βοσπόρου. Αμέσως μετά αναφέρεται η υπογραφή της Συνθήκης των Παρισίων, οπότε και επίσημα η Ελλάδα ανακτά τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Δεν πρέπει όμως να παραληφθεί ότι με τη Συνθήκη αυτή, τίθεται και πάλι στο προσκήνιο, αρκετά χρόνια μετά από τη Συνθήκη της Λωζάνης, η έννοια της αποστρατιωτικοποίησης των νησιών.

Καταληκτικά, το πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο κλείνει με τις δύο πρώτες Συνδιασκέψεις για το δίκαιο της θάλασσας, οι οποίες έθεσαν τις απαραίτητες βάσεις για το θεσμικό και νομικό πλαίσιο οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών, τουλάχιστον μέχρι να φτάσουμε στην έναρξη των Εργασιών για την Τρίτη Συνδιάσκεψη, το 1973, οπότε και ξεκίνησε η κωδικοποίηση του Δικαίου της Θάλασσας, όπως εντέλει ψηφίστηκε στο Montego Bay το 1982. Ουσιαστικά, το πρώτο κεφάλαιο λειτουργεί ως εισαγωγικό πλαίσιο της ανάλυσης που ακολουθεί και εξυπηρετεί την καλύτερη κατανόηση της.

1.1. Η Συνθήκη της Λωζάνης

Η Συνθήκη της Λωζάνης αποτελεί το καθοριστικό ρυθμιστικό πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Μετά τη χρονιά ορόσημο των ελληνοτουρκικών διαφορών, το 1922, και την καταστροφή στη Σμύρνη, η διάσκεψη στην Λωζάνη της Ελβετίας έρχεται να θέσει νέα διπλωματικά και λειτουργικά πλαίσια στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου με τον καθορισμό των συνόρων του νεοσύστατου τουρκικού κράτους. Η Συνθήκη υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου 1923 από την Τουρκία και τις συμμαχικές δυνάμεις: Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ιταλία,

Ιαπωνία, Ρουμανία, Βασίλειο των Σέρβων-Κροατών-Σλοβένων και Ελλάδα.² Με την Συνθήκη καθορίστηκαν τα σύνορα της Τουρκίας με την Ελλάδα, από την οποία και ανέκτησε την περιοχή της Ανατολικής Θράκης, περιοχή που είχε παραχωρηθεί στο Ελληνικό κράτος με τη Συνθήκη των Σεβρών το 1920.³ Καθορίστηκαν ακόμα τα σύνορα με τη Βουλγαρία, αλλά και με το Ιράκ και τη Συρία στα νότια τμήματα της χώρας. Η Τουρκία παραιτήθηκε από οποιοδήποτε δικαίωμα, αξίωμα ή τίτλο από τις περιοχές του Σουδάν και της Αιγύπτου, όπως αναφέρεται ρητώς στο άρθρο 17, γενομένης από την 5^η Νοεμβρίου 1914.⁴ Παράλληλα, στο άρθρο 20, η τουρκική πλευρά αναγνώρισε την προσάρτηση της Κύπρου στη Βρετανική κυριαρχία. Σημαντικό σημείο της Συνθήκης αποτελεί, ακόμα και το άρθρο 22, στο οποίο η Τουρκία επίσημα αναγνώρισε ότι δεν κατέχει βάσει Συνθήκης κανενός είδους δικαίωμα ή προνόμιο από την ευρύτερη περιοχή της Λιβύης.⁵

Με το άρθρο 14, τα νησιά στην είσοδο των Δαρδανελίων, Ίμβρος και Τένεδος περνούν σε τουρκική κυριαρχία. Σε συνέχεια, στο άρθρο 15, ρητώς αναφέρεται ότι η Τουρκία παραιτείται υπέρ της Ιταλίας από δικαιώματα και αξιώσεις που είχε από το νησιωτικό σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων, αναλυτικά «*επί των κάτωθι απαριθμουμένων νήσων, τουτέστι της Αστυπάλαιας, Ρόδου, Χάλκης, Καρπάθου, Κάσσου, Τήλου, Νισύρου, Καλύμνου, Λέρου, Πάτμου, Λειψούς, Σύμης και Κω, των κατεχόμενων νυν υπό της Ιταλίας και των νησίδων των εξ αυτών εξαρτώμενων, ως και της νήσου Καστελλορίζου*»⁶.

Ένα κομμάτι εξαιρετικής σημασίας που εμπεριέχεται στη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης για την εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων και την ισορροπία στο Αιγαίο πέλαγος είναι οι ρυθμίσεις για αποστρατιωτικοποίηση νησιών.⁷ Η ολική ή μερική αποστρατιωτικοποίηση νησιών του ανατολικού Αιγαίου αναγράφεται στο άρθρο 6 περί του καθεστώτος των Στενών και συγκεκριμένα αφορά τα νησιά της

² Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης, Υπογραφείσα τη 14 Ιουλίου 1923.

³ Αλεξανδρής, Α., Υποχρεωτική Ανταλλαγή Πληθυσμών, 28 Ιανουαρίου 2020, διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/society/1061945/i-yPOCHREOTIKI-ANTALLAGI-PLITHYSMON/>

⁴ Αλεξανδρής, Α., Υποχρεωτική Ανταλλαγή Πληθυσμών, 28 Ιανουαρίου 2020, διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/society/1061945/i-yPOCHREOTIKI-ANTALLAGI-PLITHYSMON/>

⁵ Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης, Υπογραφείσα τη 24 Ιουλίου 1923.

⁶ Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης, Υπογραφείσα τη 24 Ιουλίου 1923.

⁷ Συρίγος, Άγγελος, Ελληνοτουρκικές σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 2015.

Λήμνου, Σαμοθράκης, Ίμβρου, Τένεδου, Λαγουσών (ολική) και Λέσβου, Χίου, Σάμου και Ικαρίας (μερική).⁸

1.2. Η Σύμβαση της Άγκυρας

Τον Ιανουάριου του 1932 η Ιταλία με την Τουρκία προχώρησαν στην υπογραφή ενός διμερούς Συμφώνου για την διευκρίνιση της κυριαρχίας κάποιων νησίδων και βραχονησίδων που περιστοιχίζουν τη νήσο του Καστελόριζου. Η Σύμβαση υπογράφεται από τον Ιταλό Πρέσβη της Τουρκίας Βαρόνο Pompeo Aloisi και τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών Dr. Tenvfik Rustu Bey.⁹ Περιλάμβανε επτά άρθρα με τα οποία καθορίστηκε η θαλάσσια μεθοριακή γραμμή ανάμεσα στα Ιταλικά Δωδεκάνησα και τις τουρκικές Μικρασιατικές Ακτές και τα νησιά. Η Σύμβαση εγκρίθηκε, επικυρώθηκε και δημοσιεύτηκε στη Γραμματεία της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ) σύμφωνα με όλους τους νόμιμους τύπους, τον Μάιο του 1933.¹⁰

Προς περαιτέρω διευκρίνιση της θαλάσσιας γραμμής, αποφασίστηκε να υπογραφεί κι ένα ακόμα τεχνικό κείμενο με τη μορφή Πρωτοκόλλου το Δεκέμβριο του 1932, συγκεκριμένα την 28 Δεκεμβρίου 1932. Το εν λόγω κείμενο συντάχθηκε σύμφωνα με αγγλικούς υδρογραφικούς χάρτες και η οριοθετική γραμμή που καθορίστηκε, περνάει από τριάντα επτά σημεία και καταλήγει στη δυτική άκρη της γραμμής που χαράχθηκε με τη Σύμβαση του Ιανουαρίου. Το σημείο τριάντα μάλιστα του Πρωτοκόλλου διαγράφει τη θαλάσσια μεθοριακή γραμμή ακριβώς «στο σημείο της απόστασης μεταξύ των *Kardak* και του *Kato*» δηλαδή μεταξύ της ανατολικής ακτής των Ιμίων και της απέναντι Δυτικής Μικρασιατικής Ακτής¹¹. Με αυτήν την επίσημη συμβατική πράξη, οι βραχονησίδες Ίμια βρίσκονται υπό την πλήρη κυριαρχία της Ιταλίας ως αναπόσπαστο κομμάτι των Δωδεκανήσων και η Τουρκία αποδέχεται, χωρίς καμία αμφισβήτηση και επιφύλαξη, την ρύθμιση αυτή. Η Τουρκία δεν επικύρωσε στο εσωτερικό νομικό της πλαίσιο το εν λόγω Πρωτόκολλο, όμως το γεγονός αυτό δεν αίρει την ισχύ του και δεν το καθιστά άκυρο και μη επαγόμενο έννομες συνέπειες, καθώς το συγκεκριμένο έγγραφο Πρωτόκολλο συμπληρώνει την επικυρωμένη διμερή Σύμβαση του Ιανουαρίου και ταυτόχρονα αποτελεί έναν τεχνικό διακανονισμό, με

⁸ Νομοθετικό Διάταγμα Υπ' αριθ. 238/ΦΕΚ Α'/25 Αυγούστου 1923, Περί Κυρώσεως της εν Λωζάνη Συνομολογηθείσης Συνθήκης Περί Ειρήνης, διαθέσιμο από: <https://geetha.mil.gr/wp-content/uploads/2019/10/3-SYNTHIKI-EIRHNHS-LWZANIS.pdf>

⁹ Ιταλοτουρκική Συνθήκη της 4.1.1932 (Καστελόριζο).

¹⁰ Ιταλοτουρκική Συνθήκη της 4.1.1932 (Καστελόριζο).

¹¹ Ιταλοτουρκική Συνθήκη της 4.1.1932 (Καστελόριζο).

σκοπό την αποσαφήνιση της χάραξης της θαλάσσιας οριοθετικής γραμμής σε περιοχές που δεν υπήρχε.¹² Επιπρόσθετα, ούτε η Σύμβαση, ούτε το Πρωτόκολλο δεν επέφεραν κάποια αλλαγή στην ισχύουσα τότε Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης. Αντίθετα μάλιστα, αποτέλεσαν απλές πράξεις εκτέλεσης του άρθρου 15 της τελευταίας. Υπογραμμίζεται ότι οι Συμβάσεις αυτές αποτελούν σημαντικά νομικά επιχειρήματα και βασικό κομμάτι της διαπραγμάτευσης την περίοδο της κρίσης των Ιμίων (δεκαετία 1990), τόσο για την Ελλάδα, όσο και για την Τουρκία.¹³

1.3. Η Συνθήκη του Μοντρέ

Στις 20 Ιουλίου 1936 υπογράφηκε η Συνθήκη του Μοντρέ με συμβαλλόμενα τα κράτη της Μαύρης Θάλασσας: Βουλγαρία, Ρουμανία, Σοβιετική Ένωση, Τουρκία, και άλλα κράτη όπως η Αυστραλία, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Αγγλία και η Γιουγκοσλαβία. Το κείμενο της Συνθήκης αποτελείται από 29 άρθρα, τέσσερα παραρτήματα και ένα πρωτόκολλο.¹⁴ Το επίδικο θέμα της Συνθήκης ήταν η διαχείριση των Στενών και να τεθεί νέο πλαίσιο διακανονισμού της διέλευσης των πλοίων, εμπορικών και πολεμικών, διαμέσου των Στενών (Δαρδανέλια, θάλασσα του Μαρμαρά και Βόσπορος).¹⁵ Ο διεθνής χαρακτήρας διαχείρισης της περιοχής, που ορίστηκε με τη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης, παύει, όπως κι οποιαδήποτε δυνατότητα παρέμβασης στα Στενά από άλλες χώρες, πλην της Τουρκίας. Θεωρείται ιστορικά μία μεγάλη επιτυχία της τουρκικής πολιτικής, καθώς η Τουρκία αποκτά πλήρη έλεγχο και κυριαρχία στην ξηρά και στις θαλάσσιες ζώνες από το Βόσπορο έως τα Δαρδανέλια. Μάλιστα, με το Πρωτόκολλο της εν λόγω Σύμβασης, επετράπη ο επανεξοπλισμός της ζώνης των Στενών, επισφραγίζοντας την τουρκική επιτυχία. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι με το άρθρο 13 επιβλήθηκε η, ρητώς και ανεξαιρέτως, έγκυρη προειδοποίηση των τουρκικών αρχών (8 ημέρες για τα κράτη

¹² Οικονομίδης, Κωνσταντίνος, Οι Νησιδες Ίμια στο Αιγαίο Πέλαγος: μία διαφορά που δημιουργήθηκε με τη βία, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1999, σελ. 29-30.

¹³ Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, διαθέσιμο από: <https://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/relevant-documents/turkish-claims.html>

¹⁴ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Συμφωνία για το Καθεστώς των Στενών, διαθέσιμο από: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleiou-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliforion-asfaleias-8>

¹⁵ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Συμφωνία για το Καθεστώς των Στενών, διαθέσιμο από: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleiou-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliforion-asfaleias-8>

της Μαύρης Θάλασσας και 15 ημέρες για τα άλλα κράτη) για τη διέλευση πολεμικών πλοίων από τα Στενά, ενώ στο άρθρο 24 αναφέρεται ότι «η Τουρκία θα επιβλέπει την εκτέλεση όλων των προβλέψεων της παρούσας Συνθήκης σχετικά με τη διέλευση πολεμικών πλοίων διαμέσου των Στενών»¹⁶.

Ο βασικός στόχος της Τουρκίας ήταν να αντικατασταθεί το διεθνοποιημένο καθεστώς που είχε δημιουργηθεί στην περιοχή από το 1923, προκειμένου να αναδειχθεί αυτή ως ο κύριος παράγοντας του περιφερειακού συστήματος. Υπενθυμίζεται ότι η δεκαετία του '30 ήταν μία ιδιαίτερα ταραγμένη πολιτικά περίοδος για τις χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου, με την ανάδειξη των ναζί στη Γερμανία και την ισχυροποίηση του καθεστώσ Μουσολίνι στην Ιταλία, που σε συνάρτηση με την οικονομική δυσπραγία των Ευρωπαϊκών χωρών, έκαναν επιτακτική την ανάγκη ανεύρεσης νέων στρατηγικών εργαλείων.¹⁷ Η Συνθήκη του Μοντρέ έδωσε στην Τουρκία το πλεονέκτημα της αναμφισβήτητης κυριαρχίας που χρειαζόταν. Παράλληλα, η Σοβιετική Ένωση, ένας άλλος ισχυρός παράγοντας στην περιοχή, ενισχύθηκε σημαντικά από το αντικείμενο της Συνθήκης, διότι χωρίς περιορισμούς θα μπορούσε έκτοτε να στέλνει τον πολεμικό στόλο της στη Μεσόγειο. Τελευταίο σημείο που ενδυνάμωσε στρατηγικά και τις δύο αυτές δυνάμεις, ήταν το αυστηρό πλαίσιο ελέγχου για την είσοδο των εμπορικών και πολεμικών πλοίων μη παρευξείνιων χωρών στον Εύξεινο Πόντο.

1.4. Η Συνθήκη των Παρισίων

Μετά τη λήξη του Β' Π.Π. η ελληνική διπλωματία διεκδικούσε στις διασκέψεις των νικητριών δυνάμεων, την ανάκτηση της κυριαρχίας του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων, το οποίο, μάλιστα, βρισκόταν υπό βρετανική διοίκηση από το 1945 έως το 1947.¹⁸ Το καλοκαίρι του 1946, μετά από άρση των επιφυλάξεων των Σοβιετικών που συνέδεαν το ζήτημα των Δωδεκανήσων με το καθεστώς των Στενών, στο Συμβούλιο των Υπουργών της Αγγλίας, Γαλλίας, Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., ελήφθη, μεταξύ και άλλων ανοιχτών εδαφικών ζητημάτων, η απόφαση για τα νησιά. Η Ελλάδα ανακτά τα Δωδεκάνησα, μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης των

¹⁶ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Συμφωνία για το Καθεστώς των Στενών, διαθέσιμο από: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleiou-stratoy/klados/a2-diethynsi-pliroforion-asfaleias-8>

¹⁷ Vali, F.A., The Turkish Straits and NATO, Stanford California, Hoover Institution Press, 1972, p. 55-56.

¹⁸ Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, Το μέτωπο της διπλωματίας, 1946-1947, διαθέσιμο από: <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slId=111I463I1222I646I458632>

Παρισίων, στις 10 Φεβρουαρίου 1947, και την επικύρωση της από την ελληνική κυβέρνηση τον Οκτώβρη του ίδιου έτους. Η Ένωση πραγματοποιήθηκε στις 9 Ιανουαρίου 1948, οπότε και εγκατέλειψαν τα βρετανικά στρατεύματα τα νησιά.¹⁹

Το άρθρο 14 που σχετίζεται με την εδαφική κυριαρχία της συγκεκριμένης ζώνης στο Ανατολικό Αιγαίο, αν και αναφέρει αναλυτικά τα νησιά που παραχωρούνται στο Ελληνικό κράτος, αφήνει ανοιχτές περαιτέρω διατυπώσεις και τεχνικές ρυθμίσεις σχετικά με τις παρακείμενες θαλάσσιες ζώνες.²⁰ Το γεγονός αυτό εκμεταλλεύεται η Τουρκία με τις σύγχρονες διεκδικήσεις της στη θαλάσσια περιοχή από το 1974 και μετά. Υπογραμμίζεται ότι η ίδια δεν αποτέλεσε συμβαλλόμενο μέρος της εν λόγω Συνθήκης εξαιτίας της απουσίας της από τον πόλεμο. Επιπλέον, στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου επισημαίνεται ότι τα νησιά θα αποστρατιωτικοποιηθούν και θα παραμείνουν έτσι.²¹

1.5. Η Πρώτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας

Το 1948, δηλαδή λίγο μετά το πέρας του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, σε μια προσπάθεια να κωδικοποιηθούν οι κανόνες του εθιμικού δικαίου, όπως ήταν το μέχρι τότε ισχύον καθεστώς για τη θάλασσα, η Γραμματεία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών πρότεινε στην Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου μία πλήρη κωδικοποίηση του δικαίου της θάλασσας. Ακριβώς δέκα χρόνια μετά, στις 29 Απριλίου 1958, πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη η Πρώτη Διάσκεψη για το δίκαιο της θάλασσας με τη συμμετοχή 86 κρατών.²² Το αποτέλεσμα των εργασιών είναι η υπογραφή τεσσάρων Διεθνών Συμβάσεων που αφορούν: **α)** την αιγιαλίτιδα και τη συνορεύουσα ζώνη, **β)** την ανοιχτή θάλασσα, **γ)** την υφαλοκρηπίδα και **δ)** την προστασία των βιολογικών πόρων της ανοιχτής θάλασσας και την αλιεία.²³ Εκτός από τις τέσσερις Συμβάσεις, στη Διάσκεψη προέκυψε κι ένα προαιρετικό Πρωτόκολλο σχετικά με την επίλυση των διεθνών διαφορών, το οποίο προβλέπει την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου, ή, εάν το επιθυμούν τα μέρη, την υποβολή της διαφοράς τους

¹⁹ Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, Το μέτωπο της διπλωματίας, 1946-1947, διαθέσιμο από: <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sId=111I46311222I646I458632>

²⁰ Treaty of Peace with Italy, διαθέσιμο από: <https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/m-ust000004-0311.pdf>

²¹ Treaty of Peace with Italy, διαθέσιμο από: <https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/m-ust000004-0311.pdf>

²² Ρούκουνας, Ε., Διεθνές Δίκαιο ΙΙ., εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 1982.

²³ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

σε διαιτησία ή συνδιαλλαγή.²⁴ Τα κείμενα των Συμβάσεων και του Πρωτοκόλλου περιλαμβάνονται στο παράρτημα V, τμήμα Α. Τέλος, η Διάσκεψη ενέκρινε εννέα ψηφίσματα για διάφορα θέματα, συμπεριλαμβανομένου του θέματος της σύγκλησης δεύτερης Διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας.²⁵ Σημαντικό να αναφερθεί είναι ότι οι Συμβάσεις και το Πρωτόκολλο τέθηκαν σε ισχύ σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, με κρίσιμη εν προκειμένω ημερομηνία την 10^η Σεπτεμβρίου 1964, οπότε άρχισε να ισχύει η Σύμβαση για την αιγιαλίτιδα ζώνη. Ειδικότερα:

α/. Τα κυριότερα άρθρα της Σύμβασης του 1958, αφορούν τον ορισμό της έννοιας της αιγιαλίτιδας ζώνης, την καθιέρωση της αρχής της πλήρους κυριαρχίας του παράκτιου κράτους στα εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη του, αλλά και τον καθορισμό των υποχρεώσεων του παράκτιου κράτους μέσα στη συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή (ζώνη). Αναλυτικότερα, το άρθρο 1 της Σύμβασης του 1958 ορίζει ότι η κυριαρχία ενός παράκτιου κράτους εκτείνεται περαιτέρω της ξηράς σε μια ζώνη θάλασσας παρακείμενης των ακτών που περιγράφεται ως αιγιαλίτιδα ζώνη. Στο άρθρο 2 γίνεται αναφορά στην κυριαρχία του παράκτιου κράτους και στον εναέριο χώρο πάνω από την αιγιαλίτιδα ζώνη, όπως και στον βυθό και το υπέδαφος του βυθού. Στο άρθρο 12 καθορίζονται οι κανόνες για την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας και της συνορεύουσας ζώνης με την ειδικότερη αναφορά : *«όταν οι ακτές δυο κρατών είναι παρακείμενες ή βρίσκονται η μια απέναντι από την άλλη, κανένα από τα δύο κράτη δεν δικαιούται, εκτός αντιθέτου συμφωνίας μεταξύ τους, να εκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη του πέραν της μέσης γραμμής, της οποίας κάθε σημείο ισαπέχει από τα πλησιέστερα σημεία των γραμμών βάσης από τα οποία μετρείται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός από τα δύο κράτη. Η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται ωστόσο στις περιπτώσεις ύπαρξης ιστορικών τίτλων ή άλλων ειδικών περιστάσεων που καθιστά αναγκαία την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης των δύο κρατών με διαφορετικό τρόπο».*

Στο σημείο αυτό, κρίσιμες είναι οι παρακάτω δύο επισημάνσεις: Ο όρος *ειδικές περιστάσεις* του άρθρου 12 της Σύμβασης του 1958, αναφέρεται κυρίως στην ύπαρξη νησιών μεταξύ των παράκτιων κρατών ή στην ιδιομορφία των ακτών τους, που καθιστούν αναγκαία την διαφορετική οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης σε σχέση με

²⁴ International Law Commission, διαθέσιμο από: https://legal.un.org/ilc/summaries/8_2.shtml

²⁵ International Law Commission, διαθέσιμο από: https://legal.un.org/ilc/summaries/8_2.shtml

τον παραπάνω κανόνα της μέσης γραμμής, που πλέον εδραιώθηκε ως ο κυρίαρχος κανόνας οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών, εναρμονιζόμενος με το ισχύον έως τότε εθνικό δίκαιο. Επιπλέον, η παραπάνω ρύθμιση για την αιγιαλίτιδα ζώνη, φάνηκε ανθεκτική στο χρόνο (συγκρινόμενη λ.χ. με την υφαλοκρηπίδα οι ρυθμίσεις για την οποία άλλαξαν στην Τρίτη Συνδιάσκεψη), δεδομένου ότι, όπως θα δούμε και παρακάτω, στην Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας, η Διεθνής Κοινότητα ενέμεινε στην ίδια ακριβώς διατύπωση, επαναλαμβάνοντας κατά λέξη όλη τη διατύπωση του άρθρου 12 της Πρώτης Συνδιάσκεψης του 1958 αναφορικά με τους κανόνες οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης (βλ. άρθρο 15 της Σύμβασης του 1982). Περαιτέρω όμως, η κυριαρχία αυτή του παράκτιου κράτους, περιορίζεται για τις ανάγκες εξυπηρέτησης της διεθνούς ναυσιπλοΐας με την κατοχύρωση του δικαιώματος της αβλαβούς διέλευσης των εμπορικών και πολεμικών πλοίων υπό ξένη σημαία (σε σχέση με το παράκτιο κράτος) και μάλιστα χωρίς να παρίσταται ως αναγκαία η προηγούμενη προειδοποίηση ούτε και η λήψη άδειας από το παράκτιο κράτος, πρόβλεψη που επαναλήφθηκε και στη Σύμβαση του 1982, εμπλουτιζόμενη όμως με περισσότερες εξειδικεύσεις, όπως παρακάτω αναλυτικά. Βέβαια, παρά την αποσαφήνιση της αιγιαλίτιδας ως ζώνης εθνικής κυριαρχίας που παράγει ταυτόχρονα δικαιώματα αλλά και υποχρεώσεις για το παράκτιο κράτος, στη Σύμβαση του 1958, δεν κατέστη δυνατό να δοθεί κοινώς αποδεκτή λύση στο ζήτημα του εύρους της ζώνης αυτής. Στο όνομα της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, οι μεγάλες ναυτικές δυνάμεις διαφώνησαν με τις ζώνες ευρείας κυριαρχίας, που αντίθετα επιδίωκαν τα παράκτια κράτη.²⁶

Επιπλέον της αιγιαλίτιδας, η Συνδιάσκεψη του 1958 πρόβη και στη θέσπιση και οριοθέτηση της συνορεύουσας ζώνης, εντός της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί αρμοδιότητες ελέγχου και καταστολής. Στο άρθρο 24 της Σύμβασης, ορίζεται ότι η συνορεύουσα ζώνη αποτελεί τμήμα της ανοιχτής θάλασσας το οποίο εκτείνεται πέραν του εξωτερικού ορίου της αιγιαλίτιδας ζώνης και εντός του οποίου το παράκτιο κράτος μπορεί να ασκεί τον έλεγχο που είναι απαραίτητος για να αποτρέψει την παραβίαση των τελωνειακών, φορολογικών, μεταναστευτικών ή υγειονομικών νόμων ή κανονισμών και να καταστείλει τις παραβιάσεις των ανωτέρω κανονισμών που διαπράχθηκαν επί του εδάφους ή της αιγιαλίτιδας ζώνης του. Η συνορεύουσα ζώνη

²⁶ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

δεν μπορεί να εκτείνεται πέραν των 12 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετριέται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, ενώ στα παρακείμενα και αντικείμενα κράτη, σε περίπτωση έλλειψης ειδικής συμφωνίας, ισχύει η αρχή της μέσης γραμμής, κάθε σημείο της οποίας ισαπέχει από τα πλησιέστερα σημεία των γραμμών βάσης από τις οποίες μετριέται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.

β/. Περαιτέρω, η Συνδιάσκεψη του 1958, με τη Σύμβαση για την ανοιχτή θάλασσα, κωδικοποίησε και συμβατικά την αρχή της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας στην ανοιχτή θάλασσα, της αλιείας, της τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και σωληναγωγών αλλά και της υπέρπτησης στην ανοιχτή θάλασσα, ορίζοντας ταυτόχρονα ότι το κράτος της σημαίας του πλοίου που πλέει επί της ανοιχτής θάλασσας, έχει την αστική και ποινική δικαιοδοσία για τις έννομες σχέσεις αλλά και τα αδικήματα που τυχόν διαπράττονται εντός αυτού.

γ/. Έτι περαιτέρω, με τη Σύμβαση για την υφαλοκρηπίδα, η Συνδιάσκεψη του 1958 αναγνώρισε το θεσμό της υφαλοκρηπίδας (που αποτελεί εξέλιξη του δόγματος Τρούμαν του 1945), ορίζοντας το εύρος αυτής αλλά και τη νομική φύση και την έκταση των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επ' αυτής.²⁷

δ/. Τέλος, με τη Σύμβαση για την προστασία των βιολογικών πόρων και την αλιεία, επανατοποθετείται ιεραρχικά η σημασία της αλιείας και της εκμετάλλευσης των πόρων του βυθού και του υπεδάφους του και θεσπίζονται ρυθμίσεις συμβατές με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και των σύγχρονων μεθόδων αλιείας που μάλιστα για ορισμένα παράκτια κράτη (όπως αυτά της Κεντρικής και του Βόρειου Τμήματος της Νοτίου Αμερικής) αποτελούν άξονα της οικονομικής τους ανάπτυξης.

Καταληκτικά, η Πρώτη Συνδιάσκεψη αποτέλεσε το πρώτο βήμα κωδικοποίησης του ανέκαθεν εθιμικού δικαίου, με αναγνωρισμένους και κοινώς αποδεκτούς διεθνείς κανόνες, συμβάλλοντας στην περαιτέρω ανάπτυξη του δικαίου της θάλασσας ακόμη και σε τομείς που έως τότε δεν είχαν ευρέως συζητηθεί. Οι τέσσερις Συμβάσεις της Συνδιάσκεψης του 1958, αποτέλεσαν ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου, σύμφωνα με την έννοια του άρθρου 13 του Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, στην παράγραφο 1α του οποίου αναφέρεται ότι η Γενική Συνέλευση θα πρέπει να προκαλέσει μελέτες και να κάνει προτάσεις με σκοπό την προώθηση της

²⁷Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή-μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

διεθνούς συνεργασίας στον πολιτικό τομέα και να ενθαρρύνει «την προοδευτική ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και την κωδικοποίησή του»²⁸.

1.6. Η Δεύτερη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας

Η αδυναμία ρύθμισης του ζητήματος του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης, αλλά και η ταυτόχρονη ανάγκη των παράκτιων κρατών να εκμεταλλευτούν τους θαλάσσιους πόρους μέσω των νέων τεχνολογικών δυνατοτήτων που δημιουργούνταν σταδιακά μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οδήγησε στη Δεύτερη Διάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας. Ογδόντα οκτώ κράτη εκπροσωπήθηκαν στη Διάσκεψη αυτή που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη από 17 Μαρτίου έως και 26 Απριλίου 1960.²⁹ Ως μοναδικό ζήτημα των εργασιών τέθηκε το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, χωρίς όμως να ληφθεί απόφαση, εξαιτίας των διαφωνιών που προέκυψαν μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών. Αναλυτικότερα, δημιουργήθηκαν, άτυπα, δύο ομάδες κρατών, με διαφορετικές προτάσεις. Την πρώτη αποτελούσαν οι Η.Π.Α., Καναδάς, Ουρουγουάη, Βραζιλία και Κούβα. Η θέση τους ήταν να υιοθετηθεί αιγιαλίτιδα ζώνη 6 ναυτικών μιλίων, η οποία όμως θα πλαισιώνονταν από τη συνορεύουσα ζώνη, αποτελούμενη από 6 επιπλέον ναυτικά μίλια για αλιεία. Η παραπάνω θέση είναι γνωστή ως πρόταση «6 + 6» και δεν κατάφερε να επιτύχει την απαιτούμενη πλειοψηφία των δύο τρίτων των παρόντων κρατών για μία μόνο ψήφο.³⁰ Την αντίπαλη ομάδα αποτελούσαν τα σοσιαλιστικά κράτη, τα κράτη της Αφρικής και της Ασίας, με βασική τους θέση την οριοθέτηση αιγιαλίτιδας ζώνης απευθείας 12 ναυτικών μιλίων.

Στην εξέλιξη των πραγμάτων και έως την Τρίτη Συνδιάσκεψη που οδήγησε στη Σύμβαση του 1982 του Montego Bay, ο καθορισμός του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης συνδέθηκε με την ανάδειξη του νέου θεσμού της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης αλλά και τους περιορισμούς που έπρεπε να τεθούν στα δικαιώματα των παράκτιων κρατών, για την προστασία της ελευθεροπλοΐας, της διευκόλυνσης μεταφοράς στρατιωτικών δυνάμεων, της απρόσκοπτης μεταφοράς εμπορευμάτων. Η

²⁸International Law Commission, διαθέσιμο από: https://legal.un.org/ilc/summaries/8_2.shtml

²⁹ International Law Commission, διαθέσιμο από: https://legal.un.org/ilc/summaries/8_2.shtml

³⁰Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

θεσμική δηλαδή εξασφάλιση της εθνικής κυριαρχίας των παράκτιων κρατών στην αιγιαλίτιδα ζώνη τους, δεν μπορεί να μην λαμβάνει υπόψη την αντίρροπη ανάγκη διασφάλισης της ελευθεροπλοΐας και της απρόσκοπτης διέλευσης των πολεμικών και εμπορικών πλοίων τρίτων κρατών, ενόψει μάλιστα, αφενός της ανάπτυξης της τεχνολογίας των πολεμικών πλοίων, κυρίως των μεγάλων δυνάμεων που είχαν εισέλθει σε τροχιά έντονου ανταγωνισμού στα πλαίσια του ψυχρού πολέμου, αφετέρου δε της υπερανάπτυξης της ναυσιπλοΐας με τη μεταφορά υγρών καυσίμων από τη Μέση Ανατολή και τις χώρες της Νότιας Αμερικής, όσο και τη μεταφορά βιομηχανικών εμπορευμάτων της σύγχρονης τεχνολογίας, αγροτικών προϊόντων αλλά και ξηρού ή χύδην φορτίων σε όλο τον κόσμο.

1.7. Οι Εργασίες για την Τρίτη Συνδιάσκεψη

Οι χρονικά πυκνές πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις και η τεχνολογική άνθιση της δεκαετίας του 1960, άρχισαν να μεταβάλλουν και τα ζητήματα που αφορούσαν το δίκαιο θάλασσας. Το φαινόμενο επίσης της αποαποικιοποίησης, συνέβαλε στη δημιουργία νέων ανεξάρτητων και αναπτυσσόμενων παράκτιων κρατών που έθεσαν σε αμφισβήτηση και δεν αναγνώριζαν τις διατάξεις των Συμβάσεων του 1958 καθώς δεν συμμετείχαν στη διαμόρφωση και την κωδικοποίηση τους, ενώ από την άλλη, επιδίωκαν την πλήρη εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων των παρακείμενων ακτών τους και μάλιστα σε ευρύτερες θαλάσσιες ζώνες που δεν είχε λάβει υπόψη η Συνδιάσκεψη του 1958. Παράλληλα, ανέκυσαν ανησυχίες σχετικά με την ανισότητα στη διάθεση τεχνολογικών μέσων ως προς την έρευνα και την εκμετάλλευση του θαλάσσιου εδάφους και υπεδάφους του βυθού, της ιδιοποίησης του θαλάσσιου και ωκεάνιου βυθού αλλά και της μόλυνσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Με σκοπό τη διαχείριση και εξέταση των παραπάνω θεμάτων, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών προχώρησε το 1968 στην ίδρυση της «Επιτροπής του Θαλάσσιου Βυθού», οι μελέτες της οποίας συνέβαλαν στην υιοθέτηση της «Διακήρυξης των αρχών που διέπουν τον βυθό των θαλασσών και ωκεανών και το υπέδαφος τους, πέρα από τα όρια της εθνικής δικαιοδοσίας», που εγκρίθηκε με την Απόφαση 2749 (XXV), 17 Δεκεμβρίου 1970. Με επόμενη Απόφαση των Ηνωμένων Εθνών, την 3067 (XXVIII), και υπό την προετοιμασία της παραπάνω «Επιτροπής του θαλάσσιου βυθού», συγκλήθηκε η Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το δίκαιο της θάλασσας, που οι εργασίες της άρχισαν στις 3 Δεκεμβρίου 1973 και

διήρκησαν εννέα (9) χρόνια.³¹ Βασικό χαρακτηριστικό της ήταν ο μεγάλος αριθμός συμμετεχόντων: ειδικότερα συμμετείχαν 165 κράτη, 8 εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και 57 μη κυβερνητικοί οργανισμοί. Ακόμα, η Συνδιάσκεψη ξεχώρισε για τις ιδιαίτερες -ευκαιριακές- ομαδοποιήσεις κρατών ακόμη και με αντικρουόμενα συμφέροντα, ως απότοκο συμμετοχής σ' αυτήν κρατών που δεν είχαν εισέτι ταυτιστεί με κάποια από τις υπερδυνάμεις : παράκτια κράτη, κράτη με διεθνή στενά ή κράτη με γεωγραφικά μειονεκτήματα, ήταν μερικές από τις ομάδες που σχηματίστηκαν. Χαρακτηριστικό στοιχείο, επίσης, ήταν η εφαρμογή των «πακέτων θεμάτων» (Package Deals), δηλαδή μίας ιδιόμορφης τεχνικής διαπραγματεύσεως των κρατών να φέρουν στις συνεδριάσεις τις προτάσεις τους, προκειμένου να παρθεί απόφαση επί συνόλου θεμάτων.³² Τέλος άξια να επισημανθεί για την εφεξής λειτουργία του Οργανισμού και την ανάπτυξη κουλτούρας συναινετικών λύσεων, είναι η λεγόμενη πρακτική της συναίνεσης ως τρόπου λήψης των αποφάσεων: τα κράτη ενέμεναν σε προσπάθειες εξεύρεσης συναινετικών λύσεων εφ' όλων των ζητημάτων ουσίας και μόνο όταν αυτό δεν ήταν εφικτό, προέβαιναν στη λήψη απόφασης με ψηφοφορία, γεγονός βέβαια που επίδρασε στην αργόσυρτη διάρκεια της Συνδιάσκεψης.

Το τελικό κείμενο της Σύμβασης υιοθετήθηκε με 130 ψήφους υπέρ, ενώ 4 κράτη, δηλαδή οι Η.Π.Α., το Ισραήλ, η Τουρκία και η Βενεζουέλα, ψήφισαν κατά, και 17 κράτη απείχαν. Ενδεικτικά αναφέρονται οι : Ταϊλάνδη, Ισπανία, Ιταλία, Ολλανδία, Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Η επίσημη διαδικασία υπογραφής διήρκεσε από τις 6 έως τις 10 Δεκεμβρίου 1982 στην ακτή της Ιαμαϊκής, Montego Bay. Το 1994, η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ και μέχρι το τέλος της ίδιας χρονιάς, την είχαν επικυρώσει 68 κράτη, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ήταν μικρά και αναπτυσσόμενα κράτη που επιδίωκαν την υπαγωγή της συμπεριφοράς όλων στις νεοπαγείς διατάξεις της Σύμβασης.

³¹Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή-μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

³²Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

Κεφάλαιο 2^ο : Η αιγιαλίτιδα και η συνορεύουσα ζώνη στη Σύμβαση του 1982

Ο θεσμός της αιγιαλίτιδας ζώνης θεωρείται από τους πλέον κατοχυρωμένους στο διεθνές δίκαιο, ενώ αποτελεί και την πρώτη θαλάσσια ζώνη που αναγνωρίστηκε διεθνώς, ήδη από τον 17^ο αιώνα και τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.³³ Εκτός από αιγιαλίτιδα, αναφέρεται στη βιβλιογραφία και ως χωρικά ύδατα ή χωρική θάλασσα. Η οριοθέτηση και η πλαισίωση της με συγκεκριμένο, διεθνώς αποδεκτό νομικό καθεστώς, έγινε σταδιακά, καθώς υπήρξαν πολλές διαφωνίες από τα παράκτια κράτη ως προς το ζήτημα του εύρους που θα καταλαμβάνει. Ιστορικά, το ζήτημα της αιγιαλίτιδας ζώνης συζητήθηκε για πρώτη φορά επίσημα σε Διάσκεψη της Κοινωνίας των Εθνών το 1930, με βασική πρόταση την επέκταση της ζώνης στα τρία (3) ναυτικά μίλια. Το όριο αυτό ήταν εμπνευσμένο από τη θεωρία που πρωτοεμφανίστηκε το 1702 από τον C. Bynkershoek³⁴, ο οποίος συνέδεσε το εύρος της αιγιαλίτιδας με το βεληνεκές των κανονιών.³⁵ Η Διάσκεψη εκείνη δεν κατέληξε σε λύσεις, με αποτέλεσμα την επαναφορά του θέματος στην μεταπολεμική περίοδο, στις τρεις Συνδιασκέψεις για το δίκαιο της θάλασσας. Η τελική λύση δόθηκε οριστικά με τη Σύμβαση του Montego Bay το 1982, στα πλαίσια ενός συμφωνημένου package deal, όπου το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης συνδέθηκε άμεσα με το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία και τα στενά της διεθνούς ναυσιπλοΐας αλλά και του νέου θεσμού της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης.

2.1. Το θεσμικό πλαίσιο της αιγιαλίτιδας ζώνης

Η περιγραφή του θεσμού της αιγιαλίτιδας ζώνης περιλαμβάνεται στο δεύτερο μέρος της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας, καταλαμβάνοντας τα άρθρα 2 έως 32, ενώ το άρθρο 33, αφιερώνεται στη συνορεύουσα ζώνη. Αναλυτικότερα, το άρθρο 2 της Σύμβασης του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας, αναφέρεται στο νομικό καθεστώς (εθνικής) κυριαρχίας που διαθέτει το παράκτιο κράτος στην αιγιαλίτιδα ζώνη, τον υπερκείμενο αυτής εναέριο χώρο, τον βυθό και το υπέδαφος της. Σύμφωνα με το άρθρο 3: *«κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίσει το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης του· το πλάτος της*

³³ Colombos, C., *The International Law of the Sea*, έκτη έκδοση, Λονδίνο, 1967.

³⁴ Cornelis Van Bynkershoek, 1733-1743, Ολλανδός νομικός, ο οποίος συνέβαλε στην εξέλιξη και την κωδικοποίηση του διεθνούς δικαίου.

³⁵ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

αιγιαλίτιδας ζώνης δεν υπερβαίνει τα 12 ναυτικά μίλια και μετρείται από τις γραμμές βάσης που καθορίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση»³⁶ και οι οποίες γραμμές βάσης αναλύονται στα επόμενα άρθρα από 4 έως και 16 της Σύμβασης.

Με τις παραπάνω ρυθμίσεις, η Σύμβαση κατοχυρώνει τη δυνατότητα εκάστου παράκτιου κράτους να επεκτείνει μονομερώς την αιγιαλίτιδα ζώνη του έως τα 12 ν.μ. από τις ακτές του, με μόνο περιορισμό - που θεσπίστηκε με το άρθρο 15 της Σύμβασης και το οποίο επαναλαμβάνει κατά λέξη την πρόβλεψη του άρθρου 12 της Συνδιάσκεψης του 1958 - ότι σε περιοχές που η αιγιαλίτιδα ζώνη του παράκτιου κράτους επικαλύπτεται από την αιγιαλίτιδα ζώνη άλλου παρακείμενου ή αντικείμενου κράτους, οφείλει να εφαρμόσει τον κανόνα της μέσης γραμμής / γραμμής μέσης απόστασης, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία μεταξύ τους ή υπάρχουν ιστορικοί τίτλοι που καθιστούν αναγκαία την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης με διαφορετικό τρόπο. Κρίσιμο να επισημανθεί είναι ότι η οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης δεν μπορεί να ξεπερνά τα 12 ναυτικά μίλια, μετρώντας από τις καθορισμένες γραμμές βάσης που περιγράφονται στη Σύμβαση (άρθρα 4-16), ενώ ταυτόχρονα μπορεί να μην φτάνει το όριο αυτό. Συνεπώς, δεδομένης της παραπάνω απαγόρευσης (: έως 12 ν.μ.), εναπόκειται στο παράκτιο κράτος να συνεκτιμήσει τις προϋποθέσεις επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης του ώστε να αποφύγει τυχόν κατάχρηση του δικαιώματος (εθνικής κυριαρχίας).

Αυτονοήτως, το δικαίωμα του παράκτιου κράτους να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη του έως τα 12 ν.μ. είναι φυσικό δικαίωμα που του απονέμεται από το Διεθνές Δίκαιο και αφορά τον «σκληρό πυρήνα» της εθνικής κυριαρχίας του, με θεσμικό (συμβατικό) πλέον υπόβαθρο. Η αιγιαλίτιδα ζώνη περιλαμβάνει τη στήλη της θάλασσας, το βυθό και το υπέδαφος του βυθού καθώς και τον υπερκείμενο αυτής εναέριο χώρο και επί τη ζώνης αυτής - που συνιστά χώρο εθνικής κυριαρχίας - το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία, προσόμοια με την κυριαρχία που ασκεί επί του χερσαίου εδάφους, με μόνο περιορισμό την εφαρμογή του δικαιώματος αβλαβούς διέλευσης που μπορούν να ασκούν πλοία με ξένη σημαία κατά το διεθνές δίκαιο, χωρίς την συγκατάθεση του παράκτιου κράτους, (άρθρα 17-26 της Σύμβασης του 1982).³⁷

³⁶ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

³⁷ Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση 2020, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

Με τις ρυθμίσεις που επιτεύχθηκαν στη Σύμβαση του 1982, η διεθνής κοινότητα κωδικοποίησε ουσιαστικά τις συζητήσεις και τους προβληματισμούς της Σύμβασης του 1958 και συμπλήρωσε τις ατελείς διατάξεις εκείνης ως προς το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης (άρθρο 3), καθιστώντας συμβατικό δίκαιο τους (ήδη) αναγνωρισμένους και αποδεκτούς εθιμικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου. Δεδομένου δε ότι οι ρυθμίσεις αυτές απολαμβάνουν συντριπτικής αποδοχής, το νομικό καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης στη Σύμβαση του 1982 ισχύει πλέον έναντι πάντων, συμβεβλημένων στη Σύμβαση κρατών και μη, και τούτο διότι η καθολικότητα αποδοχής του πλαισίου της αιγιαλίτιδας ζώνης, έχει προσλάβει και εθιμικό χαρακτήρα ώστε να εφαρμόζεται και σε μη συμβεβλημένα στη Σύμβαση κράτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η επίλυση της διαφοράς μεταξύ Κατάρ και Μπαχρέιν όπου παρότι τα δύο κράτη δεν δεσμεύονταν από τη Σύμβαση αφού δεν ήταν συμβαλλόμενα, εφάρμοσαν το άρθρο 15 της Σύμβασης, αποδεχόμενα ότι αυτό απηχεί εθιμικό δίκαιο. Πέραν τούτου, τα μόνα κράτη που διεκδικούν αιγιαλίτιδα ζώνη ευρύτερη των 12 ν.μ. και εξ' αυτού του λόγου θεωρείται ότι αμφισβητούν τα 12 ν.μ. είναι στην Αφρική η Μπενίν και η Σομαλία (200 ν.μ.) καθώς και το Τόγκο (30 ν.μ.).³⁸ Μόλις πρέπει να επισημανθεί ότι όλα τα κράτη, συμβεβλημένα και μη, έχουν προχωρήσει στην επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης τους στο απώτατο όριο των 12 ν.μ. εκτός από την Ελλάδα, την Βοσνία, το Μαυροβούνιο και την Ιορδανία.³⁹

2.2. Το δικαίωμα της αβλαβούς διελεύσεως

Η κατεξοχήν κυριαρχία του παράκτιου κράτους εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης του, να ασκεί δηλαδή πλήρη νομοθετική, δικαστική και εκτελεστική δικαιοδοσία σε οτιδήποτε συμβαίνει εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης του (σε πλοία, σε πρόσωπα και πράγματα), κάμπτεται έναντι της ανάγκης για ελεύθερη διεθνή ναυσιπλοΐα τόσο των πολεμικών όσο και των εμπορικών πλοίων με ξένη σημαία. Απότοκο εξυπηρέτησης της ανάγκης αυτής, είναι η συμβατική κατοχύρωση του ανέκαθεν αναγνωριζόμενου θεσμού της αβλαβούς διέλευσης των πλοίων ξένων κρατών, χωρίς να προϋποτίθεται ούτε προηγούμενη προειδοποίηση του παράκτιου κράτους ούτε και άδεια του για την διέλευση, αρκεί αυτή να γίνεται με βάση το διεθνές δίκαιο. Ειδικότερα

³⁸ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

³⁹ Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση 2020, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

α/. Στο άρθρο 18 παρ. 1 της Σύμβασης δίδεται ο ορισμός της *αβλαβούς διέλευσης* που ως τέτοια νοείται η διέλευση (διάπλους) της αιγιαλίτιδας ζώνης του παράκτιου κράτους που κατά την κρίσιμη παρ. 2 πρέπει να είναι *συνεχής και ταχεία*, χωρίς στάση και αγκυροβολία, παρά μόνο για συνήθη περιστατικά ναυσιπλοΐας ή λόγω ανώτερης βίας ή κινδύνου και για την παροχή βοήθειας σε κινδυνεύοντα πρόσωπα, πλοία ή αεροσκάφη.

Σύμφωνα πάλι με το άρθρο 19 παρ. 1 της Σύμβασης : «*1. Η διέλευση είναι αβλαβής εφόσον δεν διαταράσσει την ειρήνη, την τάξη ή την ασφάλεια του παράκτιου Κράτους. Πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και τους λοιπούς κανόνες του διεθνούς δικαίου*»⁴⁰. Στην παρ. 2 του άρθρου 19, αναφέρονται δώδεκα (12) περιπτώσεις δραστηριοτήτων που καθιστούν τη διέλευση ξένου πλοίου από την αιγιαλίτιδα ζώνη του παράκτιου κράτους ως μη ασφαλή, και τούτο διότι με τις ενέργειες αυτές θεωρείται ότι το πλοίο διαταράσσει την ειρήνη, την τάξη και την ασφάλεια του παράκτιου κράτους. Μεταξύ άλλων, η πρόβλεψη αφορά την απειλή ή χρήση βίας κατά της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας του παράκτιου κράτους, ή την παραβίαση των αρχών του διεθνούς δικαίου που περιέρχονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τις -στρατιωτικές- ασκήσεις ή γυμνάσια, τη συλλογή πληροφοριών καθώς και πράξεις προπαγάνδας σε βάρος της άμυνας ή ασφάλειας του παράκτιου κράτους, την απογείωση, προσγείωση ή φόρτωση αεροσκαφών, την εκτόξευση φόρτωση ή εκφόρτωση στρατιωτικών μηχανών, ή εμπορευμάτων, κεφαλαίων ή προσώπων κατά παράβαση των εν γένει νομικών διατάξεων ή κανονισμών του παράκτιου κράτους, την -σοβαρή- ρύπανση, την αλιεία, την έρευνα, την παρεμπόδιση των επικοινωνιών του παράκτιου κράτους.

Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 18 και 19 προκύπτει ότι : α) η παραπάνω απαρίθμηση φαίνεται εξαντλητική, πλην όμως, με την δωδέκατη πρόβλεψη: « *ιβ) οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα που δεν έχει άμεση σχέση με τη διέλευση*», προκύπτει ότι η απαρίθμηση είναι ουσιαστικά ενδεικτική, αναφερόμενη και περιοριζόμενη σε περιπτώσεις που ήδη προέκυψαν από τη διεθνή εμπειρία, ενώ αφήνεται να εννοηθεί πως εναπόκειται στον εφαρμοστή του διεθνούς δικαίου (Διεθνές Δικαστήριο ή Διαιτητικά Δικαστήρια) να περιλάβει με τη νομολογία του και άλλες περιπτώσεις (ενοχλητικών ή/και απαγορευμένων) δραστηριοτήτων που δεν

⁴⁰ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

προβλέφθηκαν μεν στη Σύμβαση αλλά προκύπτουν τυχόν από την ανάπτυξη και εξέλιξη της ανθρώπινης δραστηριότητας τόσο στο πεδίο της κρατικής όσο και της ιδιωτικής σφαίρας, β) μολονότι δεν αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο της Σύμβασης του 1982, *η ειρήνη, η τάξη και η ασφάλεια* του παράκτιου κράτους ανάγονται εμμέσως σε προστατευόμενα έννομα αγαθά του διεθνούς δικαίου της θάλασσας, αφού, ο περιορισμός της εθνικής κυριαρχίας του παράκτιου κράτους στην αιγιαλίτιδα ζώνη του προς χάριν της διεθνούς ελευθεροπλοΐας, προϋποθέτει οπωσδήποτε την μη διατάραξη των παραπάνω αγαθών που αυτό πρέπει να απολαμβάνει, γ) ενώ δεν αναφέρεται ρητά, η απαγορευμένη προσβολή των παραπάνω αγαθών είναι διαζευκτική και όχι σωρευτική. Αρκεί και μόνο η προσβολή ενός απ' αυτά, ώστε να θεωρηθεί πως η διέλευση του ξένου πλοίου από την αιγιαλίτιδα ζώνη του παράκτιου κράτους δεν είναι ασφαλής, δ) η (αβλαβής) διέλευση καθίσταται αυτοσκοπός για την εξυπηρέτηση της διεθνούς ναυσιπλοΐας και συνεπώς ο διάπλους του πλοίου από την αιγιαλίτιδα ζώνη δεν μπορεί να εξυπηρετεί οποιαδήποτε άλλη σκοπιμότητα.⁴¹

Επιπλέον, στο άρθρο 20 προβλέφθηκε πως *«όταν βρίσκονται στην αιγιαλίτιδα ζώνη τα υποβρύχια και τα άλλα σκάφη κατάδυσης υποχρεούνται να πλέουν στην επιφάνεια της θάλασσας και να φέρουν τη σημαία τους»*⁴², ενώ στο άρθρο 23 προβλέφθηκε (για πρώτη φορά σε Διεθνή Σύμβαση) πως κατά την αβλαβή διέλευση από την αιγιαλίτιδα ζώνη, *«τα ξένα πυρηνοκίνητα πλοία και εκείνα που μεταφέρουν ραδιενεργές ουσίες ή άλλες ουσίες ιδιαίζοντως επικίνδυνες ή ανθυγιεινές υποχρεούνται να φέρουν τα έγγραφα και να τηρούν τα ειδικά προληπτικά μέτρα (ασφαλείας) που προβλέπονται για τα πλοία αυτά από διεθνείς συμφωνίες»*⁴³.

Συνδυαστικά με τις ρυθμίσεις που τέθηκαν στο άρθρο 22 για τις *θαλάσσιες οδούς* και τα *σχέδια διαχωρισμού της κυκλοφορίας* στην αιγιαλίτιδα ζώνη που η υπόδειξη τους υπάγεται στο πεδίο ευθύνης του παράκτιου κράτους, σε μια προσπάθεια εξισορρόπησης μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που έχει το παράκτιο κράτος αλλά και τα πλοία των τρίτων χωρών κατά την άσκηση του δικαιώματος της αβλαβούς διέλευσης, στη Σύμβαση του 1982 θεσπίστηκαν για πρώτη φορά περιορισμοί στη διέλευση των πυρηνοκίνητων πλοίων και των δεξαμενόπλοιων αλλά

⁴¹ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

⁴² Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

⁴³ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

και των πλοίων που μεταφέρουν επικίνδυνες ουσίες, εφόσον πλέον το παράκτιο κράτος μπορεί να απαιτήσει απ' αυτά να πλέον μόνο μέσω συγκεκριμένων θαλάσσιων οδών κατά τη διέλευση από την αιγιαλίτιδα ζώνη του. Αναλυτικότερα, στο άρθρο 22 παρ. 1 θεσπίστηκε η δυνατότητα του παράκτιου κράτους να ζητά από τα ξένα πλοία να ακολουθούν τις θαλάσσιες οδούς που έχει χαράξει για την ασφαλή ναυσιπλοΐα και «να συμμορφώνονται με τα σχέδια διαχωρισμού της κυκλοφορίας που έχει υποδείξει για τη ρύθμιση της διέλευσης των πλοίων»⁴⁴, ενώ αντίρροπα, στις παρ. 3 και 4 καθορίστηκαν οι παράμετροι τις οποίες θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του το παράκτιο κράτος, πριν προχωρήσει στον προσδιορισμό των θαλασσιών οδών.

β/. Εξ' ετέρου, οι δικαιοδοσίες του παράκτιου κράτους επί της αιγιαλίτιδας ζώνης δεν θα πρέπει να ασκούνται με τρόπο καταχρηστικό που να οδηγεί στην παρεμπόδιση της αβλαβούς διέλευσης των ξένων πλοίων. Ειδικότερα, με το άρθρο 24 της Σύμβασης, το παράκτιο Κράτος υποχρεούται να μην παρεμποδίζει την αβλαβή διέλευση των ξένων πλοίων, εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στη Σύμβαση και τους κανονισμούς που θεσπίζονται με βάση αυτήν, ενώ υποχρεούται να δημοσιεύει κάθε κίνδυνο που υπέπεσε στη αντίληψη του και ο οποίος απειλεί τη ναυσιπλοΐα. Περαιτέρω όμως, με το άρθρο 25 παρ. 1, μπορεί, για τη διασφάλιση των συμφερόντων του να λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για να εμποδίζει κάθε διέλευση από την αιγιαλίτιδα ζώνη του που δεν είναι αβλαβής (κατά τους ανωτέρω ορισμούς), ενώ κατά τη νεοπαγή διάταξη της παρ. 3 του ίδιου άρθρου, μπορεί να αναστέλλει προσωρινά ακόμη και την ασφαλή διέλευση, από καθορισμένες περιοχές της αιγιαλίτιδας ζώνης του, προκειμένου να εκτελεί ασκήσεις με οπλικά συστήματα.

γ/. Αναφορικά με την άσκηση της ποινικής και αστικής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους στην αιγιαλίτιδα ζώνη του, σε συνέχεια των όσων είχαν προβλεφθεί στη Σύμβαση του 1958 και πλέον με περισσότερη εξειδίκευση, η Σύμβαση του 1982 αφιερώνει τα άρθρα 27 και 28. Στο άρθρο 27 προβλέπεται ότι το παράκτιο κράτος μπορεί να ασκεί την ποινική δικαιοδοσία του επί ξένου πλοίου που διέρχεται από την αιγιαλίτιδα ζώνη του για ποινικό αδίκημα που τελέστηκε επί του πλοίου κατά τη διάρκεια της διέλευσης του, όπως δηλαδή είναι η διενέργεια ανακριτικών πράξεων και οι συλλήψεις προσώπων (κατά την άποψη μας περιλαμβάνεται και η κατάσχεση του πλοίου στα πλαίσια της ανακριτικής διαδικασίας), μόνο αν οι συνέπειες του

⁴⁴ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ.

αδικήματος επεκτείνονται στο παράκτιο κράτος, αν το αδίκημα διαταράσσει τη γαλήνη της χώρας ή την τάξη της αιγιαλίτιδας ζώνης, καθώς επίσης αν ζητηθεί από τον πλοίαρχο (: και όχι άλλο πρόσωπο της διοίκησης του πλοίου) ή από διπλωματικό υπάλληλο ή προξενικό αξιωματούχο της σημαίας του πλοίου, ή αν η λήψη των μέτρων είναι αναγκαία για την καταστολή διακίνησης ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών. Μπορεί όμως να λαμβάνει όλα τα μέτρα που προβλέπονται από την εσωτερική του νομοθεσία (συλλήψεις, ανακριτικές ενέργειες κλπ.) επί ξένου πλοίου εφόσον αυτό διέρχεται της αιγιαλίτιδας ζώνης του, προερχόμενο από τα εσωτερικά του ύδατα (η ακριβής διατύπωση είναι : «...μετά την έξοδό του από τα εσωτερικά του ύδατα»). Στις περιπτώσεις αυτές, θα πρέπει να ενημερωθούν οι διπλωματικές αρχές του κράτους της σημαίας του πλοίου. Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 5 του ίδιου άρθρου, το παράκτιο κράτος δεν μπορεί να προβεί σε ανακριτικές ενέργειες ή στη σύλληψη προσώπων λόγω ποινικού αδικήματος που διαπράχθηκε πριν την είσοδο του πλοίου στην αιγιαλίτιδα ζώνη του (λ.χ. στην ανοιχτή θάλασσα), αν το πλοίο προερχόμενο από ξένο λιμένα διέρχεται από την αιγιαλίτιδα ζώνη του χωρίς όμως να εισέρχεται στα εσωτερικά ύδατα του παράκτιου κράτους. Ο παραπάνω περιορισμός ως προς την ποινική δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους για τα ποινικά αδικήματα που τελέστηκαν πριν το πλοίο εισέρθει στην αιγιαλίτιδα ζώνη, αίρεται (: και άρα το παράκτιο κράτος έχει αντίστοιχη ποινική δικαιοδοσία), όταν τα αδικήματα αφορούν την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τους κανονισμούς της Ανεξάρτητης Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) που θεσπίστηκαν στο Μέρος XII και Μέρος V αντίστοιχα της Σύμβασης.

Ως προς δε το πεδίο της αστικής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους, σύμφωνα με το άρθρο 28 της Σύμβασης, το παράκτιο κράτος δεν θα πρέπει να ανακόπτει τον πλου ούτε να εκτρέπει την πορεία ξένου πλοίου που διέρχεται από την αιγιαλίτιδα ζώνη του με σκοπό να ασκήσει την αστική του δικαιοδοσία, ούτε μπορεί να λαμβάνει προσωρινά μέτρα ή μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του διερχόμενου πλοίου παρά μόνο αν πρόκειται για υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν ή ευθύνες που δημιουργήθηκαν από το πλοίο κατά τη διάρκεια ή ενόψει (: επ' ευκαιρία) της διέλευσης του. Μπορεί όμως να λαμβάνει (παρέπεται, και να επιτρέπει) προσωρινά μέτρα ή και την αναγκαστική εκτέλεση επί του πλοίου, εφόσον αυτό είναι αγκυροβολημένο στην αιγιαλίτιδα ζώνη του ή διέρχεται αυτής προερχόμενο από τα εσωτερικά του ύδατα (η ακριβής διατύπωση είναι : «...μετά την έξοδό του από τα εσωτερικά του ύδατα»).

Από τις παραπάνω διατάξεις και σε συνδυασμό με τα άρθρα 30, 31 και 32 της Σύμβασης, προκύπτουν οι εξής αναγκαίες διαπιστώσεις : (α) οι διατάξεις απηχούν την προσπάθεια εξισορρόπησης της προστασίας του παράκτιου κράτους με τις ανάγκες της διεθνούς ναυσιπλοΐας. Η τελολογική στόχευση κατά τον προσδιορισμό της ποινικής και αστικής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους, παραμένει προεχόντως η προστασία της διεθνούς ναυσιπλοΐας, η ελευθεροπλοΐα. Αυτό γίνεται ιδιαίτερος ευδιάκριτο στις προβλέψεις για την ποινική δικαιοδοσία, η οποία ενεργοποιείται όταν απειλούνται οι αορίστως αναφερόμενες *γαλήνη της χώρας και τάξη της αιγιαλίτιδας ζώνης*. Εξυπακούεται πως ήταν αυτονόητη η πρόβλεψη για την ενεργοποίηση της ποινικής δικαιοδοσίας *όταν το ζητήσει ο κυβερνήτης του πλοίου ή διπλωματικός αξιωματούχος του κράτους της σημαίας*, διότι άλλως θα ήταν σα να θεσμοθετείται το ακαταδίωκτο των τελούμενων σε πλοίο αδικημάτων που μπορεί μάλιστα να έχουν και έντονη διεθνή ποινική απαξία, καθώς και για τις περιπτώσεις *διακίνησης ναρκωτικών* που επίσης τίθενται στο στόχαστρο των απανταχού διωκτικών αρχών και η καταπολέμηση της διακίνησης τους αποτελεί «στοίχημα» της παγκόσμιας έννομης τάξης, (β) οι προβλέψεις για την άσκηση της ποινικής και αστικής δικαιοδοσίας, δεν αφορούν τα πολεμικά πλοία και τα κρατικά πλοία που δεν έχουν εμπορικό σκοπό, τα οποία έτσι τίθενται εκτός του πεδίου εφαρμογής των υπόψη διατάξεων. Σύμφωνα με το άρθρο 30, το παράκτιο κράτος δεν μπορεί να λάβει μέτρα εκτέλεσης ή εξαναγκασμού των πλοίων αυτών παρά μόνο να απαιτήσει από το πλοίο να εγκαταλείψει πάραυτα την αιγιαλίτιδα ζώνη του, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 31, μπορεί να θέσει τις διεθνείς αξιώσεις του έναντι του κράτους της σημαίας, όπως αυτές προκύπτουν από τη μη συμμόρφωση του πολεμικού ή κρατικού πλοίου χωρίς εμπορικό σκοπό προς τις επιταγές της νομοθεσίας του παράκτιου κράτους, μέσω της διπλωματικής οδού.

2.3. Η Ελληνική νομοθεσία για την αιγιαλίτιδα ζώνη

Με τον α.ν. 230/1936, η Ελλάδα προχώρησε στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 6 ναυτικά μίλια, μετρώντας από την ακτή.⁴⁵ Στο μοναδικό άρθρο του α.ν. 230/36, η αιγιαλίτιδα ζώνη ορίζεται σε 6 ν.μ. από την ακτή, χωρίς να θίγονται οι ισχύουσες διατάξεις που αφορούν σε ειδικές περιπτώσεις και σύμφωνα με τις οποίες ο αιγιαλίτιδα ζώνη ορίζεται μεγαλύτερη ή μικρότερη των 6 ν.μ. (Α' 450). Είναι κατάδηλο πως στις εξαιρέσεις αυτές περιλαμβάνεται το π.δ. του 1931 (Α' 325) με το

⁴⁵ Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1936, ΦΕΚ 450, Τεύχος Πρώτο.

οποίο η Ελλάδα καθόρισε την κυριαρχία του ατμοσφαιρικού χώρου της, ο οποίος υπέρκειται του εδάφους της, στα 10 ν.μ. από τις ακτές.⁴⁶ Το 1964 η Τουρκία επεξέτεινε την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 6 ν.μ., ενώ διευκρίνισε νομοθετικά πως εάν οι έναντι αυτής χώρες είχαν χωρικά ύδατα (αιγιαλίτιδα ζώνη) μεγαλύτερα των 6 ν.μ. τότε και τα τουρκικά ύδατα θα είναι αντίστοιχα στα πλαίσια της αρχής της αμοιβαιότητας. Είναι χαρακτηριστικό πως έκτοτε, η Τουρκία έχει ορίσει την αιγιαλίτιδα ζώνη της σε 6 ν.μ. στο Αιγαίο και σε 12 ν.μ. στον Εύξεινο Πόντο, όπου οι όλες οι παρευξείνιες χώρες έχουν επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη τους στα 12 ν.μ., εφόσον βέβαια υπήρξε η δυνατότητα επέκτασης τους, χωρίς να επικαλύπτονται από την αιγιαλίτιδα ζώνη των αντικείμενων κρατών.⁴⁷

Στη συνέχεια, υπό τη συνέχιση των μόλις αρξαμένων εργασιών της Τρίτης Συνδιάσκεψης στην οποία συμμετείχε ως συμβαλλόμενο μέρος και της αναμενόμενης απ' αυτήν θέσπισης του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. (είχε μείνει αδιευκρίνιστο στη Σύμβαση του 1958 όπου η Ελλάδα δεν συμμετείχε ως συμβαλλόμενο μέρος), με το άρθρο 139 του ν.δ. 187/1973 *περί Κώδικος Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου* (Α' 261), το εύρος των χωρικών υδάτων (αιγιαλίτιδας ζώνης) της Ελλάδος, ορίστηκε: *«εις εξ ναυτικά μίλια, δυνάμενον να ορισθεί και διαφόρως διά προεδρικών Διαταγμάτων, εκδιδόμενων προτάσει του Υπουργικού Συμβουλίου»*⁴⁸. Η αγγώδης αοριστία της συγκεκριμένης διατύπωσης (*«να ορισθεί διαφόρως»*), είναι δηλωτική της σύγχυσης που διείπε την ελληνική πολιτική ως προς την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης έναντι των θέσεων της Τουρκίας που λειτουργούσε αείποτε αντανακλαστικά απέναντι σε οποιαδήποτε Ελληνική πρωτοβουλία, συνάμα όμως και της προσδοκίας της Ελλάδας για την υιοθέτηση από την Τρίτη Συνδιάσκεψη του ορίου των 12 ν.μ., που αποτελούσε πλέον ώριμο αίτημα των περισσοτέρων χωρών, πλην των ναυτικών υπερδυνάμεων που αυτονοήτως επιδίωκαν τον περιορισμό της εδαφικής κυριαρχίας κάθε παράκτιου κράτους.

Με το ν. 2321/1995 (Α' 136) η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 που τέθηκε σε ισχύ το 1994. Μόλις στο άρθρο 2 του νόμου που ψηφίστηκε ομόφωνα, ορίζεται ότι *«[...] η Ελλάδα έχει το αναφαίρετο δικαίωμα κατ' εφαρμογή του άρθρου 3 της κυρούμενης Συμβάσεως να*

⁴⁶ Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1931, ΦΕΚ 325, Τεύχος Πρώτο.

⁴⁷ Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση 2020, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

⁴⁸ Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1973, ΦΕΚ 261, Τεύχος Πρώτο.

επεκτείνει σε οποιονδήποτε χρόνο το εύρος της χωρικής θάλασσας μέχρι αποστάσεως 12 ν.μ. Για την εφαρμογή στην εσωτερική έννομη τάξη της διατάξεως αυτής και την εφαρμογή ή εκτέλεση των λοιπών διατάξεων που αφορούν την αιγιαλίτιδα ζώνη, καθώς και τη συνορεύουσα ζώνη, τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας [...] εκδίδονται Προεδρικά Διατάγματα μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου»⁴⁹.

Μια πρώτη παρατήρηση ως προς τη διατύπωση της νεότερης αυτής διάταξης, είναι πως επαναλαμβάνει την ίδια αγχώδη εθνική προσδοκία, της οποτεδήποτε επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. καθ' υλοποίηση του αναφαίρετου δικαιώματος της που εκπορεύεται από το άρθρο 3 της Σύμβασης του 1982. Επιπλέον, η διάταξη μάλλον περιέπλεξε παρά διευκόλυνε τις μετέπειτα εξελίξεις και τούτο διότι προσανατόλισε την Εθνική στρατηγική στη δημιουργία προϋποθέσεων συμφωνίας με την Τουρκία ως προς το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Προϊόντος όμως του χρόνου, αποδείχτηκε περίτρανα ότι το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 ν.μ., δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα συμφωνίας με την Τουρκία, αλλά απορρέει από τη ρητή διατύπωση της Σύμβασης του 1982 που ισχύει έναντι κάθε άλλου συμβαλλόμενου κράτους (που τέτοιο δεν είναι η Τουρκία), και που πλέον όμως ισχύει και ως εθιμικό δίκαιο με κανονιστική ισχύ έναντι πάντων, συμβαλλομένων και μη, αφού λόγω της συντριπτικής αποδοχής και εφαρμογής του από το σύνολο των συμβαλλομένων και μη χωρών, δημιουργεί οπωσδήποτε αναγνωρισμένο κανόνα του Διεθνούς Δικαίου με κανονιστική ισχύ έναντι πάντων. Περαιτέρω, η διάταξη συνιστά μια άστοχη νομοτεχνικά επιλογή, ελεγχόμενη για τη συμβατότητα της με το άρθρο 27 παρ. 1 του Συντάγματος που ορίζει ότι: «Καμία μεταβολή στα όρια της Επικράτειας δεν μπορεί να γίνει χωρίς νόμο, που ψηφίζεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών»⁵⁰, ενώ παρέπεται ιδιαίτερου σχολιασμού πως στην έννοια της «Επικράτειας» περιλαμβάνεται όχι μόνο το έδαφος, αλλά και ο εναέριος χώρος και η αιγιαλίτιδα ζώνη. Η παραπάνω συνταγματική απαίτηση για την μεταβολή των ορίων της Επικράτειας, δηλαδή η θέσπιση νόμου υπό την απόλυτη πλειοψηφία των βουλευτών, δεν κάμπτεται ούτε από το ότι η μελλοντική Κυβέρνηση μπορεί, κατ' εξουσιοδότηση του παραπάνω νόμου 2321/1995, να διευρύνει και όχι να μειώσει τα όρια της Επικράτειας επεκτείνοντας την αιγιαλίτιδα ζώνη έως τα 12 ν.μ., ούτε επίσης από το γεγονός ότι η μελλοντική

⁴⁹Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1995, ΦΕΚ 136, Τεύχος Πρώτο.

⁵⁰ Το Σύνταγμα της Ελλάδος, ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Οργάνωση και Λειτουργίες της Πολιτείας, ΤΜΗΜΑ Α': Άρθρο 27, εκδόσεις Σάκουλας, 2008.

συγκυρία μπορεί να επιβάλλει την ταχεία ή ίσως ακαριαία αντιμετώπιση του ζητήματος επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης από την εκτελεστική μόνο εξουσία, και τούτο διότι όντως, κατά την ορθή συνταγματική πρόβλεψη, η μεταβολή των ορίων της Επικράτειας - που συνιστά τον πυρήνα της Εθνικής Κυριαρχίας- δεν μπορεί να αποτελεί ζήτημα εκμετάλλευσης οποιαδήποτε συγκυρίας, ενώ σαφώς διαφορετική είναι η αντιμετώπιση επί των αμιγώς νομικών θεμάτων που έχουν να κάνουν με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδα και της ΑΟΖ.

Καταληκτικά, το δικαίωμα επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης σε «οποιονδήποτε χρόνο», η Ελλάδα το θεωρεί μέρος της στρατηγικής της εξωτερικής της πολιτικής, κυρίως έναντι της Τουρκίας. Επιβεβαίωση στα παραπάνω αποτελεί η επίσημη δήλωση της χώρας κατά την παράδοση του εγγράφου κύρωσης της Σύμβασης του 1982 στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, όπου επισημαίνεται, κατά πλήρη πλεονασμό σε σχέση με το αυτονόητο φυσικό δικαίωμα της ότι : «[...] ο χρόνος και ο τρόπος άσκησης των εν λόγω δικαιωμάτων, χωρίς τούτο να σημαίνει ούτε κατ' ελάχιστον απεμπόληση εκ μέρους της των εν λόγω δικαιωμάτων, είναι ένα ζήτημα που απορρέει από την εθνική της στρατηγική»⁵¹.

2.4. Η τούρκικη πολιτική του «casus belli»

Η οριοθέτηση της Ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης αποτελεί μείζον διπλωματικό και πολιτικό ζήτημα για όλο το περιφερειακό σύστημα της Ανατολικής Μεσογείου. Μάλιστα, στην πιθανότητα επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας στο Αιγαίο Πέλαγος, δημιουργήθηκε τεχνηέντως η πολιτική του «casus belli» που θέσπισε η Μεγάλη Εθνοσυνέλευση της Τουρκίας και θεωρείται ακόμη και σήμερα πηγή εντάσεων και τροχοπέδη επί του συνόλου των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Επί της πολιτικής αυτής, κάνουμε τις παρακάτω επισημάνσεις :

α/. Παρά την κριτική που ασκήθηκε ως προς την θεσμική επικύρωση της Σύμβασης του Montego Bay στην Ελλάδα, οι κινήσεις που έγιναν (θέσπιση του ν. 2321/1995, επιστολή στο Γενικό Γραμματέα των Η.Ε. με διατύπωση της εθνικής επιφύλαξης), κρίθηκαν ως αναγκαίες λόγω της τουρκικής επιθετικότητας, που εντάθηκε δραματικά μετά την εισβολή στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1974. Μετά την οριστική ρήξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων λόγω του Κυπριακού, το 1974, μέσα στη δίνη της πετρελαϊκής κρίσης, η τουρκική ηγεσία ξεκίνησε ένα νέο αφήγημα αμφισβήτησης

⁵¹ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

ελληνικών εδαφών και κυριαρχίας επί θαλασσιών περιοχών. Αφορμή ήταν η ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα ανοιχτά της Θάσου το φθινόπωρο του 1973 και η άρνηση της Τουρκίας να ξεκινήσουν έρευνες με εντολή και εποπτεία της Ελληνικής Κυβέρνησης. Υπενθυμίζεται ότι την ίδια χρονική περίοδο ξεκίνησαν οι εργασίες για την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το δίκαιο της θάλασσας, με βασικό ζήτημα τον καθορισμό του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης και των θαλασσιών ζωνών. Η Τουρκία επέσπευσε να θέσει τα θέματα του Αιγαίου σ' ένα διμερές επίπεδο, πριν διευθετηθούν νομικά από τη νέα Σύμβαση. Μετά τη λήξη των εργασιών και την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, κατέστη σαφές, αφενός ότι η Τουρκία δεν επρόκειτο να γίνει συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης, αφετέρου δε ότι η επικύρωση της Σύμβασης από την Ελληνική Βουλή θα σήμαινε για την Τουρκία ευθεία προσβολή των κυριαρχικών της δικαιωμάτων στο Αιγαίο. Αποκορύφωμα της τουρκικής επιθετικότητας αποτέλεσε η απόφαση της Μεγάλης Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης στις 8 Ιουνίου 1995 (λίγες μέρες μετά την ψήφιση του κυρωτικού νόμου 2321/1995 από την Ελληνική Βουλή), με την οποία δίνονταν στην Τουρκική κυβέρνηση η άδεια να χρησιμοποιήσει όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να προστατέψει τα τουρκικά δικαιώματα στο Αιγαίο, συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών⁵². Η απόφαση του Ιουνίου του 1995, επαναλάμβανε την παλαιότερη διατυπωμένη τουρκική θέση για άμεση χρήση βίας σε περίπτωση οποιαδήποτε επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων πέραν των 6 ν.μ. Αναλυτικότερα, το ψήφισμα της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης αναπαρήγαγε τις βασικές θέσεις της Τουρκίας για το Αιγαίο, δηλαδή ότι η Συνθήκη της Λωζάνης αποτελεί το νομικό κείμενο ισορροπίας των σχέσεων των δύο γειτονικών κρατών, ότι η Ελλάδα είναι αυτή που παραβίασε τη σχέση αυτή με τη μονομερή κίνηση της να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της από τα 3 ναυτικά μίλια στα 6 ναυτικά μίλια το 1936, και τέλος ότι η Τουρκία δεν θα δεχτεί οποιαδήποτε νέα επέκταση πέραν των 6 ν.μ., καθώς κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίθεση με τα ζωτικά συμφέροντα της στο Αιγαίο⁵³. Μετά το εν λόγω ψήφισμα, η ελληνική επέκταση των χωρικών υδάτων θεωρείται αιτία πολέμου για την Τουρκία, πολιτική που είναι γνωστή ως «casus belli». Είναι κατάδηλο ότι η απειλή αυτή αποτελεί ευθεία παράβαση του άρθρου 2

⁵² Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

⁵³ Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση 2020, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

παρ. 4 του Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, στο οποίο αναφέρεται ρητώς ότι: «*όλα τα μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών*»⁵⁴.

β/. Θέμα οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης σε εύρος μικρότερο από τα 12 ν.μ. τίθεται μόνο για τις περιοχές του Αιγαίου όπου υπάρχει επικάλυψη με την αιγιαλίτιδα ζώνη της Τουρκίας λόγω των γεωγραφικών συνθηκών. Αναλυτικότερα, οι ακτές των δύο κρατών στο βόρειο τμήμα γειτνίασης τους, δηλαδή στην θαλάσσια περιοχή που περατώνεται από τον ποταμό Έβρο, είναι όμορες. Το θεσμικό πλαίσιο της χερσαίας μεθορίου μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αποτελεί το Πρωτόκολλο της 3^{ης} Νοεμβρίου 1926 της Επιτροπής Οριοθέτησης, βάσει των όρων της Συνθήκης της Λωζάνης του 1923. Στο άρθρο 5 αυτής, προτάθηκε η σύσταση Επιτροπής Οριοθέτησης για τον καθορισμό των συνόρων της χερσαίας μεθορίου των δύο κρατών, που γενικώς αναφέρονταν στο άρθρο 2 της ίδιας Συνθήκης ως «*ο ρους του Έβρου*»⁵⁵. Στο βόρειο Αιγαίο δεν υπάρχει συμφωνία μεταξύ των δύο κρατών για την αντίστοιχη μέση γραμμή, και έτσι, η Ελλάδα υποστηρίζει βάσιμα ότι το όριο τίθεται σύμφωνα με την πρακτική που έχει ακολουθηθεί από τα δύο κράτη τα τελευταία χρόνια.⁵⁶ Η αλλαγή του ορίου αυτού, δεν δικαιολογείται ούτε από τις διεθνείς συνθήκες ούτε από τη φυσική εξέλιξη των πραγμάτων και συνεπώς, η ισχύς του ορίου πρέπει να είναι αποδεκτή και από τις δύο πλευρές. Εξάλλου, στην περιοχή των Δωδεκανήσων, η οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης μέχρι και το Καστελόριζο, υλοποιεί την Ιταλοτουρκική Συνθήκη του 1932, ακολουθώντας οριογραμμή που αποτελείται από 37 σημεία που ισαπέχουν από συγκεκριμένα σημεία των Ελληνικών και Τουρκικών ακτών. Η Ελλάδα, δυνάμει της Συνθήκης Ειρήνης του 1947, υπεισήλθε κατά διαδοχή στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της Ιταλίας, όπως αυτά εκπορεύονται από τη Συνθήκη που υπογράφηκε το 1932 μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας, παρότι δεν ήταν

⁵⁴ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο από: <https://unric.org/el/%CE%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

⁵⁵ Δημητρακόπουλος, Η., Τα χερσαία σύνορα της Ελλάδος, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη, 1991.

⁵⁶ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

συμβαλλόμενο μέρος σ' αυτήν. Η κατά διαδοχή εισέλευση στα δικαιώματα και υποχρεώσεις κράτους που τα αντλούσε ή τα υφίστατο, είναι συντριπτικά αποδεκτή στο διεθνές δίκαιο και αναγνωρίζεται ως νόμιμος τρόπος εφεξής άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων, κατ' ακολουθία δε, η εκ μέρους της Τουρκίας αμφισβήτηση της νομικής βάσης της Ελλάδας ως προς την υλοποίηση των ορίων εκείνης της συνθήκης, στερείται δογματικού ερείσματος. Εξάλλου, η υλοποίηση της κατά τα παραπάνω οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα Δωδεκάνησα, εναρμονίζεται πλήρως και με το γράμμα και τις στοχεύσεις της Διεθνούς έννομης τάξης που τόσο στη Σύμβαση του 1958 (άρθρο 12) όσο και στη Σύμβαση του 1982 (άρθρο 15) κάνει λόγο για τον σεβασμό ιστορικών τίτλων ή άλλων ειδικών περιστάσεων κατά την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, που σε κάθε περίπτωση δεν αδικούν πραγματικά την Τουρκία.

γ/. Η Τουρκία, ενεργώντας ανταντακλαστικά στην πρωτοβουλία της Ελλάδας το 1936, έχει επεκτείνει κι αυτή την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 6 ν.μ. Οι σημαντικότερες θέσεις της αναφορικά με την αποτροπή περαιτέρω επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων (αιγιαλίτιδας ζώνης) συνοψίζονται σε τέσσερα επιχειρήματα : (α) Το πρώτο, είναι η μη αποδεκτή από το διεθνές δίκαιο άρνηση της να αναγνωρίσει τον κανόνα της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης, όπως αυτός διαλαμβάνεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης του 1982. Η άρνηση της εδράζεται στο ότι δεν συμμετείχε στη Σύμβαση και συνεπώς οι διατάξεις αυτής δεν την επηρεάζουν και δεν την αφορούν, ενώ αρνείται (παραδόξως πώς) να αναγνωρίσει την κανονιστική ισχύ της διάταξης αυτής ως εθιμικού κανόνα δικαίου λόγω της καθολικής αποδοχής και εφαρμογής του από το σύνολο σχεδόν των κρατών (συμβεβλημένων και μη). Το παράδοξο είναι ότι η ίδια, από το 1964 ακόμη, εφαρμόζει τον ίδιο κανόνα επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. στον Εύξεινο Πόντο και την Ανατολική Μεσόγειο, αποδεχόμενη ούτως την ισχύ του ως ανέκαθεν αναγνωριζόμενου εθιμικού κανόνα δικαίου. Η επαμφοτερίζουσα αυτή στάση της προδίδει την πολιτική της και καθιστά οποιαδήποτε άρνηση της να αποδεχτεί το άρθρο 3 της Σύμβασης του 1982 έωλη ως προς την επιχειρηματολογία της, και την επιθετική της στάση έναντι της Ελλάδας (που αυτονόητα επιδιώκει την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στο Αιγαίο στα 12 ν.μ.) καταφανώς παράνομη, (β) Με δεύτερο επιχείρημα, υποστηρίζει ότι η περίπτωση του Αιγαίου είναι ειδική, εξαιτίας της γεωλογικής του μορφολογίας, υπολογίζοντας το δε για κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα, υποστηρίζει πως

οποιαδήποτε επέκταση των θαλασσιών ζωνών επ' αυτού, θα πρέπει να γίνει έπειτα από αμοιβαία συμφωνία μεταξύ των αντικείμενων κρατών. Η συμφωνία όντως μπορεί να προϋποτίθεται ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, δεν αφορά όμως την αιγιαλίτιδα ζώνη που η επέκταση της ασκείται μονομερώς. Εξάλλου, οι διατάξεις της Σύμβασης του 1982 για τις κλειστές και ημίκλειστες θάλασσες, καταλαμβάνουν δύο άρθρα: Κατά το άρθρο 122: «[...] “κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα” είναι κόλπος, λεκάνη ή θάλασσα που περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα Κράτη και συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με ωκεανό με μια στενή λωρίδα ...» και σύμφωνα με το άρθρο 123 με το οποίο ολοκληρώνεται η αναφορά στις κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες (Μέρος ΙΧ της Σύμβασης), τα παράκτια Κράτη σε κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα θα πρέπει να συνεργάζονται μεταξύ τους κατά την άσκηση των δικαιωμάτων και την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση ως προς τη διαχείριση, διατήρηση, έρευνα και εκμετάλλευση των βιολογικών πόρων της θάλασσας, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την επιστημονική έρευνα, τα κοινά προγράμματα επιστημονικής έρευνας και την πρόσκληση και άλλων κρατών ή διεθνών οργανισμών για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού. Συνεπώς, καμία απολύτως αναφορά για το δικαίωμα επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης σε κλειστή ή ημίκλειστη θάλασσα. Εξάλλου, επικαλούμενη τις διατάξεις περί κλειστής ή ημίκλειστης θάλασσας, η Τουρκία θα πρέπει να επιλέξει : ή αποδέχεται την Σύμβαση του 1982 ή δεν την αποδέχεται. Και οι δυο επιλογές ταυτόχρονα, εξυπηρετούν μόνο τον πολιτικό ανορθολογισμό και επιβεβαιώνουν την διεθνή της ανυποληψία, (γ) Ως τρίτο επιχείρημα, η Τουρκία εκτιμά την οποιαδήποτε επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας άνω των 6 ν.μ. ως κατάχρηση του δικαιώματος που της απονέμει το διεθνές δίκαιο. Τα παραπάνω προκύπτουν εύγλωττα από την συναφή ανακοίνωση του τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών, ότι «υπό το παρόν όριο των 6 μιλίων, τα ελληνικά χωρικά ύδατα αποτελούν περίπου το 43,5% του Αιγαίου. Για την Τουρκία, το ίδιο ποσοστό είναι 7,5 τοις εκατό. Το υπόλοιπο 49% είναι ανοικτή θάλασσα. Είναι προφανές ότι η επέκταση από την Ελλάδα των χωρικών της υδάτων πέρα από τα σημερινά 6 μίλια στο Αιγαίο θα είχε άδικες επιπτώσεις και, ως εκ τούτου, θα συνιστούσε κατάχρηση δικαιώματος έναντι της Τουρκίας. Εάν το εύρος των ελληνικών χωρικών υδάτων επεκταθεί στα 12 μίλια λόγω της ύπαρξης των νησιών, η Ελλάδα θα αποκτήσει περίπου το 71,5 τοις

εκατό του Αιγαίου, ενώ το μερίδιο της Τουρκίας θα αυξηθεί σε μόλις 8,8 τοις εκατό»⁵⁷. Όμως, γνωστού όντος ότι η αιγιαλίτιδα ζώνη συνιστά χώρο εθνικής κυριαρχίας και όχι νομικό καθεστώς άσκησης δικαιωμάτων που χρήζουν ρυθμίσεων και συνεννοήσεων με τα άλλα παράκτια κράτη, υπό ποια λογική του διεθνούς δικαίου (συμβατικού, εθμικού αλλά και νομολογιακών δεδομένων) θα μπορούσε ένα κράτος να απεμπολήσει την εδαφική του κυριαρχία επί εδάφους ή θαλάσσιας ζώνης ή επί αέρινης στήλης, εφόσον του απονέμεται από το διεθνές δίκαιο και τις Διεθνείς Συνθήκες ; Αντιστρόφως μάλιστα ερμηνευόμενο το επιχείρημα αυτό, δημιουργεί τις προϋποθέσεις αναγνώρισης της κατάχρησης δικαιώματος μόνο στην Τουρκία, η οποία, για να αρνηθεί αιτιολογημένα τον κανόνα επέκτασης των χωρικών υδάτων, θα έπρεπε να θεωρηθεί αρχικά ως συστηματική αντιρρησίας της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. Για να θεωρηθεί όμως ως τέτοια, όφειλε να έχει αντιταχθεί η ίδια στον εθμικό κανόνα επέκτασης στα 12 ν.μ. και όχι να τον εφαρμόζει επιλεκτικά στον Εύξεινο Πόντο και την Ανατολική Μεσόγειο από το 1964. Εξ' ετέρου, το επιχείρημα περί κατάχρησης δικαιώματος της Ελλάδας για επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ν.μ., αποτελεί πλήρη συνομολόγηση ότι το δικαίωμα αυτό υφίσταται ως τέτοιο (δικαίωμα) και μένει μόνο να κριθεί αν η οποτεδήποτε άσκηση του εκ μέρους της, συνιστά ή όχι κατάχρηση δικαιώματος, (δ) Τέλος, τέταρτο επιχείρημα, απότοκο του προηγουμένου, είναι ο ισχυρισμός ότι οποιαδήποτε επέκταση θα περιόριζε αυτομάτως τα δικαιώματα της Τουρκίας στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα, τη δραστηριότητα στην επιστημονική θαλάσσια και υποθαλάσσια έρευνα, την αλιεία και γενικότερα τις ελευθερίες της ανοιχτής θάλασσας. Οι ελευθερίες όμως της ανοιχτής θάλασσας, όπως ρητώς κατοχυρώνονται στο άρθρο 87 της Σύμβασης του 1982, αποτελούν μέρος του εθμικού δικαίου που ισχύουν έναντι πάντων, γεγονός που καθιστά αβάσιμο τον ισχυρισμό περί περιορισμού δικαιωμάτων με μόνη την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας στα 12 ν.μ. Συμπληρωματικά, τονίζεται ότι τα δικαιώματα πλεύσης που απολαμβάνει η Τουρκία στο Αιγαίο, κατοχυρώνονται ήδη μέσα από το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης, υπό τις προϋποθέσεις που τίθενται στα άρθρα 18 και 19 της Σύμβασης του Montego Bay και το εθμικό δίκαιο, αλλά και από το δικαίωμα πλεύσης εν πορεία, για τις ειδικές περιπτώσεις πλου σε στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας. Το αντίθετο

⁵⁷ Παπασταυρίδης, Ε., Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

επιχείρημα της Τουρκίας, όχι μόνο στερείται δογματικού ερείσματος αλλά και δεν υφίσταται στον πραγματικό κόσμο.

δ/. Περαιτέρω όμως, είναι σκόπιμο να σημειωθεί ότι η παράνομη, με βάση το διεθνές δίκαιο, απειλητική πολιτική του *casus belli*, έχει δημιουργήσει τεχνητό στρες στην Ελλάδα, η οποία περιέλαβε το *casus belli* στο δημόσιο διάλογο για τη εξωτερική της πολιτική, και κατά κοινή ομολογία ώθησε την πολιτική της σε μια ατελέσφορη και αλυσιτελή προσπάθεια άρσης του *casus belli* και την υιοθέτηση ενός φιλόδοξου σεναρίου, της επέκτασης δηλαδή της αιγιαλίτιδας ζώνης της μετά από την επίτευξη συμφωνίας με την Τουρκία. Η ομφαλοσκόπηση μάλιστα ήταν τέτοια και ο εγκλωβισμός τόσο μεγάλος, ώστε διατυπώθηκε με αρκετά ορθολογική επιχειρηματολογία πως ακόμη και η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Ιόνιο στα 12 ν.μ. δεν είναι ορθή επιλογή, διότι εφαρμοζόμενη κατά διάκριση σε σχέση με το Αιγαίο, δημιουργεί τετελεσμένο ως προς το ότι η Ελλάδα αποδέχεται στο Αιγαίο αιγιαλίτιδα ζώνη 6 ναυτικών μιλίων. Η πρόσφατη επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. στο Ιόνιο, άσχετα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που διενεργήθηκε, αίρει τις παραπάνω «φοβίες» περί παγίωσης αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο 6 μόνο ν.μ., και πλέον, η Ελλάδα δείχνει πως κινείται στη λογική απεγκλωβισμού από τις παραπάνω «άτολμες» συμπεριφορές.

Η επέκταση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο, δεν προϋποθέτει προηγούμενη συνεννόηση με την Τουρκία, αλλά μπορεί να γίνει και μονομερώς, κατά συνεπή εφαρμογή του άρθρου 3 της Σύμβασης του 1982, στο οποίο τονίζεται ο μονομερής χαρακτήρας της επέκτασης της πρώτης θαλάσσιας ζώνης εθνικής κυριαρχίας έως και τα 12 ν.μ., ζώνη στην οποία το κράτος ασκεί κυριαρχία ισόβαθμη με αυτήν που ασκεί στο χερσαίο έδαφος. Το δικαίωμα αυτό περιορίζεται μόνο για τις ανάγκες της αβλαβούς διέλευσης πλοίων υπό ξένη σημαία κατά το Διεθνές Δίκαιο, για δε τα Εσωτερικά Ύδατα, τον ελλιμενισμό και την προσόρμιση πλοίων. Κάθε άλλη εκδοχή, δεν βρίσκει έρεισμα στο διεθνές δίκαιο.

2.5. Το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας

α/. Ο θεσμός των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας

Ιστορικά, ο ορισμός των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας είχε δοθεί στη Σύμβαση του 1958, στο άρθρο 16 παρ. 4 της οποίας διαλαμβάνεται : *«Η αβλαβής διέλευση των ξένων πλοίων δεν μπορεί να διακοπεί στα στενά τα οποία θέτουν σε επικοινωνία ένα τμήμα της ανοιχτής θάλασσας με ένα άλλο τμήμα της ανοιχτής θάλασσας ή με την*

αιγιαλίτιδα ζώνη ενός ξένου κράτους και χρησιμεύουν στη διεθνή ναυσιπλοΐα». Είναι προφανές από τη διατύπωση ότι για να χαρακτηριστεί ένα θαλάσσιο πέρασμα (λωρίδα) ως στενό διεθνούς ναυσιπλοΐας, θα πρέπει να θέτει σε επικοινωνία ένα τμήμα της ανοιχτής θάλασσας με άλλο τμήμα της ανοιχτής θάλασσας ή ακόμη και την αιγιαλίτιδα ζώνη άλλου κράτους, και επιπλέον όμως, θα πρέπει να χρησιμεύει στη διεθνή ναυσιπλοΐα. Αντιστρόφως λοιπόν, αν μια θαλάσσια λωρίδα που ενώνει τμήματα ανοιχτής θάλασσας μεταξύ τους ή με αιγιαλίτιδα ζώνη τρίτου κράτους, δεν χρησιμεύει (χρησιμοποιείται) για τη διεθνή ναυσιπλοΐα, θα μπορούσε, κατά συνεπή εφαρμογή της διατύπωσης του άρθρου, να μην θεωρηθεί ως στενό διεθνούς ναυσιπλοΐας. Η διαφοροποίηση είναι σημαντική, αφού η διέλευση από τα στενά της διεθνούς ναυσιπλοΐας είναι αδιάκοπη, χωρίς δηλαδή δυνατότητα του παράκτιου κράτους να την διακόψει ή να την αναστείλει. Πρόκειται συνεπώς για αβλαβή διέλευση που δεν υπόκειται στους περιορισμούς που θεσπίζονται υπέρ του παράκτιου κράτους.

Από το 1974 μέχρι και την υπογραφή της Σύμβασης του 1982, οι διαπραγματεύσεις για την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ., συνδέθηκαν με τη θέσπιση του καθεστώτος των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας. Ως τελική απόφαση, δημιουργήθηκε ένα νέο καθεστώς, αυτό της διέλευσης εν πορεία, γνωστό και ως transit passage που ισχύει μόνο για τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας,

ενώ κρίσιμο να επισημανθεί είναι ότι στα τμήματα της ανοιχτής θάλασσας που συνδέονται μεταξύ τους ή με αιγιαλίτιδα ζώνη, προστέθηκε ο νεοπαγής θεσμός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ). Ο θεσμός της διέλευσης εν πορεία, ισχύει παράλληλα με το θεσμό της αβλαβούς διέλευσης.

Ο ορισμός και το νομικό καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας διαλαμβάνονται στο Μέρος III της Σύμβασης του 1982 και ειδικότερα στα άρθρα 34 έως 45. Πλέον ειδικότερα, στις Γενικές Διατάξεις του Μέρους III (άρθρα 34-36) διευκρινίζεται πως το καθεστώς διέλευσης από τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας δεν επηρεάζει το νομικό καθεστώς των υδάτων των στενών, ούτε την άσκηση της κυριαρχίας ή της δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών επ' αυτών και του βυθού, του υπεδάφους και του υπερκείμενου εναέριου χώρου (άρθρο 34), πως οι διατάξεις του Μέρους III για τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας δεν επηρεάζουν : α) τα εσωτερικά ύδατα που αποτελούν τμήμα του στενού, εκτός αν δεν θεωρούνταν προηγουμένως ως εσωτερικά ύδατα με βάση τη μέθοδο χάραξης ευθείας γραμμής βάσης κατά το άρθρο 7 της Σύμβασης, β) το νομικό καθεστώς των υδάτων που βρίσκονται πέραν της

αιγιαλίτιδας ζώνης και αποτελούν τμήμα ΑΟΖ ή της ανοιχτής θάλασσας, γ) το νομικό καθεστώς των στενών στα οποία η διέλευση ρυθμίζεται εν όλω ή εν μέρει από ισχύουσες διεθνείς συνθήκες που αφορούν τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας (άρθρο 35). Επιπλέον, αυτονόητα εξαιρούνται από την εφαρμογή των διατάξεων για τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, τα στενά εκείνα των οποίων η διέλευση είναι ούτως ή άλλως ελεύθερη, αφού το εύρος τους είναι μεγαλύτερο από το άθροισμα του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης των παράκτιων κρατών και στο κεντρικό μέρος των οποίων υφίσταται ανοιχτή θάλασσα ή ΑΟΖ, εφόσον τέτοια έχει κηρυχθεί από το παράκτιο κράτος (άρθρο 36).

Επί του Τμήματος αυτού, δύο αναγκαίες παρατηρήσεις : Κατ' αρχάς, είναι ευδιάκριτη η προσπάθεια της Σύμβασης να διευρύνει την ελευθεροπλοΐα με την καθιέρωση του καθεστώτος της διέλευσης εν πορεία, χωρίς όμως να θίξει το εν γένει υφιστάμενο νομικό καθεστώς καθώς και την κυριαρχία ή δικαιοδοσία των παράκτιων κρατών επί των στενών. Επιπλέον, η Σύμβαση δεν θέλει να θέσει σε αμφισβήτηση το κύρος υφιστάμενων (ενεργών) Συνθηκών, εφόσον βέβαια με τις διατάξεις τους καθορίζεται ήδη η τύχη της διέλευσης από τα στενά που υπόκεινται σ' αυτές. Για τα στενά λοιπόν αυτά, εξακολουθούν να ισχύουν οι παλαιότερες συμβατικές ρυθμίσεις (λ.χ. Συνθήκη του Μοντρέ για τα Στενά του Βοσπόρου). Είναι προφανές ότι η Σύμβαση ισορροπεί μεταξύ της ανάγκης κατοχύρωσης της ελευθεροπλοΐας από την μια πλευρά, και της διατήρησης των δικαιωμάτων των παράκτιων κρατών και του κύρους υφιστάμενων διεθνών συνθηκών, από την άλλη.

β/. Ο θεσμός της διέλευσης εν πορεία.

Ως προς το πεδίο εφαρμογής του, ο θεσμός της διέλευσης εν πορεία εφαρμόζεται σε στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας που συνδέουν ένα τμήμα της ανοιχτής θάλασσας ή μιας ΑΟΖ και ένα άλλο τμήμα της ανοιχτής θάλασσας ή μιας ΑΟΖ (άρθρο 37). Στα στενά αυτά, η διέλευση γίνεται όπως και η αβλαβής διέλευση (ελευθεροπλοΐα πολεμικών και εμπορικών πλοίων), ενώ επιπλέον, επιτρέπεται τόσο η υπέρπτηση όσο η διέλευση των υποβρυχίων υπό κατάδυση που όπως είδαμε, απαγορεύονται με το καθεστώς της αβλαβούς διέλευσης. Η διέλευση εν πορεία των πλοίων και η υπέρπτηση των αεροσκαφών από τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας οφείλει να είναι *συνεχής και ταχεία* (άρθρο 38 παρ. 2) και υπό τις προϋποθέσεις αυτές, δεν μπορεί ούτε να διακοπεί από το παράκτιο κράτος για λόγους ασφαλείας (άρθρο 38 παρ. 1) ούτε και να ανασταλεί

(άρθρο 44) για λόγους ασκήσεων με οπλικά συστήματα, περιορισμοί που προβλέπονται στο άρθρο 25 παρ. 1 και 3 της Σύμβασης για το καθεστώς της αβλαβούς διέλευσης. Συνεπώς, αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στην αβλαβή διέλευση (innocent passage), η διέλευση εν πορεία (transit passage) δεν διακόπτεται ούτε και αναστέλλεται για την ασφάλεια και τις ανάγκες του παράκτιου κράτους και έτσι κατοχυρώνεται το νέο καθεστώς διευρυμένης ελευθεροπλοΐας. Στο άρθρο 38 παρ. 1 εδ. β' εισάγεται μια σημαντική εξαίρεση : «[...] Το δικαίωμα όμως αυτό δεν εφαρμόζεται σε στενά που σχηματίζονται από το ηπειρωτικό έδαφος ενός Κράτους και ένα νησί που ανήκει στο εν λόγω κράτος, εφόσον υπάρχει ανοικτά του νησιού μια οδός ανοικτής θάλασσας ή μια οδός που διέρχεται από μια αποκλειστική οικονομική ζώνη, ανάλογης καταλληλότητας από πλευράς ναυσιπλοΐας και υδρογραφικών συνθηκών». Συνεπώς, εφόσον ανοικτά του νησιού του παράκτιου κράτους υφίσταται θαλάσσια οδός ίσης καταλληλότητας με εκείνης που δημιουργείται μεταξύ του ίδιου νησιού και του ηπειρωτικού κορμού του παράκτιου κράτους, τότε για την διέλευση μέσω αυτού του στενού, εφαρμόζεται το καθεστώς της αβλαβούς διέλευσης κατά το άρθρο 45 της Σύμβασης και όχι η διέλευση εν πορεία.

Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει ότι η *συνεχής και ταχεία διέλευση από το στενό*, αποτελεί αυτοσκοπό του νέου καθεστώτος της *διέλευσης εν πορεία*, ώστε να αποφεύγονται και να μην προκαλούνται οχλήσεις στο παράκτιο κράτος και τίθεται έτσι σε αμφισβήτηση ο νεοπαγής θεσμός, στόχευση που προκύπτει εναργώς και από τη διατύπωση της παρ. 3 του άρθρου 38 «*οποιαδήποτε δραστηριότητα δεν αφορά στην άσκηση του δικαιώματος διέλευσης εν πορεία από τα στενά, υπόκειται στις λοιπές εφαρμοστέες διατάξεις της παρούσας Σύμβασης*». Η τελολογική αυτή στόχευση, της μη όχλησης ή της μικρότερης δυνατής όχλησης και περιορισμού των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους, προκύπτει εναργώς και από τη διάταξη του εδ β' της παρ. 1 του άρθρου 38, αφού η διέλευση από στενό που σχηματίζεται μεταξύ ηπειρωτικού κορμού και νησιού του παράκτιου κράτους ενόσω όμως υπάρχει δίοδος μεταξύ νησιού και ανοικτής θάλασσας *ανάλογης καταλληλότητας από πλευράς ναυσιπλοΐας και υδρογραφικών συνθηκών*, υπάγεται στο καθεστώς της αβλαβούς διέλευσης και όχι της διέλευσης εν πορεία.

Παρά τις ελευθερίες που παρέχονται από τη Σύμβαση στα πλαίσια του καθεστώτος διέλευσης εν πορεία, στη Σύμβαση διαλαμβάνονται μία σειρά από υποχρεώσεις για τα πολεμικά και εμπορικά πλοία και τα αεροσκάφη που πρέπει απαραίτητα να τηρούνται (άρθρο 39). Η θέσπιση των υποχρεώσεων αυτών, σε συνδυασμό με το

δικαίωμα που δίνεται στα παράκτια κράτη να θεσπίζουν νόμους και κανονισμούς σχετικούς με το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και τη ρύθμιση της θαλάσσιας κυκλοφορίας, τον έλεγχο της ρύπανσης, την απαγόρευση της αλιείας, την απαγόρευση της φόρτωσης και εκφόρτωσης εμπορευμάτων, προσώπων και κεφαλαίων κατά παράβαση των τελωνειακών, φορολογικών, υγειονομικών και μεταναστευτικών μέτρων (άρθρο 42), διαμορφώνει ένα πλαίσιο υποχρεωτικότητας, η παράβαση του οποίου δίδει τη δυνατότητα στο παράκτιο κράτος, το μεν, αν η παραβίαση αφορά σε ιδιωτικά πλοία και αεροσκάφη που δεν αποσκοπούν στην συνεχή και ταχεία διέλευση από το στενό, να προβαίνει στην άμεση άσκηση της νομικής δικαιοδοσίας του και να λαμβάνει μέτρα περιορισμού ή και καταστολής των ενεργειών του ιδιωτικού πλοίου ή αεροσκάφους, το δε, αν αφορά σε πολεμικά πλοία (ή κρατικά πλοία που εξομοιώνονται με αυτά) ή στρατιωτικά αεροσκάφη, να αναζητά την ευθύνη του κράτους σημαίας τους και να προβάλλει έναντι αυτού τις αξιώσεις του μέσω της διπλωματικής οδού. Σημασία δηλαδή έχει ότι το παράκτιο κράτος, για τα πολεμικά πλοία και αεροσκάφη, δεν έχει τη δυνατότητα λήψης μέτρων, παρά μόνο να προβάλλει αξιώσεις του μέσω της διπλωματικής οδού, διάταξη που είναι προφανές ότι θεσπίστηκε υπό την πίεση των μεγάλων ναυτικών δυνάμεων, προς διευκόλυνση της απρόσκοπτης και απροβλημάτιστης διέλευσης των δικών τους πολεμικών σκαφών και αεροσκαφών από τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, κατά περιορισμό της δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών.⁵⁸

Συμπερασματικά, με τη Σύμβαση του 1982, διαμορφώνονται οι εξής κατηγορίες στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας : (α) μια πρώτη κατηγορία αποτελούν τα στενά τα οποία ενώνουν δυο τμήματα ανοιχτής θάλασσας ή ΑΟΖ, στα οποία εφαρμόζεται το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία (transit passage) η οποία είναι συνεχής και ταχεία, ξεκινά από την ανοιχτή θάλασσα και καταλήγει στην ανοιχτή θάλασσα δια μέσου του στενού, και ως νομικό καθεστώς περιλαμβάνει την ελευθεροπλοΐα των πολεμικών και εμπορικών πλοίων και την υπέρπτηση των αεροσκαφών καθώς και τη διέλευση των υποβρυχίων σε κατάδυση, χωρίς δικαίωμα του παράκτιου κράτους να την διακόψει ή να την αναστείλει (άρθρα 37 και 38 παρ.1), (β) μια δεύτερη κατηγορία αποτελούν τα στενά που σχηματίζονται από τον ηπειρωτικό κορμό του παράκτιου κράτους και ένα

⁵⁸ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

νησί που ανήκει σ' αυτό, οπότε, στην περίπτωση που μεταξύ του νησιού και της ανοιχτής θάλασσας υπάρχει διάδοος ίσης καταλληλότητας την οποία θα μπορούσε να αξιοποιήσει το πλοίο ή αεροσκάφος αλλά προτιμά την διάοδο μεταξύ ηπειρωτικού κορμού και νησιού, τότε εφαρμόζεται η αβλαβής διέλευση και όχι η διέλευση εν πορεία (άρθρο 38 παρ. 1 εδ. β' και 45 παρ. 1 εδ α') και (γ) μια τρίτη κατηγορία αποτελούν τα στενά για τα οποία υφίσταται ήδη ρύθμιση από παλαιότερες Συμβάσεις που αφορούν τα στενά (άρθρο 35 περ. γ) και (δ) τα στενά που το εύρος τους είναι μεγαλύτερο από το άθροισμα του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης και ενδιάμεσως υπολείπεται ζώνη ανοιχτής θάλασσας, που αυτονοήτως υπάγεται στις λοιπές διατάξεις της Σύμβασης.⁵⁹

2.6. Το καθεστώς των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο

Η Ελλάδα αποτελεί μία από τις ελάχιστες χώρες μέλη της Σύμβασης του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας που δεν προχώρησε μέχρι σήμερα σε επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της στα 12 ναυτικά μίλια, επιφυλασσομένη να ασκήσει οψέποτε το δικαίωμα της που της απονέμεται από το Διεθνές Δίκαιο, ως εργαλείο της εθνικής της στρατηγικής. Με το δεδομένο όμως αυτό, δηλαδή της αναμονής άσκησης του δικαιώματος της, σε συνδυασμό με το ότι με τη Σύμβαση του 1982 κατοχυρώθηκε νέο νομικό καθεστώς που κατοχυρώνει τη διεύρυνση της ναυσιπλοΐας και την υπέρπτηση, όπως είναι η διέλευση εν πορεία, με μια πρώτη ματιά, φαίνεται πως η Ελλάδα επηρεάζεται αρνητικά ως προς το ισοζύγιο μεταξύ θετικών και αρνητικών αποτελεσμάτων της Σύμβασης. Τούτο διότι ενώ πρακτικά δεν έχει επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της σε 12 ν.μ., είναι υποχρεωμένη να ανέχεται την υπό τις παραπάνω αναφερόμενες προϋποθέσεις αβλαβή διέλευση και διέλευση εν πορεία, στα πλαίσια συμμόρφωσης της τόσο στους κανόνες της Σύμβασης της οποίας υπήρξε συμβαλλόμενο μέρος, όσο και στα πλαίσια συμμόρφωσης της στο εθνικό δίκαιο που παράγεται από τις διατάξεις της Σύμβασης λόγω της συντριπτικής αποδοχής τους απ' όλα σχεδόν τα κράτη, ακόμη και τα μη συμβαλλόμενα.⁶⁰ Επιπροσθέτως, η στενότητα του Αιγαίου Πελάγους σε συνδυασμό με την ύπαρξη πολλών νησιών, νησιωτικών συμπλεγμάτων και βραχονησίδων, την φέρνει αντιμέτωπη με νέα στενά διέλευσης

⁵⁹ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

⁶⁰ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

στο Αιγαίο, ενώπιον των αυξημένων ελευθεριών διέλευσης. Υπό τις διατάξεις της Σύμβασης του 1982, στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο θα μπορούσαν να θεωρηθούν όλες οι θαλάσσιες περιοχές που συνδέουν το Βόρειο με το Νότιο Αιγαίο και τα περάσματα γύρω από την Κρήτη. Είναι προφανές πως αν η Ελλάδα επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 ν.μ., θα πρέπει να καθοριστούν νέα διεθνή στενά από τα οποία θα εκτελείτε η διέλευση εν πορεία (transit passage) δεδομένου ότι θα κλείσουν όλα τα περάσματα ανατολικά και δυτικά της Κρήτης όπως και τα περάσματα μεταξύ Κυκλάδων και Δωδεκανήσων.⁶¹

Το 1982, μετά τη λήψη των αποφάσεων της Συνδιάσκεψης, στα πλαίσια του άρθρου 310 της Σύμβασης που προβλέπει ότι κάθε κράτος μπορεί να κάνει δηλώσεις κατά την υπογραφή, επικύρωση ή προσχώρηση στη Σύμβαση προκειμένου να εναρμονίσει το νομοθετικό του πλαίσιο στη Σύμβαση, υπό τον όρο όμως ότι αυτές δεν αποσκοπούν να αποκλείσουν ή τροποποιήσουν τις διατάξεις της Σύμβασης, η Ελλάδα, αντιλαμβανόμενη την αδυναμία της να επεκτείνει άμεσα την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 ν.μ., έκανε την παρακάτω δήλωση: «[...] σε περιοχές όπου είναι κατεσπαρμένα πολυάριθμα νησιά τα οποία σχηματίζουν πληθώρα εναλλακτικών στενών, εξυπηρετούντων ουσιαστικώς μια και την αυτή οδό διεθνούς ναυσιπλοΐας, η Ελλάδα αντιλαμβάνεται ότι το οικείο παράκτιο κράτος έχει την ευθύνη όπως προσδιορίζει τον ή τους διαδρόμους εκείνους, μέσω των εναλλακτικών τούτων στενών, δια των οποίων τα πλοία και τα αεροσκάφη τρίτων χωρών θα δύνανται να διακινούνται υπό καθεστώς πλου διελεύσεως [...]»⁶². Η ερμηνευτική αυτή δήλωση επαναλήφθηκε και το 1994. Είναι προφανές πως η δήλωση για το πώς αντιλαμβάνεται την εφαρμογή των στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο, δεν συνιστά ούτε και υποκρύπτει την απαγορευμένη από το άρθρο 309 της Σύμβασης επιφύλαξη έναντι των διατάξεων αυτής, αλλά σαφή ερμηνευτική προσέγγιση ως προς τη δυνατότητα τακτοποίησης και καθορισμού των στενών εκείνων, μέσω των οποίων θα ασκείται η διέλευση εν πορεία, προκειμένου να αποφευχθεί η χαώδης και πρακτικά επικίνδυνη χρησιμοποίηση κάθε περάσματος ενδιάμεσως των νησιών της, για την εφαρμογή του

⁶¹ Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση 2020, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

⁶² United Nation Treaty Collection, Chapter XXI Law of the Sea, 6. United Nations Convention on the Law of the Sea, Declarations and Reservations, Greece: Interpretative Declaration on the subject of straits made upon signature and confirmed upon ratification, available at:

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI-6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=en#EndDec

καθεστώτος της διέλευσης εν πορεία. Η θέση αυτή της Ελλάδας, αφενός εναρμονίζεται πλήρως με την τελολογική στόχευση του καθεστώτος διέλευσης εν πορεία για την ικανοποίηση των αναγκών της σύγχρονης ναυσιπλοΐας και της υπέρπτησης, αφετέρου όμως λαμβάνει υπόψη την εξυπηρέτηση της αντίρροπης ανάγκης, δηλαδή της προστασίας και ασφάλειας του παράκτιου κράτους που υποχρεούται να ανέχεται την διέλευση εν πορεία. Η θαλάσσια δίοδος, για να αποτελεί στενό διεθνούς ναυσιπλοΐας, θα πρέπει να χρησιμεύει και να χρησιμοποιείται ως τέτοιο. Λαμβανομένου δε υπόψη ότι για το χαρακτηρισμό μιας δίοδου και την παγίωση του ως στενού διεθνούς ναυσιπλοΐας κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει η συμπεριφορά (συνήθης διέλευση ή μη) των πολεμικών πλοίων και αεροσκαφών, αν αυτή δεν συμβαίνει, τότε, από μόνη της η αραιή, διαλείπουσα και εποχική εκμετάλλευση δίοδου μόνο από τα μικρά ιδιωτικά σκάφη αναψυχής, είναι αμφίβολο αν αρκεί για το χαρακτηρισμό της δίοδου ως στενού διεθνούς ναυσιπλοΐας όπου θα εφαρμόζεται η διέλευση εν πορεία. Εύστοχα έχει επισημανθεί ότι για την απόδειξη μιας δίοδου ως στενού διεθνούς ναυσιπλοΐας, το κράτος που διεκδικεί το δικαίωμα της διέλευσης, είναι αυτό που φέρει το βάρος απόδειξης ότι το στενό αποτελεί στενό διεθνούς ναυσιπλοΐας με βάση στατιστικά στοιχεία.⁶³

Με βάση το έως σήμερα καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 6 ν.μ., στις ελληνικές θάλασσες έχουμε τη δημιουργία στενών που θα μπορούσαν να ενταχθούν σε όλες τις κατηγορίες που αναφέρονται παραπάνω, με την προϋπόθεση βέβαια ότι όντως χρησιμοποιούνται ως στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας. Με κριτήριο όμως την πραγματική χρήση, στο Αιγαίο Πέλαγος δεν σχηματίζεται τόσο μεγάλος αριθμός διεθνών στενών, όσο τουλάχιστον αυτός που υπάρχει σε θεωρητικό επίπεδο. Για παράδειγμα, στην ευρύτερη περιοχή των Σποράδων και των απέναντι ακτών της ηπειρωτικής Ελλάδας, σχηματίζονται θεωρητικά δίοδοι που θα μπορούσαν δυνητικά να χαρακτηριστούν στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, αφού ενώνουν τμήματα ανοιχτής θάλασσας μεταξύ τους, αλλά παρά ταύτα, η συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή δεν χρησιμοποιείται ως διεθνές πέρασμα εμπορικών και πολεμικών πλοίων και αεροσκαφών. Από την άλλη, υπάρχουν χαρακτηριστικά παραδείγματα στενών που χρησιμοποιούνται συχνά από στόλους αλλά και εμπορικά πλοία τρίτων κρατών ως η είσοδος και έξοδος τους στο Αιγαίο Πέλαγος. Τέτοια στενά είναι το Άνδρου - Εύβοιας με εύρος τα 6 ν.μ. και

⁶³ Ροζάκης, Χ., «Το καθεστώς των Διεθνών Στενών στη Σύμβαση του '82 και η Εφαρμογή του στις Ελληνικές Θάλασσες», Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας, επιμέλεια Περράκη, Στ., εκδόσεις Σάκκουλας, 1996.

μήκος τα 12 ν.μ., το Κέα-Μακρονήσου με εύρος τα 8 ν.μ. και μήκος τα 8 ν.μ., το στενό των Κυθήρων-Αντικυθήρων με το εύρος σε ορισμένα σημεία να αγγίζει τα 11 ν.μ. και το μήκος τα 5 ν.μ., στενά τα οποία χρησιμοποιούνται κατά κανόνα για τη διέλευση του αμερικάνικου στόλου με το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία.⁶⁴ Τα περισσότερα στενά που σχηματίζονται στο Αιγαίο ανήκουν στην κατηγορία του άρθρου 38 παρ. 1 και 2, οπότε ισχύει είτε το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία (λ.χ. μεταξύ Άνδρου-Ευβοίας) είτε το καθεστώς της αβλαβούς διέλευσης, όταν δηλαδή τα στενά σχηματίζονται μεταξύ ηπειρωτικού εδάφους και νησιού (λ.χ. μεταξύ Αττικής και Μακρονήσου ή Νότιας Πελοποννήσου και Ελαφονήσου).

Επιπρόσθετα, στις ελληνικές θάλασσες υπάρχουν στενά που συνδέουν τμήματα ανοιχτής θάλασσας μεταξύ τους και το εύρος τους είναι μεγαλύτερο από το άθροισμα της αιγιαλίτιδας ζώνης και στο κέντρο τους υφίσταται (περισεύει) μια ζώνη ανοιχτής θάλασσας ή ΑΟΖ (αφ' ης αυτή κηρυχθεί). Πιο συγκεκριμένα, τα στενά μεταξύ Κρήτης και Κάσου με εύρος 23 ν.μ. και μήκος 6 ν.μ., τα στενά Ρόδου και Καρπάθου με εύρος 23 ν.μ. και μήκος 20 ν.μ., αλλά και τα στενά μεταξύ Αντικυθήρων και Κρήτης με εύρος 16 ν.μ. και μήκος 3 ν.μ., αποτελούν τέτοιες περιπτώσεις.⁶⁵ Σ' αυτά τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, δεν ισχύουν οι διατάξεις του Μέρους III της Σύμβασης του 1982 αλλά οι υπόλοιπες θεσμικές ρυθμίσεις της ίδιας Σύμβασης, όπως οι αρχές της ελεύθερης ναυσιπλοΐας και της υπέρπτησης. Επομένως, δεν εφαρμόζεται το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία, ούτε βέβαια και της αβλαβούς διέλευσης, αντίθετα επικρατεί καθεστώς πλήρους ελευθεροπλοΐας.

2.7. Τα αποτελέσματα επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας στο Αιγαίο

Σύμφωνα με τον Διεθνή Υδρογραφικό Οργανισμό, το Αιγαίο Πέλαγος οριοθετείται ως εξής: Ανατολικά προς Δυτικά, με τη νοητή γραμμή που ενώνει το ακρωτήριο Cape Aspro που βρίσκεται στα παράλια της Τουρκίας ακριβώς βόρεια του βορειότερου σημείου της Ρόδου, στη συνέχεια από την ακτή Πρασονήσι (Cape Prasonisi) που είναι η νοτιότερη της Ρόδου έως το ακρωτήριο Βρόντη (Vrontos Point) της Καρπάθου, στη συνέχεια από το ακρωτήριο Καστέλλο (Castello Point) της Καρπάθου

⁶⁴ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

⁶⁵ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

έως το ακρωτήριο Πλάκα (Cape Plaka) του νομού Λασιθίου της Κρήτης, στη συνέχεια από την Αγία Γαμβούσα των Χανίων έως το νοτιότερο άκρο των Αντικυθήρων (Cape Arolitares) και δια μέσου των Αντικυθήρων στο ακρωτήριο Τράχηλος (Cape Trakhili) των Κυθήρων και στη συνέχεια από το ακρωτήριο Αγία Μαρίνα της Ελαφονήσου έως την νοτιότερη ακτή της Πελοποννήσου. Καταλαμβάνει έκταση περίπου 190.000 τετραγωνικών χλμ. και περιλαμβάνει περισσότερα από 8.500 Ελληνικά νησιά, νησάκια και βραχονησίδες που εξέχουν από την θάλασσα κατά την μέγιστη πλημμυρίδα και εντάσσονται στην καταμέτρηση Εθνικού εδάφους.

Μια πρώτη αλλά σημαντική επισήμανση είναι ότι η παραπάνω οριοθέτηση του εν λόγω Διεθνούς Οργανισμού, δεν περιλαμβάνει το σύμπλεγμα της Μεγίστης του Καστελόριζου και εμφανίζεται απόμακρο από τα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου. Μάλιστα αναφέρεται ως υπαγόμενο στην Ανατολική Μεσόγειο Θάλασσα ή Θάλασσα της Λυκίας ή Θάλασσα του Λεβάντε. Η οριοθέτηση όμως του εν λόγω Οργανισμού έχει να κάνει προεχόντως με τις επιμέρους ρυθμίσεις της διεθνούς ναυσιπλοΐας και τις υδρογραφικές έρευνες και συνεπώς, οι χάρτες και οι διαλαμβανόμενες σ' αυτούς οριοθετήσεις του, δεν αποτελούν δεδομένα οποιουδήποτε αποδεικτικού κύρους, που θα μπορούσαν δηλαδή να δεσμεύσουν τα Διεθνή Δικαστήρια και εν γένει τη Διεθνή Δικαιοσύνη (δικαστήρια και διαιτησία) σε σχέση με τους ισχυρισμούς των κρατών που τυχόν υπάγουν τις διαφορές τους σ' αυτήν και τους επικαλούνται.⁶⁶ Εξ' ετέρου, θα πρέπει να γίνει δεκτό και να τονιστεί πως, ακόμη κι αν το Καστελόριζο δεν υπάγεται στο Αιγαίο, είναι κατάδηλο πως δημιουργεί ένα ενιαίο εδαφικό τόξο ταυτόσημων δικαιωμάτων του δικαίου της θάλασσας με τη Ρόδο, την Κάσο, την Κάρπαθο και την Κρήτη.⁶⁷

Με το υφιστάμενο καθεστώς των 6 ν.μ., η αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας στο Αιγαίο καταλαμβάνει ποσοστό 43,5%, της Τουρκίας ποσοστό 7,5% και τα διεθνή ύδατα ποσοστό 49%. Σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος επέκτασης στα 12 ν.μ., η αναλογία συμμετοχής στο Αιγαίο διαμορφώνεται ως εξής: η αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας καταλαμβάνει ποσοστό 71,5%, της Τουρκίας 8,7% και τα διεθνή ύδατα περιορίζονται σε 19,8%. Σε μια τέτοια εξέλιξη και γνωστού όντος πως θα περιοριστούν σημαντικά τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας για την είσοδο και έξοδο στο

⁶⁶ Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

⁶⁷ Ροζάκης, Χ., Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 2013.

Αιγαίο για όλα τα πλοία (λ.χ. τα προερχόμενα από τη διώρυγα του Σουέζ ή τη Δυτική Μεσόγειο που όπως είδαμε, η είσοδος και έξοδος τους γίνεται με το καθεστώς διέλευσης εν πορεία από τα στενά που σχηματίζονται μεταξύ Κυθήρων και Αντικυθήρων), αυτονοήτως θα πρέπει να υπάρξουν ρυθμίσεις και διευθετήσεις με τη Διεθνή Κοινότητα και τους Οργανισμούς της, προκειμένου να διασφαλιστεί το καθεστώς της διέλευσης εν πορεία για τα πολεμικά και εμπορικά πλοία και την υπέρπτηση αεροσκαφών. Στο σημείο αυτό, μόλις πρέπει να επισημανθεί και πάλι πως η κατά τα παραπάνω επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ εκ μέρους της Ελλάδας, παρότι επιφέρει μια σημαντική αλλαγή και διαμορφώνει καθεστώς συντριπτικής υπεροχής της στο Αιγαίο, δεν συνιστά διόλου κατάχρηση του δικαιώματος της, όπως αβάσιμα ισχυρίζεται η Τουρκία, και τούτο διότι : αφενός η υπεροχή της από την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. διαμορφώνεται κυρίως έναντι των διεθνών υδάτων των οποίων το ποσοστό συρρικνώνεται από 49% σε 19,8% και όχι της ίδιας της Τουρκίας η οποία σε περίπτωση που κι αυτή θα επεκτείνει αντανακλαστικά την αιγιαλίτιδα ζώνη της στα 12 ν.μ. αποκτά επιπλέον ποσοστό 1,2% (από 7,5% σε 8,7%). Συνεπώς, αν κάποιος θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι το δικαίωμα της Ελλάδας ασκείται κατά κατάχρηση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, αυτό θα ήταν μόνο ένα συλλογικό υποκείμενο (Ηνωμένα Έθνη ή Οργανισμοί που ασχολούνται με τη διεθνή ναυσιπλοΐα) και όχι η Τουρκία. Όμως, όπως ήδη έχει επισημανθεί, είναι αυτονόητο πως υπό μια τέτοια εξέλιξη θα ληφθούν όλες οι αναγκαίες μέριμνες ώστε να διασφαλιστεί η υλοποίηση της διέλευσης εν πορεία και της αβλαβούς διέλευσης με βάση τους κανόνες του διεθνούς δικαίου της θάλασσας, και τούτο διότι όντως, η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας στα 12 ν.μ., θα είχε ως άμεση συνέπεια τη μείωση των στενών που σήμερα ενώνουν ανοιχτή θάλασσα με ανοιχτή θάλασσα. Η οργάνωση του νομικού καθεστώτος διέλευσης επί των ζωνών αυτών και η υπαγωγή τους στο υφιστάμενο Διεθνές Δίκαιο της θάλασσας κατά τη Σύμβαση του Montego Bay του 1982, θα είναι το αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων της Ελλάδας με τη διεθνή κοινότητα και τους φορείς της. Από την άλλη, η αποχή της Ελλάδας από την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης της, θα συνιστούσε καινοφανή στο Διεθνές Δίκαιο απειμόληση ενός φυσικού και αυτονόητου εθνικά αναγκαίου δικαιώματος της και υπό το πρίσμα αυτό, μια τέτοια απαίτηση εκ μέρους οποιουδήποτε παρακείμενου ή αντικείμενου κράτους, ελέγχεται η ίδια ως προς την καταχρηστικότητα της έναντι της Ελλάδας.

Επιπλέον, επισημαίνεται πως η επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. θα πρέπει να επισπευστεί και για έναν επιπλέον λόγο: Η Ελλάδα έχει αναγνωρίσει ως μόνη διαφορά της με την Τουρκία στο Αιγαίο, την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) που καθιερώθηκε στη Σύμβαση του 1982. Ειδικότερα, όπως θα αναπτυχθεί και παρακάτω, η κήρυξη της ΑΟΖ αποτελεί ενέργεια που προϋποθέτει εθνική νομοθετική πρωτοβουλία σύμφωνα με τους κανόνες που διέπουν την εσωτερική έννομη τάξη και αυτονοήτως, αφ' ης κηρυχθεί με εθνική νομοθετική πράξη, θα πρέπει να έχει ενιαία οριοθέτηση με την υφαλοκρηπίδα. Οποιαδήποτε άλλη επιλογή, είναι ανορθολογική. Αμφότερες όμως οι ζώνες, θα είναι εθνικά παράτολμο να οριοθετηθούν με υφιστάμενο το καθεστώς της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 6 ν.μ. στο Αιγαίο, διότι στην περίπτωση αυτή, θα διαμορφωθεί ένα δεδομένο ως προς την αιγιαλίτιδα ζώνη στο Αιγαίο, σε βάρος όμως της Ελλάδας, εφόσον μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι αμφότερες οι ζώνες αυτές (υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ) αρχίζουν να υφίστανται ως τέτοιες από εκεί που τελειώνει η αιγιαλίτιδα ζώνη. Η κατάσταση περιπλέκεται περαιτέρω, σε περίπτωση που οι οριοθετήσεις της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ γίνουν από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης στη βάση συνυποσχετικού παραπομπής προς αυτό, μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, και τούτο διότι σε μια τέτοια περίπτωση θα έχει εμφιλοχωρήσει απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου που θα ρυθμίζει τις ζώνες της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ στο Αιγαίο, λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι η αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας είναι τα 6 ν.μ. και συνεπώς, το καθεστώς αυτό θα παγιωθεί σε βάρος της Ελλάδας. Η κατάσταση μάλιστα γίνεται έτι περαιτέρω περίπλοκη εφόσον ληφθεί υπόψη ότι ο εναέριος χώρος της Ελλάδας έχει από το 1931 οριστεί στα 10 ν.μ. από τις ακτές, οπότε θα έχουμε τρεις διαφορετικές και ασύμβατες μεταξύ τους οριοθετήσεις για τις παραπάνω αναφερόμενες ζώνες και τον εθνικό εναέριο χώρο, γεγονός που θα δώσει αφορμή για διεύρυνση των αμφισβητήσεων εκ μέρους της Τουρκίας εφ' όλων των ζητημάτων που διαχρονικά θέτει έναντι της Ελλάδας.

2.8. Η συνορεύουσα ζώνη

Ο θεσμός της συνορεύουσας ζώνης γεννήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Η.Π.Α., κατά τον 18^ο αιώνα, σε μία προσπάθεια ελέγχου τμημάτων ανοιχτής θάλασσας που βρίσκεται σε καθορισμένη απόσταση από τις γραμμές βάσης και τα

όρια τους ξεπερνούν τα εξωτερικά όρια της αιγιαλίτιδας.⁶⁸ Ουσιαστικά πρόκειται για τις πρώτες απόπειρες ελέγχου του λαθρεμπορίου και όλων των ειδών τελωνειακών παραβάσεων των κανόνων των παράκτιων κρατών, έξω από τα κυριαρχικά τους σύνορα. Η πρώτη κωδικοποίηση του θεσμού έγινε στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958, με σκοπό να θεσπιστεί μία θαλάσσια ζώνη εντός της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί περιορισμένη εξουσία και αρμοδιότητες ελέγχου και καταστολής σχετικά με τους τελωνιακούς, φορολογικούς, υγειονομικούς και μεταναστευτικούς φορείς.⁶⁹

Στη Σύμβαση του 1982 αποδείχτηκε πως η θεσμοθέτηση της ΑΟΖ μείωσε πολύ τη σημασία της συνορεύουσας ζώνης, το νομικό καθεστώς μάλιστα για την οποία περιορίστηκε μόνο στο άρθρο 33, το οποίο επαναλαμβάνει ουσιαστικά τις ρυθμίσεις του άρθρου 24 της Σύμβασης του 1958, με κρίσιμη διαφοροποίηση την επέκταση του εξωτερικού ορίου της ζώνης στα 24 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετριέται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Το όριο των 24 ν.μ. είναι σταθερό και ανεξάρτητο από το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης (αν έχει επεκταθεί δηλαδή έως τα 12 ν.μ.) γεγονός που σημαίνει πως όσο μικρότερη είναι η αιγιαλίτιδα ζώνη, τόσο μεγαλύτερο είναι το εύρος της συνορεύουσας ζώνης. Για την Ελλάδα για παράδειγμα που η αιγιαλίτιδα ζώνη της περιορίζεται προς το παρόν στα 6 ν.μ., η θεωρητική συνορεύουσα ζώνη έχει εύρος 18 ν.μ..⁷⁰ Κατά τα λοιπά, το παράκτιο κράτος εξακολουθεί να ασκεί προληπτικό και κατασταλτικό έλεγχο επί παραβιάσεων των τελωνειακών, φορολογικών, υγειονομικών ή μεταναστευτικών νόμων ή κανονισμών επί του εδάφους ή στην αιγιαλίτιδα ζώνη του.

Η διατήρηση του θεσμού της συνορεύουσας ζώνης και κατά τη Σύμβαση του 1982, έχει ως στόχευση την προστασία της αιγιαλίτιδας ζώνης, την οποία αυτή περιβάλλει. Κρίσιμο επίσης να επισημανθεί είναι ότι η ζώνη δεν υφίσταται αυτοδικαίως (*ipso facto*) αλλά το παράκτιο κράτος οφείλει να την κηρύξει με εσωτερική πρωτοβουλία της έννομης τάξης του υπό τον όρο πως δεν θα υπερβαίνει τα 24 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Η λειτουργική της σημασία μειώνεται στην περίπτωση που το παράκτιο

⁶⁸ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

⁶⁹ Ιωάννου, Κρ., Στρατή, Α., Το Δίκαιο της Θάλασσας, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2000.

⁷⁰ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

κράτος κηρύξει ΑΟΖ, η οποία ως θαλάσσια ζώνη είναι πολύ ευρύτερη και με σαφώς υπέρτερες δικαιοδοσίες του παράκτιου κράτους.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα καθώς και κάποιες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, όπως η Τουρκία, δεν έχουν προχωρήσει σε οριοθέτηση της συνορεύουσας ζώνης για επιπλέον έλεγχο και καταστολή των παραβιάσεων γύρω από την αιγιαλίτιδα ζώνη τους, με προφανή στόχευση την οριοθέτηση ΑΟΖ για την εκμετάλλευση του πλουτοπαραγωγικού υπεδάφους της συγκεκριμένης θαλάσσιας περιοχής.

Κεφάλαιο 3^ο: Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας

Όπως ήδη ειπώθηκε, με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και την δυνατότητα εκμετάλλευσης των επιτευγμάτων της επιστήμης σε συνδυασμό με την ανάγκη αναζήτησης νέων κρατικών πόρων, επικράτησε τάση διαμόρφωσης και θεσμικής κατοχύρωσης νέων θαλασσιών ζωνών. Τα παράκτια κράτη και οι μεγάλες ναυτικές δυνάμεις στράφηκαν στην έρευνα του θαλάσσιου πλούτου αξιοποιώντας τις νέες τεχνολογικές δυνατότητες ενώ λίγο αργότερα, τη δεκαετία του 1970, η μεγάλη πετρελαϊκή κρίση επέσπευσε την εκμετάλλευση των πλούσιων υποθαλάσσιων βιολογικών πόρων και των κοιτασμάτων. Από τον συνδυασμό των παραπάνω εξελίξεων, το ενδιαφέρον στράφηκε στην οριοθέτηση της θαλάσσιας ζώνης της υφαλοκρηπίδας, η οποία αποτελεί ένα μοναδικό γεωλογικό φαινόμενο που συνδέεται άρρηκτα με το νομικό της καθεστώς.

Από άποψη γεωμορφολογική, η θαλάσσια ζώνη της υφαλοκρηπίδας είναι το κομμάτι της ξηράς που προεκτείνεται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, αρχίζει από την ηπειρωτική ακτή και καταλήγει εκεί που το επικλινές του βυθού αποκτά απότομη κλίση 30-40 μοιρών. Το τμήμα αυτό αποκαλείται υφαλοπρανές και στη βάση του υφαλοπρανούς βρίσκεται το αποκαλούμενο ηπειρωτικό ανύψωμα, το οποίο ακολουθείται πλέον από τις ωκεάνιες αβύσσους. Τα υποθαλάσσια αυτά τμήματα εδάφους και υπεδάφους που είναι η ομαλή προέκταση της ακτής στη θάλασσα, αποτελούν το λεγόμενο υφαλοπλαίσιο. Αν δεν υπάρχει ζήτημα περιορισμού εξαιτίας της απόστασης από το αντικείμενο ή το παρακείμενο κράτος, η υφαλοκρηπίδα μπορεί να υπερβαίνει και το όριο των 200 ν.μ. όπως γίνεται για παράδειγμα στους ωκεανούς, όπου τα παράκτια κράτη δεν περιορίζονται από αντικείμενα κράτη.

Νομικά, η πρώτη επίσημη προσπάθεια προσδιορισμού της έννοιας της υφαλοκρηπίδας έγινε το 1958 στη Σύμβαση της Γενεύης, στο άρθρο 1 της οποίας ορίζεται ότι η υφαλοκρηπίδα εκτείνεται ως το σημείο εκείνο, όπου το βάθος του νερού φτάνει τα 200 μέτρα. Ταυτόχρονα, αναφέρεται ότι αν η εκμετάλλευση από το παράκτιο κράτος ξεπερνά το συγκεκριμένο όριο βυθού (κριτήριο εκμεταλλευσιμότητας), τότε η υφαλοκρηπίδα επεκτείνεται ως το σημείο αυτό. Κατά τις εργασίες προετοιμασίας για τη Σύμβαση του 1982, κρίθηκε ότι το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας θα πρέπει να διευκρινιστεί περαιτέρω, καθώς η οριοθέτηση αξιολογήθηκε ως πιο απαιτητική διαδικασία από την απλή μέτρηση 200 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας. Ήδη δε, από τις υποθέσεις που άγονται προς επίλυση στα Διεθνή Δικαστήρια, προκύπτει πως ακόμη και σήμερα το ζήτημα

της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας είναι εξαιρετικά περίπλοκο καθώς κινείται μεταξύ γεωμορφολογικών συνθηκών, ιδιαίτερων διεθνών περιστάσεων αλλά και νομικών διατάξεων. Κάθε κράτος που έχει ακτές έχει και υφαλοκρηπίδα, η οποία συνεπώς υπάρχει *ipso jure* και το κράτος μπορεί να ασκεί επ' αυτής κυριαρχικά δικαιώματα που τίθενται σε περιορισμούς με βάση τις προβλέψεις του διεθνούς δικαίου, ενώ τα πράγματα περιπλέκονται όταν οι γεωμορφολογικές συνθήκες δεν επαρκούν για την πλήρη επέκταση της θαλάσσιας αυτής ζώνης κατά το νομικό ορισμό της.

3.1. Το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας

Το έκτο μέρος της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 (άρθρα 76 έως 85) είναι αφιερωμένο στη ζώνη της υφαλοκρηπίδας. Αναλυτικά, στο άρθρο 76 παρ. 1 ορίζεται ότι υφαλοκρηπίδα είναι το κομμάτι του παράκτιου κράτους που *«περιλαμβάνει το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος του πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη του, καθ' όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους του, μέχρι το εξωτερικό άκρο του υφαλοπλαισίου ή σε απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετριέται το πλάτος της αιγιαλίτιδας ζώνης, όπου το εξωτερικό άκρο του υφαλοπλαισίου βρίσκεται σε μικρότερη απόσταση»*⁷¹. Στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου, αναφορικά με τον ορισμό, συμπληρώνεται ότι το υφαλοπλάσιο αποτελεί τη φυσική υποθαλάσσια προέκταση του παράκτιου κράτους και *«συνίσταται στην υφαλοκρηπίδα, στο υφαλοπρανές και στο ηπειρωτικό ανύψωμα»*⁷², ενώ κλείνοντας τους ορισμούς, υπογραμμίζεται ότι δεν αποτελούν μέρος της υφαλοκρηπίδας οι ωκεάνιες άβυσσοι και ό,τι τις περιβάλλει. Στις παραγράφους 4 έως και 7 του άρθρου 76, δίνονται όλες οι λεπτομέρειες οριοθέτησης, ιδιαίτερα αναφορικά με τις περιπτώσεις στις οποίες το εξωτερικό άκρο του υφαλοπλαισίου εκτείνεται πέραν των 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετριέται το πλάτος της αιγιαλίτιδας. Στις παραγράφους 8 και 9 διευκρινίζεται η διαδικασία δημοσιοποίησης των σχετικών στοιχείων που έχει στην κατοχή του ένα παράκτιο κράτος, όπως είναι οι χάρτες. Συγκεκριμένα, η παράγραφος 8 αναφέρεται στην ίδρυση μίας νέας Επιτροπής ορίων, στην οποία πρέπει να κατατίθενται τα έγγραφα που αποδεικνύουν ότι τα όρια της υφαλοκρηπίδας ξεπερνούν τα 200 ναυτικά

⁷¹ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

⁷² Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

μίλια, ενώ στην παράγραφο 9 προβλέπεται η κατάθεση εγγράφων και στοιχείων απευθείας στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, όπως και το σύνολο των γεωδαιτικών δεδομένων που προσδιορίζουν το μόνιμο εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας. Στην τελευταία παράγραφο του άρθρου 76, με τρόπο σαφή αναφέρεται ότι «*οι διατάξεις του παρόντος άρθρου δεν επηρεάζουν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή βρίσκονται η μια απέναντι στην άλλη*»⁷³.

Στο άρθρο 77 αναφέρονται τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών στην υφαλοκρηπίδα και συγκεκριμένα ότι στην οριοθετημένη υφαλοκρηπίδα του, το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα τόσο ως προς την έρευνα όσο και ως προς την εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων. Τα κυριαρχικά δικαιώματα προκύπτουν από μόνη τη φυσική προέκταση του εδάφους στη θάλασσα και με το βυθό, άρα πρόκειται για κυριαρχία αντίστοιχη με αυτήν που ασκείται στο χερσαίο έδαφος και στα χωρικά ύδατα. Συμπληρωματικά, στην παρ. 2 του άρθρου 77 υπογραμμίζεται ότι τα δικαιώματα αυτά είναι κατεξοχήν αποκλειστικά, υπό την έννοια ότι κανένα άλλο κράτος, οργανισμός ή ιδιωτικός φορέας δεν μπορεί να δραστηριοποιηθεί στη ζώνη της υφαλοκρηπίδας χωρίς τη συγκατάθεση του παράκτιου κράτους. Στην παρ. 3 διευκρινίζεται ότι τα δικαιώματα αυτά είναι *ipso jure*, καθώς δεν εξαρτώνται από την αποτελεσματική κατοχή ή την πραγματική χρήση.⁷⁴

Στο κρίσιμο άρθρο 83 ρυθμίζεται το πλαίσιο οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές. Η μεταξύ τους οριοθέτηση πραγματοποιείται μόνο με συμφωνία που συνάπτεται βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως αυτό αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, με σκοπό την επίτευξη *δίκαιης λύσης*. Στην παρ. 2 του άρθρου 83 προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής στα αρμόδια δικαστικά όργανα στις περιπτώσεις που κρίνεται αδύνατη η επίτευξη διμερούς συμφωνίας. Στην παρ. 3 προβλέπεται η σύναψη προσωρινών διευθετήσεων που θα πραγματοποιηθούν σε κλίμα κατανόησης και συνεργασίας και για να μην θέσουν σε κίνδυνο την τελική συμφωνία, χωρίς όμως οι προσωρινές αυτές διευθετήσεις να επηρεάζουν την τελική οριοθέτηση. Κατά δε την

⁷³ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή-μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

⁷⁴ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

παρ. 4, όταν υπάρχει συμφωνία οριοθέτησης, τα ζητήματα αυτής καθορίζονται με βάση της διατάξεις της Σύμβασης.

Όσον αφορά το δικαίωμα των νησιών στην υφαλοκρηπίδα, στο άρθρο 121 αναφέρεται μεν ρητώς ότι τα νησιά έχουν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, όπως έχουν δικαίωμα σε αιγιαλίτιδα, στην παράγραφο 3, όμως, εισάγεται διευκρίνιση κατά την οποία τα νησιά που δεν είναι κατοικήσιμα ή/και δεν έχουν ανεξάρτητη οικονομική ζωή, όπως οι βραχονησίδες, δεν έχουν δικαίωμα ούτε σε υφαλοκρηπίδα, ούτε σε ΑΟΖ. Αυτές οι διατάξεις της Σύμβασης δεν είναι επαρκώς αναλυτικές, αφήνοντας κενά, τα οποία καλύπτονται από τη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων.

3.2. Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο

Το Αιγαίο αποτελεί θαλάσσια περιοχή με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, κυρίως λόγω της στενότητας που παρουσιάζει κατά θέσεις, όπως και της περιορισμένης έκτασης του καθώς η απόσταση ανάμεσα στις αντικείμενες ακτές Ελλάδας και Τουρκίας δεν φτάνει πουθενά τα 400 ναυτικά μίλια.⁷⁵ Για το λόγο αυτό, τα δύο κράτη θα πρέπει να οριοθετήσουν την υφαλοκρηπίδα τους με συμφωνία μεταξύ τους, με βάση το διεθνές δίκαιο. Η Ελλάδα αναγνωρίζει επίσημα την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου ως το μοναδικό νομικό ζήτημα που υφίσταται στις διαφορές της με την Τουρκία που χρήζει διευθέτησης από το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (: η Ελλάδα έχει προτείνει το εν λόγω δικαστήριο ως αρμόδιο δικαιοδοτικό φορέα, λόγω του διεθνούς κύρους και της εμπειρίας του κατά την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου), ενώ αντίθετα η Τουρκία, έχει εντάξει το ζήτημα της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου σ' ένα συνολικό πλαίσιο διαχρονικής αμφισβήτησης των δικαιωμάτων της Ελλάδας επί των θαλασσιών ζωνών στο Αιγαίο, που περιλαμβάνει την με κάθε τρόπο αποτροπή επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας, την μη σύμπραξη της στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, τις φαλκιδεύσεις ως προς τον καθορισμό της ΑΟΖ, την αμφισβήτηση της κυριαρχίας της Ελλάδας επί βραχονησίδων του ανατολικού Αιγαίου που αντλείται από τις διεθνείς συνθήκες καθώς και το αίτημα αποστρατικοποίησης των νησιών του ανατολικού Αιγαίου.⁷⁶ Ιδιαίτερα μάλιστα μετά

⁷⁵ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

⁷⁶ Παπασταυρίδης, Ε., Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

την πρόσφατη υπογραφή του μνημονίου μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης στις 29 Νοεμβρίου 2019 που τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2019, η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο έχει ενταθεί σημαντικά⁷⁷, ενώ μόλις τον Μάρτιο του 2020, η Τουρκία, βασιζόμενη στην παραπάνω διμερή συμφωνία της με την Λιβυή, προχώρησε σε Ρηματικές Διακοινώσεις στα Ηνωμένα Έθνη θέτοντας τις αξιώσεις της σχετικά με την έρευνα και εκμετάλλευση των θαλάσσιων και υποθαλάσσιων πόρων της υφαλοκρηπίδας της Ανατολικής Μεσογείου.⁷⁸

Ως προς το ιστορικό πλαίσιο της ελληνοτουρκικής διαφοράς σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, η μελέτη εντάσσει τη διαφορά οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας σε δύο βασικά ιστορικά γεγονότα, θέτοντας ως χρονικό όριο την περίοδο μετά το 1974 : Κατ' αρχάς την προσφυγή της Ελλάδας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης το καλοκαίρι του 1976 ενόψει της εξόδου του τουρκικού σκάφους Sismik-I στο Αιγαίο και στη συνέχεια, το περιστατικό της εμπλοκής των Ιμίων, ως αποκορύφωμα της έντασης του επιθετικού κρεσέντο υπό το οποίο τελούσε η Τουρκία εξυπηρετώντας τη θεωρία της περί «γκρίζων ζωνών» στο Αιγαίο.

3.2.1. Η προσφυγή της Ελλάδας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης το 1976

Το 1973, η Τουρκία έδωσε επίσημα για πρώτη φορά άδεια στην ΤΡΑΟ, τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου, να πραγματοποιήσει έρευνες σε 27 θαλάσσιες περιοχές της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου, ανατολικά της γραμμής που ξεκινά από τις εκβολές του ποταμού Έβρου στα βόρεια, εκτεινόμενη νότια στα δυτικά των ελληνικών νησιών Χίος και Ψαρά. Η Ελλάδα αντέδρασε με το επιχείρημα της καταπάτησης της υφαλοκρηπίδας ελληνικών νησιών.⁷⁹ Στις 18 Αυγούστου 1976 η Τουρκία απέστειλε μέσω επίσημου αντιπροσώπου επιστολή στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, με την οποία έδινε την απάντηση της για την άδεια έρευνας. Με την επιστολή της αναφέρθηκε σε ελληνική δραστηριότητα σχετικά με τις θαλάσσιες και υποθαλάσσιες έρευνες, τονίζοντας ότι οι έρευνες αυτές είχαν ξεκινήσει ήδη από τη δεκαετία του 1960 και κατά τη διεξαγωγή τους ξεπεράστηκαν δήθεν τα όρια των

⁷⁷ Bozkurt, A., Full Text of Turkey-Libya Maritime Agreement Revealed, December 2019, NordicMonitor, available at: [Full text of Turkey-Libya maritime agreement revealed - Nordic Monitor.](#)

⁷⁸ Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, United Nations General Assembly, available at: [a/74/757 - E - a/74/757 -Desktop \(undocs.org\)](#)

⁷⁹ Παπασταυρίδης, Ε., Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

ελληνικών χωρικών υδάτων, σε αντιδιαστολή δε της δραστηριότητας αυτής «η Τουρκία ξεκίνησε τις ερευνητικές της δραστηριότητες στη φυσική προέκταση της χερσονήσου της Ανατολίας το 1974, έντεκα χρόνια αργότερα από την Ελλάδα»⁸⁰.

Μετά την παράνομη τουρκική εισβολή στην Κύπρο το καλοκαίρι του 1974, πολλά και διαφόρων μορφών περιστατικά εντάσεων έλαβαν χώρα μεταξύ των δύο χωρών σχετικά με την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στο Αιγαίο. Σημαντικότερο περιστατικό έντασης αποτέλεσε η παραπάνω αναφερόμενη έξοδος του τουρκικού ερευνητικού πλοίου MTA Sismik-I σε περιοχές της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου τον Αύγουστο του 1976. Εξαιτίας του Sismik-I η ελληνική πολιτική ηγεσία κατέφυγε την 10η Αυγούστου 1976 στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών με αίτημα να κληθεί επείγουσα Σύνοδος, επικαλούμενη το άρθρο 35 παρ. 1 του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ, βάσει του οποίου κάθε μέλος των Ηνωμένων Εθνών μπορεί να «επιστήσει την προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας ή της Γενικής Συνελεύσεως σε διαφορές ή και καταστάσεις σαν κι αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 34» του Καταστατικού Χάρτη.⁸¹ Το δε άρθρο 34 ορίζει ρητώς ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας δύναται να προχωρήσει σε έρευνες των διαφορών και των διενέξεων που ενδέχεται να επηρεάσουν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια. Την ίδια ακριβώς ημέρα, 10 Αυγούστου 1976, η Ελλάδα προχώρησε σε προσφυγή κατά της Τουρκίας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, με βασικό αίτημα, αυτή τη φορά, την εκκίνηση της δικαστικής διαδικασίας για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο⁸². Παράλληλα με την άσκηση της εν λόγω προσφυγής και εν αναμονή της τελικής απόφασης επ' αυτής, αιτήθηκε και τη λήψη προσωρινών μέτρων από το Δικαστήριο, με τα οποία να αποτρέπονται τα δύο κράτη να προβούν σε έρευνες στη ζώνη της υφαλοκρηπίδας, εκτός κι αν έχει προηγηθεί μεταξύ τους αντίστοιχη συμφωνία.⁸³ Επιπλέον, η Ελλάδα ζήτησε την αποτροπή λήψης πρόσθετων στρατιωτικών μέτρων ή άλλων ενεργειών που θέτουν σε άμεσο κίνδυνο την ισορροπία στην ευρύτερη περιοχή. Η απάντηση της Τουρκίας βασίστηκε στο πάγιο

⁸⁰ Letter from the permanent representative of Turkey to the Secretary-General of the UN of Aug. 18, 1976, UN Doc. S/12182.

⁸¹ Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο από: <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

⁸² Application Instituting Proceedings Submitted by the Government of Greece, Aegean Sea Continental Shelf case (Greece v Turkey).

⁸³ International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), available at: <https://www.icj-cij.org/en/case/62>.

επιχείρημα της, ότι χωρίς να υπάρχει συμφωνία περί της οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης «ο ελληνικός ισχυρισμός παραβίασης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων είναι εντελώς αβάσιμος»⁸⁴ ενώ εξάλλου αμφισβήτησε την δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ενόψει του ότι η Ελλάδα προσέφυγε σ' αυτό μονομερώς και όχι κατόπιν συμφωνίας μαζί της.

Η κίνηση της Ελλάδας να προσφύγει μονομερώς και μάλιστα ταυτόχρονα σε δύο διεθνή όργανα (Συμβούλιο Ασφαλείας και Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης) δεν είχε το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ειδικότερα, με την απόφαση 395/1976 το Συμβούλιο Ασφαλείας κάλεσε αμφοτέρες τις πλευρές να επιδείξουν εγκράτεια και να περιορίσουν την ένταση με σκοπό τη διευκόλυνση των διαπραγματεύσεων⁸⁵ αλλά με το άρθρο 3 του ίδιου ψηφίσματος, κάλεσε τις κυβερνήσεις να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις, παρότρυνση που πιστώνεται κυρίως υπέρ της Τουρκίας, ενώ στο κρίσιμο άρθρο 4 του ίδιου κειμένου, το Συμβούλιο Ασφαλείας πρότεινε την γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου ως λύση στο ενδεχόμενο αδιέξοδο των διαπραγματεύσεων ενόσω όμως η Ελλάδα είχε ήδη προσφύγει μονομερώς στο Διεθνές Δικαστήριο και όχι κατόπιν συνυποσχετικού με την Τουρκία, και ως εκ τούτου, η παρότρυνση του Συμβουλίου Ασφαλείας προς τις δύο χώρες εξέθεσε εμμέσως την πρόωρη πρωτοβουλία της Ελλάδας για μονομερή προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Από την άλλη, το αίτημα της Ελλάδας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης για λήψη προσωρινών μέτρων απορρίφθηκε⁸⁶, εξέλιξη που πιστώνεται επίσης στις επιτυχίες της τουρκικής πλευράς.⁸⁷ Περαιτέρω, στις 19 Δεκεμβρίου του 1978 το Δικαστήριο εξέδωσε την οριστική απόφασή του διαπιστώνοντας ότι δεν έχει δικαιοδοσία επί της προσφυγής της Ελλάδος.⁸⁸ Αυτή προφανώς ήταν αποτυχία της Ελληνικής πλευράς που πλήρωσε την μονομερή

⁸⁴International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), Observations of the Government of Turkey on The Request by the Government of Greece for Provisional Measures of Protection, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/62/9483.pdf>

⁸⁵ United Nations, Resolution 395 (1976), Adapted by the Security Council at 1953rd Meeting, of 25 August 1976, United Nations Digital Library.

⁸⁶ International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), available at: <https://www.icj-cij.org/en/case/62>

⁸⁷ Παπασταυρίδης, Ε., Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

⁸⁸ International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 19 December 1978, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/62/062-19781219-JUD-01-00-EN.pdf>

προσφυγή της στο Διεθνές Δικαστήριο. Η θέση της Τουρκίας από την αρχή της κίνησης της διαδικασίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, στηρίχθηκε ακριβώς στο επιχείρημα της αναρμοδιότητας του δικαστηρίου εφόσον οι διαπραγματευτικές μέθοδοι δεν είχαν κατά τους ισχυρισμούς της εξαντληθεί, καθώς επίσης ότι η προσφυγή δεν συνιστούσε νομική όσο κυρίως πολιτική διαφορά μεταξύ των δύο κρατών και ήταν αποτέλεσμα της αυτοτελούς και πρόωρης πρωτοβουλίας της μίας μόνο πλευράς. Η παραπάνω θέση της Τουρκίας ενισχύθηκε από την φυσική απουσία της κατά τη σχετική διαδικασία, απουσία που σε συνδυασμό με το ότι η προσφυγή ήταν μονομερής, κατέστησε αναρμόδιο το Δικαστήριο να την εξετάσει, δεδομένου ότι για να επιληφθεί το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, θα έπρεπε να υπάρχει κοινή προσφυγή με κάποιον από τους προβλεπόμενους από το διεθνές δίκαιο τρόπους.⁸⁹

Παρόλα αυτά, νομολογιακά, αξίζει να σταθούμε στο αυτοτελές αίτημα της Ελλάδας για λήψη προσωρινών μέτρων. Ειδικότερα, η λήψη προσωρινών μέτρων είχε ως στόχο την επιβολή μιας κατάστασης ισορροπίας στο Αιγαίο και την αποτροπή πρόκλησης οποιασδήποτε προσωρινής ή μόνιμης βλάβης σε διαμφισβητούμενη υφαλοκρηπίδα. Το Δικαστήριο όμως, αφού προέβη στην αποσαφήνιση του όρου «ανεπανόρθωτη βλάβη» διευκρινίζοντας ειδικότερα ότι καμία βλάβη δεν είναι ανεπανόρθωτη εφόσον «δύναται να αποκατασταθεί με τα κατάλληλα μέσα»⁹⁰, μετά από εξέταση της πιθανής μόνιμης και ανεπανόρθωτης βλάβης που θα μπορούσε να υποστεί η Ελλάδα στην υφαλοκρηπίδα της, το έδαφος, το υπέδαφος, τη ζωή των θαλάσσιων πόρων της κλπ. από τις διενεργούμενες από το τουρκικό σκάφος σεισμικές έρευνες, έκρινε ότι δεν υπάρχει κίνδυνος να προκληθεί τέτοιου είδους βλάβη στη συγκεκριμένη υπόθεση καθώς και ότι δεν διακυβεύονται δικαιώματα της Ελλάδας (σκέψη 33 της απόφασης Σεπτεμβρίου 1976) και έτσι απέρριψε την αίτηση λήψης προσωρινών μέτρων. Μόλις πρέπει να επισημανθεί ότι, προϊόντος του χρόνου, το ζήτημα της επικινδυνότητας των υποθαλάσσιων ερευνών και εξορύξεων ήρθε και πάλι στην επιφάνεια. Ειδικότερα, το 2015, το Διεθνές Δικαστήριο του Αμβούργου, στην υπόθεση μεταξύ Γκάνας και Ακτής Ελεφαντοστού, έκρινε ότι όλες οι

⁸⁹ Παπασταυρίδης, Ε., Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

⁹⁰ International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Request for the Indication of Interim Measures Protection, Order of 11 September 1976, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/62/062-19760911-ORD-01-00-EN.pdf>

δοκιμαστικές γεωτρήσεις μπορούν να προκαλέσουν ανεπανόρθωτη ζημία στον πλούτο της υφαλοκρηπίδας, και έτσι αποδέχτηκε το αίτημα λήψης προσωρινών μέτρων της Ακτής Ελεφαντοστού για την προστασία των δικαιωμάτων της επί της υφαλοκρηπίδας (σκέψεις 88 έως 91 της απόφασης).⁹¹

Κλείνοντας το θέμα του αιτήματος προσωρινών μέτρων της Ελλάδας το 1976 που σχολιάστηκε ως νομική αποτυχία, πρέπει να επισημάνουμε πως το Διεθνές Δικαστήριο, αρνήθηκε ουσιαστικά τη λήψη προσωρινών μέτρων επειδή δεν θα μπορούσε αργότερα να οριστικοποιήσει με την οριστική απόφαση του επί της προσφυγής, δεδομένων των αμφισβητήσεων που είχαν ήδη εγερθεί σε σχέση με τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου να επιληφθεί της Ελληνικής προσφυγής. Άλλωστε, η εκ των υστέρων απόρριψη της ίδιας της προσφυγής - υπό την αιτιολογία αναρμοδιότητας του Δικαστηρίου να την εξετάσει εξαιτίας του ότι υπήρξε μονομερής ενέργεια χωρίς εξάντληση των διαπραγματεύσεων- αποτελεί επιβεβαίωση της παραπάνω παρατήρησης. Η αίτηση λήψης προσωρινών μέτρων ουσιαστικά «προδόθηκε» από τον μονομερή χαρακτήρα της προσφυγής στο Διεθνές Δικαστήριο, αφού σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, τα μέρη μιας διαφοράς πρέπει να έχουν συναινέσει και να έχουν αποδεχτεί την αρμοδιότητα του Διεθνούς Δικαστηρίου επί της καταχθείσας ενώπιον του διαφοράς. Η δε συναίνεση των μερών εκφράζεται με ποικίλους τρόπους (άρθρο 36, παρ. 2 του Καταστατικού) όπως με τη σύναψη ειδικής συμφωνίας, την υπογραφή μιας άλλης συνθήκης ή συμβιβαστικής ρήτρας για συνθήκη, ακόμα και με την προαιρετική δήλωση που αποδέχεται εκ των προτέρων την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου σε σχέση με οποιαδήποτε μελλοντική διαφορά, ή, τέλος, ακόμη και με σιωπηρή συγκατάθεση.⁹² Για να καλύψει το θέμα της μονομερούς προσφυγής, η ελληνική πλευρά πρόβαλε ως επιχείρημα την ανακοίνωση των δύο πρωθυπουργών τον Μάιο του 1975 στις Βρυξέλλες, όπου μεταξύ άλλων αναφέρονταν ότι τα προβλήματα μεταξύ των δύο χωρών θα πρέπει να επιλυθούν ειρηνικά μέσω διαπραγματευτικών διαδικασιών, ενώ αναφορικά με την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας, αποφασίστηκε όπως τα μέρη προσφύγουν στο Διεθνές

⁹¹ International Tribunal for the Law of the Sea, Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Cote d' Ivoire in the Atlantic Ocean, Provisional Measures, Orders of 25th April 2015, available at: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-23/case-no-23-provisional-measures/>

⁹² International Court of Justice, Statute of the International Court of Justice, available at: <https://www.icj-cij.org/en/statute>

Δικαστήριο της Χάγης. Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης δεν απέκλεισε αμέσως το ενδεχόμενο η ανακοίνωση αυτή να αποτελεί συμφωνία διεθνούς δικαίου, ωστόσο, δεν εντόπισε τα απαραίτητα στοιχεία που να δικαιολογούν ότι συνιστά μια ρητή δέσμευση των πρωθυπουργών με την οποία να αποδέχονται την προσφυγή της συγκεκριμένης υπόθεσης οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Δικαστήριο. Εξέλαβε δηλαδή την παραπάνω δήλωση ως «ευχή» στα πλαίσια του διαλόγου μεταξύ των δυο χωρών και όχι ως ρητή θέση τους για την υπαγωγή της διαφοράς στη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου, και έτσι απέρριψε ως αβάσιμη την μονομερή προσφυγή της Ελλάδας.

3.2.2. Η κρίση των Ιμίων και οι βασικές θέσεις της Τουρκίας για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας

Η αδυναμία να δοθεί λύση μεταξύ των δύο κρατών μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, οδήγησε σε νέα κρίση τον Μάρτιο του 1987, γνωστή και ως «κρίση του Sismik». Στις 26 Μαρτίου 1987, ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Turgut Ozal, έδωσε εντολή απόπλου του Sismik I για την πραγματοποίηση ερευνών σε αμφισβητούμενες θαλάσσιες περιοχές του Αιγαίου. Η Ελλάδα τέθηκε σε ετοιμότητα για ένοπλη σύγκρουση σε περίπτωση που επιβεβαιώνονταν ο χάρτης πορείας του Sismik-I που τα τουρκικά μέσα ενημέρωσης είχαν μεριμνήσει να τον δημοσιοποιήσουν, και με βάση τον οποίο, το μεγαλύτερο μέρος του δρομολογίου του ερευνητικού σκάφους αφορούσε έρευνες πάνω από ελληνική υφαλοκρηπίδα, γύρω από τις περιοχές της Σαμοθράκης και της Λήμνου καθώς και της Ίμβρου. Υπενθυμίζεται ότι το κλίμα ήταν ήδη τεταμένο μεταξύ των δύο κρατών, αφού είχε προηγηθεί η τουρκική κρατική άδεια στην Denison, την канаδική εταιρεία εξόρυξης πετρελαίου, καθώς και ο απόπλους ενός ακόμη ωκεανογραφικού σκάφους, με την ονομασία Piri Reis, στις 19 Μαρτίου 1987, που έπλεε σε αμφισβητούμενη περιοχή. Οι δύο χώρες βρέθηκαν πολύ κοντά στην ένοπλη σύγκρουση, δίνοντας αμφότερες την πολιτική εντολή στις ένοπλες δυνάμεις να προχωρήσουν σε σύρραξη. Παρά την μεγάλη ένταση που προκλήθηκε στο Αιγαίο, η κρίση εκτονώθηκε μόλις σε ένα 24ώρο, με την εντολή απόσυρσης του Sismik I από τις θάλασσες του Αιγαίου του τούρκου πρωθυπουργού.

Η επόμενη μεγάλη κρίση που έφερε στα πρόθυρα πολέμου τις δύο χώρες έγινε το 1996, με το περιστατικό των Ιμίων, ανοίγοντας ένα νέο κεφάλαιο στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Πριν ξεκινήσουμε την αναφορά στο περιστατικό, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε στα Ίμια, ως σχηματισμό βραχονησίδων. Τα Ίμια ή αλλιώς

Λίμνια (τουρκική ονομασία Kardak), είναι δύο νησίδες στο Νοτιοανατολικό Αιγαίο, ανάμεσα στην Κάλυμνο (σε απόσταση 5,6 ναυτικά μίλια) και τις τουρκικές ακτές του Bodrum (σε απόσταση 3,6 ναυτικά μίλια). Πρόκειται στην ουσία για δύο μικρές ακατοίκητες βραχονησίδες, τη μικρή και τη μεγάλη Ίμια, που ανήκουν στα Δωδεκάνησα. Οι νησίδες αυτές βάσει της Σύμβασης της Άγκυρας τον Ιανουάριο του 1932 αλλά και του πρόσθετου Πρωτοκόλλου τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, περιήλθαν υπό την ιταλική κυριαρχία, με τη σύμφωνη γνώμη της Τουρκίας. Μάλιστα, στο σημείο 30 του Πρωτοκόλλου χαράχθηκε η μεθοριακή γραμμή μεταξύ των «Kardak», όπως αναφέρεται στο πρωτότυπο κείμενο, και των ακτών του Kato, δηλαδή μεταξύ της ανατολικής γραμμής των Ιμίων και της απέναντι δυτικής Μικρασιατικής Ακτής. Μαζί με τα υπόλοιπα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, τα Ίμια περιήλθαν στην ελληνική κυριαρχία με τη Συνθήκη των Παρισίων το 1947.

Έκτοτε, η Τουρκία δεν είχε αμφισβητήσει την ελληνική κυριαρχία επί των Ιμίων, τουλάχιστον μέχρι το Δεκέμβριο του 1995. Αφορμή για την κρίση που ακολούθησε ήταν το πρόβλημα ρυμούλκησης ενός φορτηγού πλοίου υπό τουρκική σημαία με την ονομασία Figen Akat, το οποίο προσάραξε στα βορειοανατολικά της Καλύμνου, σε αρκετά μικρή απόσταση από τις βραχονησίδες. Η άρνηση του πλοιάρχου να του παρασχεθούν οι προβλεπόμενες ενέργειες βοήθειας από τις ελληνικές λιμενικές αρχές ήταν η αρχή του επεισοδίου. Η δυσκολία συνεννόησης μεταξύ των ομόλογων κρατικών υπηρεσιών για την παροχή βοήθειας συνεχίστηκε για μέρες, ενώ άνοιξε απευθείας διάλογος μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών, με σκοπό την αποσαφήνιση των διατάξεων για την παροχή βοήθειας μέσα στα ελληνικά χωρικά ύδατα. Στις 28 Δεκεμβρίου το ζήτημα λύθηκε με την παρέμβαση ρυμουλκού με ελληνική σημαία που οδήγησε το φορτηγό πλοίο στο τουρκικό λιμάνι Kiuluk, απέναντι από την Κάλυμνο. Την επόμενη ημέρα, το τουρκικό Υπουργείο Εξωτερικών απέστειλε στην Ελληνική πρεσβεία στην Άγκυρα ανακοίνωση με την οποία έθετε για πρώτη φορά μετά το 1947 τις βραχονησίδες Ίμια υπό άμεση αμφισβήτηση. Συγκεκριμένα, η ανακοίνωση ανέφερε ότι οι βραχονησίδες με την ονομασία «Kardak» αποτελούν μέρος της τουρκικής επικράτειας, ανήκουν διοικητικά σε τμήμα της περιφέρειας του Bodrum και υπάγονται ειδικά στην επαρχία της Mugla.

Η Ελλάδα ενέμεινε στις πάγιες θέσεις της περί εφαρμογής των διεθνών συμβάσεων που ρυθμίζουν το πλαίσιο κυριαρχίας της περιοχής, αναφερόμενη στις διατάξεις της Ιταλοτουρκικής Σύμβασης της Άγκυρας, βάσει των οποίων τα νησιά αυτά παραχωρήθηκαν από την Τουρκία στην Ιταλία καθώς και τις διατάξεις της Συνθήκης

των Παρισίων, βάσει των οποίων τα συγκεκριμένα νησιά πέρασαν στην ελληνική κυριαρχία και κατοχή. Ταυτόχρονα, η Ελλάδα προχώρησε στη λήψη αυξημένων μέτρων και αυστηρής επιτήρησης κάθε τουρκικής δραστηριότητας στην περιοχή του Νοτιοανατολικού Αιγαίου.⁹³

Το ντόμινο ανακοινώσεων των πρεσβειών και των αρμόδιων υπουργείων, ακολούθησε η άτυπη «μάχη της σημαίας». Στις 25 Ιανουαρίου 1996, ο Δήμαρχος Καλύμνου, με συνοδεία δύο κατοίκων του νησιού και του αστυνομικού διευθυντή, επισκέφτηκε την μεγάλη Ίμια όπου ανάρτησε την ελληνική σημαία. Την επόμενη μέρα τηλεοπτικά συνεργεία κάλυψαν το γεγονός, προβάλλοντας την ελληνική σημαία στις δύο βραχονησίδες. Σε άμεση απάντηση, στις 27 Ιανουαρίου 1996, επιτελείο του δημοσιογραφικού οργανισμού *Hurriyet* αποτελούμενο από τέσσερις τούρκους δημοσιογράφους, αποβιβάστηκε στα Ίμια για να υποστείει την Ελληνική σημαία και να υψώσει την τουρκική. Η κρίση κλιμακώθηκε προσλαμβάνοντας ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Στις 28 Ιανουαρίου 1996, περιπολικό του Πολεμικού Ναυτικού αποβιβάστηκε στα Ίμια με εντολή να κατεβάσει την τουρκική σημαία, ενώ καθ' υπέρβαση της παραπάνω εντολής, ύψωσε και πάλι την ελληνική. Τις επόμενες μέρες ακολούθησε σειρά ανακοινώσεων εκ μέρους των πρωθυπουργών των δύο χωρών (Κώστα Σημίτη και Tansu Ciller) περί διεκδίκησης της κυριαρχίας των βραχονησίδων. Τις δηλώσεις της Ciller στην τουρκική βουλή περί άμεσης απομάκρυνσης των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων από την περιοχή των Ιμίων, συνόδευσε η απόβαση των τουρκικών ειδικών δυνάμεων στη μεγάλη Ίμια στις 31 Ιανουαρίου 1996. Την ίδια ημέρα, ελικόπτερο του ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού πέταξε από τη φρεγάτα «Ναυαρίνο» για να ελέγξει την τουρκική παρουσία αλλά δυστυχώς, δεν κατάφερε να επιστρέψει. Με την πτώση του ελικοπτερού, τρεις Έλληνες στρατιωτικοί, δύο υποπλοίαρχοι και ένας αρχικελευστής, σκοτώθηκαν. Ως προς τα αίτια της τραγωδίας, επισήμως θεωρήθηκε πως το ελικόπτερο κατέπεσε εξαιτίας των εξαιρετικά δυσμενών καιρικών συνθηκών, που πιθανόν προκάλεσε στους επιβαίνοντες στρατιωτικούς *vertigo*, δηλαδή το φαινόμενο του αποπροσανατολισμού εν πτήση. Η κρίση εκτονώθηκε υπό τις πιέσεις που άσκησαν το NATO και ξεχωριστά οι Η.Π.Α., οι οποίες συμμετείχαν ενεργά και εμφανώς από την αρχή της κρίσης.

⁹³ Γιαλλουρίδης, Χ., Η ελληνοτουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955-1996, η οπτική του τύπου, εκδόσεις ΣΙΑΕΡΗΣ, 2001.

Το περιστατικό των Ιμίων με τον τρόπο που εξελίχθηκε και εντέλει εκτονώθηκε, επαναπροσδιόρισε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Μετά την προσπάθεια του 1976 να βρεθεί λύση μέσω απόφασης του Διεθνούς Δικαστηρίου ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, η κρίση των Ιμίων ήρθε να σφραγίσει τις νέες συνθήκες με βίαιο και απειλητικό τρόπο για την ασφάλεια της περιοχής αυτής της Ανατολικής Μεσογείου. Η αμφισβήτηση εκ μέρους της Τουρκίας της ελληνικής εδαφικής κυριαρχίας επί νήσων του Ανατολικού Αιγαίου συνεχίζεται μέχρι και σήμερα και συνδέεται άμεσα με το ζήτημα της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών, δημιουργώντας νέες αξιώσεις εκ μέρους της Τουρκίας. Η τουρκική πλευρά, θέτοντας υπό αμφισβήτηση το εδαφικό καθεστώς ολόενα και μεγαλύτερου αριθμού νησιών και βραχονησίδων του Αιγαίου, παρακωλύει την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας που τόσο με κριτήριο την γεωμορφολογία της περιοχής όσο και με βάση τη διεθνή νομολογιακή πρακτική, κρίνεται ως ζήτημα ιδιαίτερα πολύπλοκο. Η Τουρκία δεν αρνείται μεν το δικαίωμα των νησιών σε υφαλοκρηπίδα, αφού άλλωστε αυτό προβλέπεται ρητά στη Σύμβαση του 1982, θέτει όμως ζητήματα εδαφικής κυριαρχίας επί των νησιών και βραχονησίδων για να μεγιστοποιήσει τα δικά της οφέλη από την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στην περιοχή του Ανατολικού Αιγαίου. Βέβαια, τα επιχειρήματα των αμφισβητήσεων της είναι αβάσιμα από τη στιγμή που το εδαφικό καθεστώς των «αμφισβητούμενων περιοχών» είναι διεθνώς κατοχυρωμένο από τις Συμβάσεις. Μάλιστα, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης και η Συνθήκη των Παρισίων, αποτελούν κοινό τόπο στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής και της Διεθνούς Έννομης Τάξης, συνεχίζουν να βρίσκονται σε απόλυτη και αδιαμφισβήτητη ισχύ καθορίζοντας επακριβώς και χωρίς κανένα ερμηνευτικό κενό τα σύνορα, το έδαφος και την επ' αυτών κυριαρχία της Ελλάδας, δίχως να αφήνουν χώρο σε θεωρίες περί «γκρίζων ζωνών».⁹⁴

Πέρα από την εδαφική αμφισβήτηση, πάγια θέση της Τουρκίας είναι να θεωρεί τα νησιά, τους νησιωτικούς σχηματισμούς και τις βραχονησίδες, ως ειδικές περιπτώσεις οι οποίες ενδέχεται να έχουν μειωμένη ή καθόλου *επήρεια*, ειδικά όταν βρίσκονται στη λεγόμενη «*λάθος πλευρά*» της γραμμής οριοθέτησης. Η έννοια της *επήρειας*, αφορά την επίδραση που μπορεί να διαθέτουν τα νησιά στη συνολική μέτρηση του μετώπου του παράκτιου κράτους στο οποίο ανήκει η υπό οριοθέτηση περιοχή.⁹⁵

⁹⁴ Παυλόπουλος, Π., Κρίσιμα Νομικά Ζητήματα ενόψει των Διερευνητικών Επαφών, διαθέσιμο από iEidiseis.gr, 13 Φεβρουαρίου 2021.

⁹⁵ Ιωάννου, Κ., Στρατή, Α., Δίκαιο της Θάλασσας, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2000.

Ειδικότερα, η Τουρκία υποστηρίζει ότι τα νησιά στα ανατολικά του Αιγαίου Πελάγους, στηρίζονται στην υφαλοκρηπίδα άλλου κράτους απ' αυτό της εδαφικής κυριαρχίας και γι' αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται ως ειδικές περιπτώσεις όσον αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας τους. Το ζήτημα τίθεται προεχόντως με το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης και κυρίως το Καστελόριζο. Με πρόσφατη μάλιστα επιστολή της προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στις 18 Μαρτίου 2020, η Τουρκία αναφέρει ότι *«μετά το προηγούμενο διαφόρων αποφάσεων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων : (α) τα νησιά δεν μπορούν να αποκόπτουν την παράκτια προβολή της Τουρκίας, της χώρας με τη μεγαλύτερη ηπειρωτική ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο, (β) τα νησιά που βρίσκονται στη λάθος πλευρά της μέσης γραμμής μεταξύ δύο ηπειρωτικών περιοχών, δεν μπορούν να δημιουργήσουν θαλάσσιες περιοχές δικαιοδοσίας πέρα από τα χωρικά τους ύδατα»*⁹⁶. Η θέση αυτή της Τουρκίας και ειδικά ο όρος *«λάθος πλευρά»*, αντλείται από την απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου που συγκροτήθηκε ad hoc για την επίλυση της διαφοράς στην υπόθεση οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Γαλλίας για τα νησιά της Μάγχης. Το εν λόγω διαιτητικό δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ορισμένα από τα νησιά της Μάγχης που ανήκουν στο Η.Β. έχουν περιορισμένο δικαίωμα υφαλοκρηπίδας και τούτο διότι εκτείνονται σε μεγάλη απόσταση από το ηπειρωτικό έδαφος και σε ασυνέχεια με αυτό, δηλαδή στη λάθος πλευρά της μέσης γραμμής της Μάγχης και γεωγραφικά αποκομμένα από το Ηνωμένο Βασίλειο.

Καταληκτικά, συνδέοντας το περιστατικό των Ιμίων με τις νέες αξιώσεις της Τουρκίας αναφορικά με την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, τίθενται τρία βασικά ζητήματα. Η Τουρκία αμφισβητεί επίσημα την κυριαρχία ελληνικών εδαφών από το 1996 παραμερίζοντας ή υποτιμώντας τις Συμβάσεις που υπογράφηκαν πριν το 1974, περιπλέκοντας έτσι την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Από την άλλη, σε μέρη που αναγνωρίζει την ελληνική εδαφική κυριαρχία, θέτει ζητήματα αμφισβήτησης δικαιώματος υφαλοκρηπίδας, χαρακτηρίζοντας τα νησιά ως ειδικές περιπτώσεις με μειωμένη ή καθόλου επίρεια στην προσμέτρηση του μετώπου του παράκτιου κράτους. Τέλος, με βάση τις παραπάνω θέσεις, ανοίγει ζήτημα για τον τρόπο οριοθέτησης και μεθόδου μέτρησης των γραμμών βάσης, υποστηρίζοντας την

⁹⁶ United Nations, General Assembly, Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, A/74/757, from United Nation Digital Library, available at: file:///C:/Users/evxan/Downloads/A_74_757-EN.pdf

οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας με βάση την ισότητα και την αρχή της ευθυδικίας και όχι την αρχή της μέσης γραμμής για τα παρακείμενα και της γραμμής ίσης απόστασης για τα αντικείμενα κράτη που αποτελεί τον κυρίαρχο (αλλά όχι μοναδικό) κανόνα επίλυσης των διαφορών ως προς την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών.

3.3. Η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας

α/. Η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας είναι δυσεπίλυτο πρόβλημα που αφορά τη λειτουργικότητα δύο θαλασσίων ζωνών, δηλαδή τόσο της ίδιας της υφαλοκρηπίδας όσο και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, αφού δεν είναι φυσικό να διαφοροποιούνται μεταξύ τους, και οι οποίες, πέρα από κυριαρχικά δικαιώματα, αποφέρουν σημαντικά οικονομικά κέρδη στα παράκτια κράτη. Οι κανόνες της Σύμβασης του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας αναφορικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ενισχύουν την πολυπλοκότητα ειδικά στις περιπτώσεις που τα παράκτια κράτη διαθέτουν παρακείμενες ή αντικείμενες ακτές, αφού δεν αφήνουν χώρο για μονομερείς οριοθετήσεις. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 83 παρ. 1, προβλέπεται ότι οι οριοθετήσεις αυτές *«πραγματοποιούνται με συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, προς το σκοπό επίτευξης μιας δίκαιης λύσης»*, ενώ περαιτέρω, στην παρ. 3 προβλέπεται ότι τα εμπλεκόμενα κράτη *«θα κάνουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διαμορφώσουν προσωρινές ρυθμίσεις πρακτικής φύσης και στη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, για να μη θέσουν σε κίνδυνο ή παραβιάξουν τη συνομολόγηση μιας τελικής συμφωνίας»*⁹⁷. Αντίθετα με τις προβλέψεις για την υφαλοκρηπίδα, το άρθρο 15 της Σύμβασης που αναφέρεται στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, προβλέπει ρητά ότι σε περίπτωση που τα δύο μέρη δεν κατορθώσουν να συμφωνήσουν, είναι δυνατή η μονομερής οριοθέτηση στη βάση της αρχής της ίσης απόστασης.⁹⁸ Η διαφορετική επιλογή της νέας σύμβασης του 1982 σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών ως προς την οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης σε σχέση με την υφαλοκρηπίδα, καθιστά αποτρεπτική την επιλογή της μονομερούς οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, κάτι άλλωστε που επιβεβαιώνεται και από τη διεθνή πρακτική. Η αδυναμία της μονομερούς οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, προκύπτει εκ του γεγονότος πως αυτή δεν εντάσσεται στο λεγόμενο

⁹⁷ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1995.

⁹⁸ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

σκληρό πυρήνα της κυριαρχίας του παράκτιου κράτους (όπως αντίθετα υπάγεται η αιγιαλίτιδα ζώνη).

Εκ τούτου έπεται πως στην περίπτωση της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για μονομερή οριοθέτηση εκ μέρους της Ελλάδας. Από την άλλη όμως, η συστηματική μη σύμπραξη της Τουρκίας στην επίλυση του ζητήματος με την προσφυγή σε Διεθνές Δικαστήριο, θα μπορούσε να καταστήσει το πρόβλημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, ως άλυτο στο διηνεκές. Ωστόσο, εφόσον με τη σύγχρονη νομολογία και την ακολουθούμενη διεθνή πρακτική παγιώνεται πλέον ως βασική αρχή διευθέτησης μεταξύ αντικειμένων ή παρακειμένων κρατών η αρχή της μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης, η Ελλάδα, κι αν ακόμη δεν μπορεί να προχωρήσει σε μονομερή οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στη βάση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, μπορεί να ασκεί τα εκ της υφαλοκρηπίδας δικαιώματα της στη βάση της αρχής της μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης σε υλοποίηση της δυνατότητας ορισμού των απώτερων εξωτερικών ορίων της υφαλοκρηπίδας, δυνατότητα που άλλωστε έχει ήδη υλοποιήσει με το ν. 4001/2011, στο άρθρο 156 παρ. 1 του οποίου ορίζεται: «... Ως “υποθαλάσσιες περιοχές” νοούνται ο βυθός, το υπέδαφος των εσωτερικών υδάτων, της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ’ ης κηρυχθεί) μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετριέται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ’ ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετριέται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης». Εξάλλου, η Ελλάδα μπορεί να αναφέρεται σε μια παραδοχή που έκανε ήδη το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης κατά την εξέταση της προσφυγής της σ’ αυτό το 1976, και ειδικότερα, όσα διαλαμβάνονται στη σκέψη αρ. 29 της απόφασης της 11.9.1976 και ειδικότερα: «Είναι προφανές πως μονομερείς παραχωρήσεις από ένα κράτος ή έρευνες που γίνονται μονομερώς από το κράτος αυτό σε αμφισβητούμενες περιοχές, δεν

δημιουργούν κανένα νέο δικαίωμα υπέρ αυτού ούτε στερούν το άλλο κράτος από τα κατά το Διεθνές Δίκαιο Δικαιώματα του»⁹⁹.

β/. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ. 2 της Σύμβασης του 1982, τα νησιά, ανεξαρτήτως του μεγέθους τους, απολαμβάνουν του ίδιου καθεστώτος όπως και τα εδάφη της ξηράς, δηλαδή έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη, συνορεύουσα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και αποκλειστική οικονομική ζώνη. Κατά δε την παρ. 3, από το παραπάνω καθεστώς εξαιρούνται οι μη κατοικήσιμοι βράχοι και οι στερούμενοι οικονομικής ζωής (δραστηριότητας) οι οποίοι έτσι δεν έχουν αποκλειστική οικονομική ζώνη και υφαλοκρηπίδα, εξακολουθούν όμως να έχουν αιγιαλίτιδα ζώνη και συνορεύουσα ζώνη. Ωστόσο, κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας από τη διεθνή νομολογία, προέκυψε πως ενώ αναγνωρίζεται στα νησιά το δικαίωμα υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, η έκταση του δικαιώματος τους επί των ζωνών αυτών ποικίλλει διότι για την ανεύρεση της αναλογίας συμμετοχής του παράκτιου μετώπου εκάστου κράτους στην υπό οριοθέτηση περιοχή, συνυπολογίζονται και τα ηπειρωτικά εδάφη, ώστε πλέον, διερευνάται η λεγόμενη *επήρεια* (*effect*) που μπορεί να ασκούν τα νησιά στην τελική οριοθέτηση των ζωνών αυτών. Εκ τούτου περαιτέρω έπεται πως κρίσιμα στοιχεία για την επήρεια εκάστου νησιού στην τελική οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (και της ΑΟΖ), αποτελούν η θέση που αυτό έχει σε σχέση με τον ηπειρωτικό κορμό του κράτους στο οποίο ανήκει, καθώς και το μέγεθος του, δεδομένου του υπολογισμού των ακτογραμμών του. Υπάρχουν δηλαδή περιπτώσεις όπου τα νησιά, λόγω της εγγύτητας τους με τον ηπειρωτικό κορμό, δεν μετρήθηκαν ως αυτοτελείς μονάδες στον τελικό υπολογισμό αλλά συμψηφίστηκαν ως μέρος του ηπειρωτικού κορμού, με αποτέλεσμα να μειωθεί το απόλυτο δικαίωμα που θα μπορούσαν απολαμβάνουν στην υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, ασκώντας έτσι μειωμένη επήρεια στον τελικό υπολογισμό. Η παραπάνω μείωση της επήρειας, δεν αφορά τα νησιά που αποτελούν αυτοτελείς κρατικές οντότητες (λ.χ. Κύπρος). Αντίστροφα, νησιά απομακρυσμένα από τον ηπειρωτικό κορμό του κράτους στο οποίο ανήκουν, μπορεί κατά περίπτωση να αναπτύσσουν πλήρως το δικαίωμα υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, υπό την έννοια ότι οι ακτογραμμές τους αποτελούν αυτοτελείς γραμμές βάσης για την μέτρηση των εξωτερικών ορίων των εν λόγω θαλασσίων ζωνών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα από τη διεθνή νομολογία, την περίπτωση της διαφοράς Territorial and Maritime

⁹⁹ Παυλόπουλος, Π., Κρίσιμα Νομικά Ζητήματα ενόψει των Διερευνητικών Επαφών, διαθέσιμο από iEidiseis.gr, 13 Φεβρουαρίου 2021.

Dispute μεταξύ Νικαράγουας και Κολομβίας όπου στα απομακρυσμένα από τον ηπειρωτικό κορμό νησιά της (Κολομβιανά νησιά) αποδόθηκε πλήρως το δικαίωμα της υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ.

Καμία όμως από τις παραπάνω θέσεις που κατά καιρούς έχει λάβει η διεθνής νομολογία, δεν παγιώνει την επιλογή υπέρ κάποιας από τις εφαρμοστές λύσεις και δεν δημιουργεί κανέναν συστηματικό κανόνα επίλυσης. Αντίθετα δε, κάθε αγόμενη ενώπιον διεθνούς δικαστηρίου διαφορά κρίνεται *in concreto*, εξαρτώμενη από τις γεωγραφικές κυρίως συνθήκες αλλά και τα ιστορικά δεδομένα, με τελεολογική στόχευση την επίτευξη *δίκαιης λύσης*.

γ/. Κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (και της ΑΟΖ), η διεθνής νομολογία ακολουθεί διάφορες μεθόδους μέτρησης των ακτογραμμών για την επίτευξη μιας *δίκαιης λύσης*, με κυρίαρχη όμως μεθοδολογία την τεχνική που ονομάζεται «μέθοδος των τριών σταδίων»¹⁰⁰, στα πλαίσια της οποίας, αφού σε προκαταρκτικό στάδιο διαπιστωθεί το μήκος των εμπλεκόμενων ακτογραμμών προκειμένου να προσδιοριστεί η σχετική θαλάσσια περιοχή που θα οριοθετηθεί και η αναλογία που έχουν σ' αυτήν οι ακτές του κάθε ενδιαφερόμενου κράτους, στο πρώτο στάδιο χαράσσεται μια προσωρινή μέση γραμμή / γραμμή ίσης απόστασης με αξιοποίηση των κατάλληλων σημείων βάσης από τις ακτές και των δύο κρατών, στο δεύτερο στάδιο εξετάζεται αν υπάρχουν σχετικές περιστάσεις (*relevant circumstances*) καθώς και το ενδεχόμενο αυτές να επιβάλουν ή καθιστούν αναγκαία για την επίτευξη της δίκαιης λύσης την τροποποίηση της προσωρινής μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης και την προσαρμογή της στις ιδιαιτερότητες των περιστάσεων αυτών, και στο τρίτο στάδιο, αξιολογείται η καταλληλότητα του ορίου που προκύπτει από τα δύο πρώτα στάδια και ελέγχεται αν υπάρχει ανακολουθία μεταξύ του μήκους των σχετικών ακτογραμμών των κρατών και των θαλάσσιων περιοχών που τους αποδόθηκαν, ουσιαστικά δηλαδή γίνεται επαλήθευση του ότι με την απόφαση επέρχεται ένα *δίκαιο αποτέλεσμα*, όπως είναι η απαίτηση του άρθρου 83 της Σύμβασης. Ενδεικτικώς, το Διεθνές Δικαστήριο αξιοποίησε την παραπάνω μεθοδολογία στην υπόθεση *Territorial and Maritime Dispute μεταξύ Νικαράγουας*

¹⁰⁰ International Court of Justice, *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, Overview of the Case, available at: <https://www.icj-cij.org/en/case/132>

και Κολομβίας και στην υπόθεση της Μαύρης Θάλασσας μεταξύ Ρουμανίας και Ουκρανίας το 2009.¹⁰¹

Προχωρώντας στην αναφορά στη διεθνή νομολογία για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας σε υποθέσεις που προσομοιάζουν με την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο, πρέπει να επισημάνουμε την υπόθεση μεταξύ Μάλτας και Λιβύης του 1985 που είναι και η πρώτη υπόθεση που ανέλαβε Διεθνές Δικαστήριο μετά την υπογραφή της Σύμβασης του Montego Bay. Πρόκειται για εξέταση οριοθέτησης μεταξύ αποκλειστικά αντικείμενων ακτών, όπου το ένα εκ των συμβαλλόμενων μερών είναι ανεξάρτητο νησιωτικό κράτος με μικρή ακτογραμμή. Το Δικαστήριο ξεκίνησε με τη διαδικασία με τη χάραξη μιας προσωρινής μέσης γραμμής, στη συνέχεια όμως, αποδεσμευόμενο από την δεσμευτικότητα εφαρμογής της κατά την τελική λύση, επιδίωξε την προσαρμογή στην αρχή της ευθυδικίας, λαμβάνοντας δηλαδή υπόψη τις ιδιαιτερότητες της περιοχής με σκοπό την επίτευξη αναλογικού αποτελέσματος σε σχέση με το μήκος ακτών εκάστης διάδικης πλευράς. Έτσι, με την απόφαση κρίθηκε αναγκαία η αναπροσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής προς βορρά, με τελικό αποτέλεσμα η Λιβύη που κατέχει βάσει των γεωγραφικών συνθηκών πολύ ευρύτερο μέτωπο ακτογραμμής συγκρινόμενο με εκείνο της Μάλτας να απολαμβάνει πολύ μεγαλύτερο τμήμα υφαλοκρηπίδας απ' ό τι η Μάλτα, που κατέχει σημαντικά πιο περιορισμένο μέτωπο ακτών,¹⁰² επισημαίνοντας όμως ότι η οριστική λύση, με κριτήριο την αναλογικότητα των ακτών, δεν αποτελεί προϊόν μιας αυστηρής μαθηματικής αναλογίας μήκους ακτών και υφαλοκρηπίδας.¹⁰³

Στην υπόθεση μεταξύ Δανίας και Νορβηγίας που ελήφθη υπό το νομικό πλαίσιο της Σύμβασης της Γενεύης, το επιληφθέν δικαστήριο, αφού έλαβε υπόψη του ως αφετηρία για την οριοθέτηση τη μέση γραμμή μεταξύ των δύο αντικειμένων κρατών, προέβη στην εξέταση τυχόν ειδικών συνθηκών που να δικαιολογούν μια διαφορετική ρύθμιση, με στόχευση την επίτευξη ευθύδικου αποτελέσματος. Η απόφαση είναι σημαντική για το ότι χρησιμοποίησε τη μέση γραμμή όχι απλά ως τεχνική για την

¹⁰¹ Παπασταυρίδης, Ε., Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

¹⁰² International Court of Justice, Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 3 June 1985, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf>

¹⁰³ Δίπλα, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (όπως έκανε το δικαστήριο στην υπόθεση Μάλτας-Λιβύης) αλλά ως εφαρμοζόμενη αρχή σε σχέση με την ίση απόσταση, που πρέπει όμως να προσαρμοστεί στις συντρέχουσες ειδικές περιστάσεις.

Στην πρόσφατη υπόθεση μεταξύ Νικαράγουας και Κόστα Ρίκα το 2018, το Διεθνές Δικαστήριο αναγνώρισε τα Corn Islands ως σημείο βάσης και τα χρησιμοποίησε για τη χάραξη της προσωρινής μέσης γραμμής, αποδίδοντας τους τελικώς μόνο μισή επήρεια, αποτέλεσμα που λειτούργησε υπέρ της Κόστα Ρίκα. Αναλυτικά, το Δικαστήριο, στη σκέψη 153 της απόφασης του, έκρινε ότι ενώ τα εν λόγω νησιά έχουν τα χαρακτηριστικά που απαιτούνται από το άρθρο 121 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, ωστόσο απέχουν 26 ν.μ. από την ηπειρωτική ακτή της Νικαράγουας και ταυτόχρονα *«η επίδραση τους στην προσωρινή μέση γραμμή είναι δυσανάλογη του περιορισμένου μεγέθους τους»*¹⁰⁴. Επιπρόσθετα, στην ίδια σκέψη γίνεται αναφορά σε προηγούμενη απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας για υπόθεση στον Κόλπο της Βεγγάλης το 2012, όπου κρίθηκε ότι *«η επήρεια που πρέπει να δοθεί σ' ένα νησί στην οριοθέτηση του θαλάσσιου ορίου στην αποκλειστική οικονομική ζώνη και την υφαλοκρηπίδα, εξαρτάται από τις γεωγραφικές συνθήκες και τις περιστάσεις που πλαισιώνουν τη συγκεκριμένη περίπτωση. Δεν υπάρχει γενικός κανόνας. Κάθε περίπτωση είναι μοναδική και απαιτεί συγκεκριμένη διαχείριση, τελικός στόχος να βρεθεί μία ευθύδικη λύση»*¹⁰⁵.

δ/. Από τα παραπάνω φαίνεται πως η διεθνής νομολογία κινείται προεχόντως στην εφαρμογή της αρχής της ευθυδικίας για την επίτευξη μιας δίκαιης λύσης που θα πρέπει να εξυπηρετεί την αναλογικότητα με βάση το εύρος του θαλάσσιου μετώπου των παράκτιων κρατών και να λαμβάνει υπόψη τις ειδικές συνθήκες και περιστάσεις, χωρίς όμως να απομακρύνεται από την εφαρμογή της θεμελιώδους αρχής της μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης μεταξύ αντικειμένων ή παρακειμένων κρατών. Επίσης, ότι τα νησιά αντιμετωπίζονται στις περισσότερες διαφορές ως *σχετικές περιστάσεις* που επιβάλλουν προσαρμογή της οριοθέτησης στις ειδικές συνθήκες που προκαλούνται από την ύπαρξη τους. Επιπλέον, τα νησιά, εφόσον είναι

¹⁰⁴ International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 2 February 2018, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf>

¹⁰⁵ International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 2 February 2018, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf>

απομακρυσμένα από τον ηπειρωτικό κορμό, μπορεί να έχουν πλήρη ανάπτυξη δικαιώματος υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, αλλά αν είναι απομακρυσμένα και ασυνεχή σε σχέση μ' αυτόν (όπως στην υπόθεση Νικαράγουα - Κόστα Ρίκα) μπορεί να αποτελούν ειδικές περιστάσεις που δικαιολογούν περιορισμένη ή καθόλου επήρεια στο σύνολο της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας. Εκείνο όμως που σαφώς αναδεικνύεται από το σκεπτικό των περισσότερων αποφάσεων της συναφούς νομολογίας και το οποίο αφορά την ελληνική περίπτωση, είναι ότι κατά την αναζήτηση της επίτευξης μιας δίκαιης λύσης, ακόμη και με βάση την αρχή της ευθυδικίας που λαμβάνει υπόψη τις σχετικές περιστάσεις (ιδιαιτερότητες) που επιβάλλουν την προσαρμογή της μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης σε συγκεκριμένα γεωγραφικά δεδομένα της περιοχής οριοθέτησης, τα νησιά που συνέχονται με τον ηπειρωτικό κορμό του κράτους στο οποίο ανήκουν και κείτονται στην περιοχή οριοθέτησης (όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, τις Κυκλάδες και τα Δωδεκάνησα), λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του παράκτιου μετώπου και τον προσδιορισμό της αριθμητικής σχέσης των ακτών εκάστου κράτους στην υπό οριοθέτηση θαλάσσια περιοχή, όπως επίσης λαμβάνονται υπόψη και τα νησιά που συνδέονται με τον ηπειρωτικό κορμό ως η νοητή συνέχεια αυτού στη θάλασσα, στο σημείο που αυτή συναντάται με τις ακτές του αντικείμενου ή παρακείμενου κράτους (όπως είναι η περίπτωση του συμπλέγματος της Μεγίστης).¹⁰⁶

Συνεπώς, στην περίπτωση της Ελλάδας, ο σχηματισμός όλων των νησιών στο Αιγαίο και η μεταξύ τους πυκνότητα, δημιουργεί αβίαστα την εικόνα της φυσικής επέκτασης του ηπειρωτικού κορμού στη θάλασσα του Αιγαίου, από την Εύβοια έως και τα μικρότερα εκείνα νησιά των Δωδεκανήσων που βρίσκονται εγγύτερα στις τουρκικές ακτές, ώστε να καθίσταται πλέον βέβαιη η προσμέτρηση των ακτογραμμών τους στην οριοθετική γραμμή της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Ωσαύτως, η Ρόδος, η Κάρπαθος και η Κάσος, σε συνδυασμό και με την Κρήτη, δημιουργούν στην Ανατολική Μεσόγειο ένα ενιαίο νησιωτικό τόξο με το σύμπλεγμα της Μεγίστης, ώστε αντίθετα με τα επιχειρήματα της Τουρκίας, προκύπτει πως ανεξάρτητα από τη χιλιομετρική απόσταση που χωρίζει το σύμπλεγμα της Μεγίστης από τις ηπειρωτικές ακτές της Ελλάδας, τα νησιά του συμπλέγματος της που πληρούν

¹⁰⁶ Ροζάκης, Χ., «Το καθεστώς των Διεθνών Στενών στη Σύμβαση του '82 και η Εφαρμογή του στις Ελληνικές Θάλασσες», Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας, επιμέλεια Περράκη, Στ., εκδόσεις Σάκουλας, 1996.

τα χαρακτηριστικά των διατάξεων του άρθρου 121 της Σύμβασης του 1982, δηλαδή κατοικούνται ή έχουν οικονομική ζωή, διατηρούν πλήρες δικαίωμα στην υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ και δεν βρίσκονται απομονωμένα στις τουρκικές ακτές.

Κεφάλαιο 4^ο: Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη αποτελεί την πιο πρόσφατη εξέλιξη θαλάσσιας ζώνης στο διεθνές δίκαιο. Η απαρχή της θέσπισης της σχετίζεται άμεσα με τη Διακήρυξη Τρούμαν το 1945¹⁰⁷ για την παράκτια αλιεία σε τμήματα ανοιχτής θάλασσας, όπου δραστηριοποιούνταν συστηματικά και οργανωμένα η αλιευτική βιομηχανία των ΗΠΑ. Η Διακήρυξη πυροδότησε μία σειρά νέων διεκδικήσεων από ομάδες παράκτιων κρατών, κυρίως λατινοαμερικάνικων που επιδίωκαν την προστασία των αλιευτικών αποθεμάτων τους με τη δημιουργία και οριοθέτηση αλιευτικής ζώνης με αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Διακήρυξη του 1952, τότε που η Χιλή, το Περού και ο Ισημερινός, υιοθέτησαν μία θαλάσσια ζώνη αποκλειστικής αλιευτικής δραστηριότητας με εύρος τα 200 ναυτικά μίλια από τις ακτές. Το αποτέλεσμα των συντονισμένων ενεργειών των παράκτιων κρατών αποτυπώθηκε στη Σύμβαση της Γενεύης το 1958, που περιέλαβε στις διατάξεις της πρόβλεψη για τη λήψη μέτρων με σκοπό την προστασία των θαλάσσιων ζώντων πόρων σε τμήματα της ανοιχτής θάλασσας και τη θέσπιση της έννοιας του «ειδικού συμφέροντος» των παράκτιων κρατών.¹⁰⁸

Με την πάροδο του χρόνου, την εξέλιξη των μέσων τεχνολογίας, των μεθόδων έρευνας και εκμετάλλευσης του θαλάσσιου πλούτου που δημιούργησαν ένα νέο πεδίο έντονης και διευρυμένης, βιομηχανοποιημένης πλέον, αλιευτικής δραστηριότητας, στις εργασίες της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη διευκρίνιση και την οριοθέτηση μιας θαλάσσιας ζώνης που αφορά την οικονομική δραστηριότητα των παράκτιων κρατών. Απότοκο της πορείας των διαπραγματεύσεων είναι ο νέος θεσμός της «Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης», όρος που προτάθηκε από την αντιπροσωπεία της Κένυας.

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται το νομικό καθεστώς της θαλάσσιας αυτής ζώνης καθώς και η διαδικασία οριοθέτησης της. Πρόσθετα, αναφέρονται κάποιες υποθέσεις από τη διεθνή νομολογία, ενώ τέλος, εξετάζονται οι οριοθετήσεις ΑΟΖ των κρατών της Ανατολικής Μεσογείου.

¹⁰⁷ Διακήρυξη Τρούμαν για την Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με την Παράκτια Αλιεία σε Ορισμένες Περιοχές της Ανοιχτής Θάλασσας, υπ' αριθμόν 2668, 28 Σεπτεμβρίου 1945.

¹⁰⁸ Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

4.1. Το νομικό καθεστώς της ΑΟΖ και η διαφορά της με την υφαλοκρηπίδα

α/. Η ανάδειξη στη Σύμβαση του 1982

Η Σύμβαση του 1982, αφιερώνει στην ΑΟΖ το Τμήμα V (άρθρα 55 έως 75). Στο άρθρο 55 ο νέος θεσμός περιγράφεται ως μία θαλάσσια περιοχή που βρίσκεται πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης, παράκειται προς αυτήν και υπάγεται στο ειδικό νομικό καθεστώς που συνιστούν οι διατάξεις της Σύμβασης που αναφέρονται σ' αυτήν. Στο άρθρο 56 παρ. 1 ορίζεται ότι το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα προς το σκοπό της έρευνας και εκμετάλλευσης, διατήρησης και διαχείρισης των βιολογικών ή μη φυσικών πόρων των υπερκείμενων του βυθού της θάλασσας υδάτων, του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του, καθώς επίσης και για κάθε άλλη δραστηριότητα που αφορά στην έρευνα και εκμετάλλευση της ζώνης για οικονομικούς σκοπούς, όπως η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους. Επιπλέον, το παράκτιο κράτος ασκεί δικαιοδοσία αναφορικά με την τοποθέτηση και χρησιμοποίηση τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών, την θαλάσσια επιστημονική έρευνα καθώς και την προστασία και διαφύλαξη του θαλάσσιου περιβάλλοντος.¹⁰⁹ Στο άρθρο 57 ορίζεται ότι η ΑΟΖ δεν εκτείνεται πέραν των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετρείται το πλάτος της αιγιαλίτιδας. Αυτονόητα, το δικαίωμα αυτό περιορίζεται σε περίπτωση στενότητας του θαλάσσιου χώρου, ώστε για την οριοθέτηση της ΑΟΖ θα πρέπει να υπάρξει συμφωνία των ενδιαφερόμενων παράκτιων κρατών.

Στο άρθρο 58 αναφέρονται τα δικαιώματα και οι δικαιοδοσίες των άλλων κρατών στην ΑΟΖ του παράκτιου κράτους. Όλα τα κράτη, παράκτια ή περικόκιστα, απολαύουν υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στη Σύμβαση, των ελευθεριών της ναυσιπλοΐας και της υπερπτήσης καθώς και της, σύμφωνα με το άρθρο 87 της Σύμβασης για την ανοιχτή θάλασσα, τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και σωληναγωγών.¹¹⁰ Επιπλέον, στην παρ. 3 του άρθρου 58 επισημαίνεται ότι κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους, τα κράτη λαμβάνουν υπόψη τους τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους και συμμορφώνονται με τους νόμους και

¹⁰⁹ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

¹¹⁰ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή- μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1995.

τους κανονισμούς που υιοθετούνται από το παράκτιο κράτος, εφόσον αυτοί δεν αντίκεινται στις διατάξεις της Σύμβασης¹¹¹. Κατά δε το άρθρο 59, όπου η Σύμβαση δεν απονέμει δικαιώματα στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη ούτε στο παράκτιο κράτος ούτε σε άλλα κράτη και υφίσταται σύγκρουση συμφερόντων του παράκτιου κράτους με ένα απ' αυτά, οι διαφορές θα πρέπει να λύνονται με βάση την αρχή της ευθυδικίας, λαμβανομένης όμως υπόψη, κατά περίπτωση, της σπουδαιότητας που έχουν τα εξυπηρετούμενα συμφέροντα για καθένα από τα εμπλεκόμενα μέρη αλλά και για τη διεθνή κοινότητα.

Συμπερασματικά, η ΑΟΖ είναι ζώνη ειδικού νομικού καθεστώτος και απονέμει δικαιώματα και αρμοδιότητες που σχετίζονται με οικονομικούς σκοπούς. Τα κυριαρχικά δικαιώματα που απολαμβάνει το παράκτιο κράτος στην ΑΟΖ σχετίζονται με την έρευνα και την οικονομική εκμετάλλευση των ζώντων ή μη θαλάσσιων πόρων, τόσο στα ύδατα, όσο και στο βυθό και το υπεδάφος του. Επιπρόσθετα, το παράκτιο κράτος έχει δικαιοδοσία στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των πόρων αυτού. Το παράκτιο κράτος δεν αποκτά εδαφική κυριαρχία επί της ζώνης παρά μόνο δικαιώματα εκμετάλλευσης της, δηλαδή δικαιώματα λειτουργικά – διαχειριστικά του θαλάσσιου πλούτου της, της θαλάσσιας στήλης και της επιφάνειας της θάλασσας, κατά τρόπο όμως ώστε να μην θίγονται τα δικαιώματα των άλλων κρατών που ενδεχομένως κάνουν χρήση της θαλάσσιας αυτής περιοχής. Εννοείται βέβαια ότι η εκμετάλλευση του βυθού και του υπεδάφους του βυθού από το παράκτιο κράτος, εξακολουθεί να ασκείται στα πλαίσια του θεσμού της υφαλοκρηπίδας. Όμως, αν ληφθεί υπόψη ότι η αξιοποίηση ήπιων μορφών ενέργειας, όπως είναι η αιολική και ηλιακή ενέργεια, αποτελεί επενδυτική επιλογή της σύγχρονης τεχνολογίας και έναν από τους βασικότερους άξονες ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας, αντιλαμβάνεται κανείς την οικονομική κυρίως κρισιμότητα που έχει ο νέος θεσμός της ΑΟΖ στη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα. Μόλις δε πρέπει να επισημανθεί πως καθώς στο άρθρο 60 ορίζεται πως τα τεχνητά νησιά, οι εγκαταστάσεις και οι κατασκευές που δύνανται να τοποθετηθούν στην επιφάνεια της θάλασσας θα πρέπει να αφορούν όχι μόνο την εξυπηρέτηση των χρήσεων που προβλέπονται για την ΑΟΖ αλλά και άλλους οικονομικούς σκοπούς, δεν αποκλείεται η διεθνής πρακτική να εμπλουτίσει τις νομιμοποιημένες χρήσεις και με νέες διευρυμένες δραστηριότητες που προκύπτουν από τις πυκνές οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις, ώστε η ΑΟΖ

¹¹¹ Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή-μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1995.

να δημιουργεί επιπλέον υπεραξία στα παράκτια κράτη που απολαμβάνουν της άσκησης δικαιοδοσίας επ' αυτής. Επιπρόσθετα, δεν πρέπει να αγνοηθεί πως ακόμη και η παρεχόμενη δυνατότητα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος από το παράκτιο κράτος, είναι εξίσου σημαντική στις σύγχρονες συνθήκες (όπως άλλωστε αποδείχτηκε πολύ πρόσφατα με το φαινόμενο του υπερτροφισμού στη θάλασσα του Αιγαίου).

β/. Η σχέση με την υφαλοκρηπίδα.

Ωστόσο, επειδή η ΑΟΖ είναι θαλάσσια ζώνη με αμιγές νομικό περιεχόμενο (αποτελεί δηλαδή μια νομική κατασκευή για την εκμετάλλευση της θάλασσας και των πόρων της και δεν υπάρχει ως φυσικό γεωλογικό φαινόμενο), όλα τα κυριαρχικά δικαιώματα και οι δικαιοδοσίες του παράκτιου κράτους στη ζώνη αυτή δεν αποτελούν φυσικό δικαίωμα του, όπως αντίθετα συμβαίνει με την υφαλοκρηπίδα που υφίσταται ως φυσικό δικαίωμα, αποτελώντας γεωλογικό (φυσικό) φαινόμενο, τα δικαιώματα επί του οποίου καθορίστηκαν και θεσμικά (νομικά) και εκ του λόγου αυτού υφίσταται εξ' *υπαρχής* και *αυτοδικαίως*, με μόνο δηλαδή το γεγονός ότι το κράτος είναι παράκτιο. Αντίθετα λοιπόν με την περίπτωση της υφαλοκρηπίδας που υπάρχει *ab initio* και *ipso facto*, το παράκτιο κράτος που θέλει να αποκτήσει ΑΟΖ, θα πρέπει να εκδηλώσει την αντίστοιχη κρατική βούληση του να την αποκτήσει, μέσω μιας εσωτερικής διοικητικής/νομοθετικής πράξης με βάση τις προβλέψεις του εθνικού της δικαίου (με νόμο ή άλλη νομοθετική πρωτοβουλία προβλεπόμενη στο δίκαιο του κράτους). Μόνο μετά από την επίσημη αυτή κήρυξη της ΑΟΖ που κοινοποιείται αρμοδίως στους διεθνείς οργανισμούς, το κράτος έχει τη δυνατότητα να απολαμβάνει τα προνόμια άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων και δικαιοδοσίας κατ' εφαρμογή του άρθρου 56 της Σύμβασης, υπό την αυτονόητη βέβαια προϋπόθεση ότι υπάρχει θαλάσσιος χώρος για την άσκηση τους που δεν περιορίζεται από αντίστοιχα δικαιώματα παρακείμενου ή αντικείμενου κράτους, οπότε θα πρέπει να ακολουθήσει και η οριοθέτηση της σε συμφωνία με το κράτος αυτό. Συνεπώς, στην περίπτωση της ΑΟΖ, τα κυριαρχικά δικαιώματα που το διεθνές δίκαιο απονέμει σε μια περιοχή που εκτείνεται έως τα 200 ν.μ. από την ακτή, είναι το αποτέλεσμα που προκύπτει μετά από την επίσημη κήρυξη της ΑΟΖ και την τυχόν ταυτόχρονη ή μετέπειτα οριοθέτηση της ζώνης αυτής (: ανάλογα αν το παράκτιο κράτος πρέπει να συμφωνήσει με άλλο παρακείμενο ή αντικείμενο παράκτιο κράτος) και δεν υφίσταται ως φυσικό δικαίωμα του.

Συμπερασματικά, στην υφαλοκρηπίδα περιλαμβάνονται ο βυθός και το υπέδαφος της θάλασσας, ενώ στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη περιλαμβάνονται επιπρόσθετα η θαλάσσια στήλη και η επιφάνεια της θάλασσας, η επιστημονική έρευνα, η προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Επιπλέον, η υφαλοκρηπίδα υφίσταται ως φυσικό δικαίωμα και τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους δεν σχετίζονται με την πραγματική κατοχή που τυχόν ασκεί το παράκτιο κράτος ούτε και εξαρτώνται από τη ρητή εκ μέρους του κήρυξη της, αλλά υφίστανται «εξ υπαρχής» και «αυτοδικαίως», ενώ στην περίπτωση της ΑΟΖ, τα οποιαδήποτε δικαιώματα και δικαιοδοσίες επ' αυτής, είναι αποτέλεσμα ρητής και επίσημης κήρυξης της συγκεκριμένης θαλάσσιας ζώνης με πράξη του εθνικού δικαίου. Ενώ η υφαλοκρηπίδα αποτελεί έναν άτυπο συνδυασμό γεωλογικού φαινομένου και νομικού θεσμού που υφίσταται ως φυσικό δικαίωμα *ipso facto* και *ab initio*, η ΑΟΖ αποτελεί έναν αμιγώς νομικό θεσμό που δεν συνδέεται με κανενός είδους φυσικό φαινόμενο και προϋποθέτει την κήρυξη της με βάση το εσωτερικό δίκαιο του παράκτιου κράτους.

4.2. Η οριοθέτηση της ΑΟΖ

α/. Στο άρθρο 74 παρ. 1 της Σύμβασης του 1982 ορίζεται ότι η οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ κρατών των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή βρίσκονται η μια απέναντι από την άλλη, πραγματοποιείται με συμφωνία που συνάπτεται με βάση το διεθνές δίκαιο, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, προς το σκοπό μιας δίκαιης λύσης. Στην παρ. 2 ορίζεται πως αν τα κράτη δεν καταλήξουν σε συμφωνία μέσα σε εύλογη προθεσμία, προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπονται στο μέρος XV της Σύμβασης (άρθρα 279 έως 299 της Σύμβασης με τίτλο «Επίλυση των Διαφορών») ενώ στην παρ. 3 ορίζεται ότι εν αναμονή της τελικής διευθέτησης, τα ενδιαφερόμενα κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για τη σύναψη προσωρινών διευθετήσεων πρακτικού χαρακτήρα και για να μη θέσουν σε κίνδυνο ή παρεμποδίσουν τη σύναψη τελικής συμφωνίας, χωρίς όμως οι προσωρινές αυτές διευθετήσεις να επηρεάζουν την τελική οριοθέτηση. Κατά δε την παρ. 4, όταν υπάρχει συμφωνία οριοθέτησης, τα ζητήματα αυτής καθορίζονται με βάση της διατάξεις της Σύμβασης.

β/. Το περιεχόμενο του άρθρου 74 είναι ακριβώς ίδιο με το περιεχόμενο του άρθρου 83 που αφορά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας. Σε αμφότερα τα άρθρα επαναλαμβάνονται ουσιαστικά τα τρία στοιχεία που συνθέτουν τον κανόνα των

οριοθετήσεων των δύο θαλασσιών ζωνών, στη λογική του συνδυασμού του συμβατικού με το εθιμικό δίκαιο: (α) Ως πρώτο στοιχείο έχουμε την οριοθέτηση μόνο με συμφωνία και αποκλεισμό οποιασδήποτε μονομερούς ενέργειας. Με την σαφή διατύπωση *“πραγματοποιείται με συμφωνία που συνάπτεται με βάση το Διεθνές Δίκαιο, όπως αναφέρεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης”*, ενσωματώνεται στη διαδικασία των οριοθετήσεων των δύο θαλασσιών ζωνών ένας γενικός κανόνας λειτουργίας των διακρατικών σχέσεων που αποσκοπεί στην αποτροπή μονομερών ενεργειών. Ο αποκλεισμός της μονομερούς οριοθέτησης προκύπτει εκ του γεγονότος πως ούτε η υφαλοκρηπίδα ούτε η ΑΟΖ υπάγονται στον λεγόμενο *“σκληρό πυρήνα”* της εδαφικής κυριαρχίας του κράτους, όπως δηλαδή αντίθετα συμβαίνει με την αιγιαλίτιδα ζώνη (χωρικά ύδατα) η επέκταση της οποίας έως τα 12 ν.μ. από τις ακτές αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα του κράτους, υπαγόμενο στην εθνική του κυριαρχία, περιοριζόμενο μόνο από την επικάλυψη της αιγιαλίτιδας ζώνης του από την αιγιαλίτιδα παρακειμένου ή αντικειμένου κράτους, οπότε εφαρμόζεται ο κανόνας της μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης, (β) Ως δεύτερο στοιχείο των ρυθμίσεων, η οριοθέτηση πρέπει γίνει από τα μέρη με βάση το διεθνές δίκαιο που σε περίπτωση έλλειψης συμφωνίας, περιλαμβάνει τη δυνατότητα προσφυγής σε ένα από τα αρμόδια διεθνή δικαστήρια. Ειδικότερα, το άρθρο 76 προβλέπει ρητά την προσφυγή στο Μέρος XV της Σύμβασης *«Επίλυση των διαφορών»* που σε περίπτωση μη επίλυσης μιας αναφυόμενης διαφοράς παραπέμπει στα διεθνή δικαιοδοτικά όργανα. Με τον τρόπο αυτό, η Σύμβαση δίνει περισσότερο χώρο στην εφαρμογή του εθιμικού δικαίου στην οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών, αφού πρακτικά, η διεθνής νομολογία είναι αυτή που διαμορφώνει και εμπλουτίζει με τις αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων το νομικό καθεστώς, τις ειδικές περιστάσεις, τις μεθόδους και τις αρχές που διέπουν τις εκάστοτε μετρήσεις από τις γραμμές βάσης ως προς την οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας, συμπληρώνοντας τα εκούσια νομικά κενά της Σύμβασης, η οποία δεν περιλαμβάνει σαφείς και εκ των προτέρων γνωστές στα κράτη διατάξεις ως προς την οριοθέτηση των εν λόγω θαλασσιών ζωνών, (γ) Ως τρίτο στοιχείο των ρυθμίσεων, έχουμε και πάλι την τελολογική στόχευση κατά την οριοθέτηση της ΑΟΖ που είναι *«η επίτευξη μιας δίκαιης λύσης»*, στόχευση όμως που δεν εξειδικεύεται ούτε ως προς τον ορισμό της αλλά ούτε και ως προς τα κριτήρια εφαρμογής της. Μάλιστα, λαμβάνοντας υπόψη πως όταν η οριοθέτηση της ΑΟΖ ή της υφαλοκρηπίδας είναι αποτέλεσμα διακρατικής συμφωνίας, τότε αυτονοήτως η λύση θεωρείται δίκαιη για τα μέρη που τη

συμφώνησαν αφού εκφράζει την δικαιοδοτική βούληση τους, είναι περαιτέρω προφανές πως η επιδιωκόμενη από τη Σύμβαση «επίτευξη μιας δίκαιης λύσης», αφορά προεχόντως τα διεθνή δικαστήρια στα οποία τυχόν προσφεύγουν τα ενδιαφερόμενα κράτη. Η Σύμβαση αναθέτει ουσιαστικά στη διεθνή νομολογία την *in concreto* προσαρμογή της δίκαιης λύσης, σε μια επιπλέον ανάδειξη της σημασίας του εθιμικού δικαίου κατά τη ρύθμιση των θεμάτων του δικαίου θάλασσας.

γ/. Και μια επιπλέον παρατήρηση: Όλες οι παραπάνω προβλέψεις σε περίπτωση διαφωνίας των ενδιαφερόμενων κρατών για την ΑΟΖ, αφορά τα συμβεβλημένα στη Σύμβαση κράτη. Όταν όμως τα ενδιαφερόμενα κράτη ή ένα από αυτά δεν έχουν υπογράψει τη Σύμβαση, αίρεται η πρόβλεψη του άρθρου 74 παρ. 2 περί παραπομπής στο Μέρος XV της Σύμβασης «*Επίλυση των διαφορών*» και τα ενδιαφερόμενα κράτη περιορίζονται στην οριοθέτηση με βάση το εθιμικό δίκαιο που κι αυτό έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, επηρεαζόμενο πλέον από την ίδια τη Σύμβαση του 1982, όπως άλλωστε δέχεται αταλάντευτα και η διεθνής νομολογία. Συνεπώς, ως προς την οριοθέτηση της ΑΟΖ, ακόμη κι αν ένα ενδιαφερόμενο μέρος δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση, είναι προφανές πως δεσμεύεται από τις διατάξεις της Σύμβασης του 1982 δεδομένου ότι ο θεσμός της θαλάσσιας αυτής ζώνης θεσπίστηκε για πρώτη φορά με την εν λόγω Σύμβαση. Η επίκληση του ενδιαφερόμενου κράτους πως δεν δεσμεύεται από τις διατάξεις της Σύμβασης επειδή δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος, είναι ρηχή και αμμόδης, διότι η αναγνώριση από το διεθνές δίκαιο και η απόδοση στο κράτος αυτό του ευεργετήματος άσκησης κυριαρχικών δικαιωμάτων και δικαιοδοσίας στη θαλάσσια αυτή ζώνη, που όπως είπαμε αποτελεί νομική κατασκευή και όχι αυθύπαρκτο φυσικό δικαίωμα, εκπορεύεται από την ίδια τη Σύμβαση του 1982 που το κράτος δεν έχει υπογράψει. Πρόκειται προφανώς για επαμφοτερίζουσα στάση που δεν αντέχει στη διεθνή κριτική.

4.3. Οριοθετήσεις ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο

Σύμφωνα με το άρθρο 122 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας η Μεσόγειος ανήκει στην κατηγορία των «κλειστών ή ημίκλειστων θαλασσών», από τη στιγμή που «*περιβάλλεται από δύο ή περισσότερα κράτη και συνδέεται με άλλη θάλασσα ή με ωκεανό με μια στενή λωρίδα ή που αποτελείται εξ ολοκλήρου ή κατεξοχήν από τις αιγιαλίτιδες ζώνες και τις αποκλειστικές οικονομικές*

ζώνες δύο ή περισσότερων κρατών»¹¹². Επομένως, να κράτη που περιβάλλουν την Ανατολική Μεσόγειο υποχρεούνται να λειτουργούν σε πλαίσια συνεργασίας κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους ή την εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 123 της Σύμβασης. Προβλέπεται ότι τα κράτη αυτά θα πρέπει να επιδιώκουν τη συνεργασία στην έρευνα, την εκμετάλλευση και τη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων. Θα πρέπει, ακόμα να συντονίζουν τις δράσεις τους, με σκοπό την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος, ενώ επισημαίνεται ακόμη και η δυνατότητα να προσκαλέσουν τρίτα κράτη ή διεθνείς οργανισμούς σε περιπτώσεις που κρίνεται απαραίτητο για την πραγματοποίηση των παραπάνω δράσεων.

Μελετώντας τις οριοθετήσεις ΑΟΖ που έχουν γίνει στη Μεσόγειο, πρωτίστως θα πρέπει να ασχοληθούμε με την περίπτωση της Κύπρου. Η Κύπρος προχώρησε πρώτη σε συμφωνίες με γειτονικές χώρες, αξιοποιώντας τη θέση της στο γεωστρατηγικό πεδίο της Ανατολικής Μεσογείου. Συγκεκριμένα, έχει προβεί στην οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης με την Αραβική Δημοκρατία της Αιγύπτου το 2003, τη Δημοκρατία του Λιβάνου το 2007 και το κράτος του Ισραήλ το 2010.¹¹³ Οι Συμφωνίες συντάχθηκαν με πίστη στις διατάξεις της Σύμβασης του 1982 και σε όλες έχει εφαρμοστεί η αρχή της μέσης γραμμής, ως βασικός άξονας μέτρησης και οριοθέτησης.

Αναλυτικότερα, η Συμφωνία για ΑΟΖ Κύπρου και Αιγύπτου υπογράφηκε στις 17 Φεβρουαρίου 2003 στο Κάιρο. Στο πρώτο άρθρο του κειμένου αναφέρεται η χρήση της μέσης γραμμής, της οποίας κάθε σημείο ισαπέχει από το πιο κοντινό σημείο βάσης και των δύο μερών.¹¹⁴ Επίσης, στην τελευταία παράγραφο του άρθρου ρητώς αναφέρεται ότι η οριοθέτηση πραγματοποιείται βάσει των διατάξεων του άρθρου 74 της Σύμβασης του Montego Bay. Στο άρθρο 3 προβλέπεται ότι σε περίπτωση που ένα από τα μέρη ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση ΑΟΖ με τρίτο κράτος

¹¹² Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή-μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1995.

¹¹³ Υπηρεσία Υδρογονανθράκων, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, Οριοθέτηση ΑΟΖ, διαθέσιμο από:

<http://www.mcit.gov.cy/mcit/hydrocarbon.nsf/All/9E815E3F583AE208C225846900393B62?OpenDocument>

¹¹⁴ Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003, available at:

<https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf>

θα πρέπει να ενημερώσει και να συμβουλευτεί το άλλο μέρος, πριν την τελική συμφωνία, εάν και εφόσον η επικείμενη οριοθέτηση αφορά σημεία από τις συντεταγμένες που έχουν οριστεί στο πρώτο άρθρο. Μεταξύ άλλων, στα πέντε συνολικά άρθρα της Συμφωνίας αυτής, ορίζεται ότι τα δύο συμβαλλόμενα μέρη θα πρέπει να συνεργαστούν για την εκμετάλλευση των θαλάσσιων πόρων. Επιπρόσθετα, υποδεικνύεται η διπλωματική λύση ως πρώτο στάδιο στην οποιαδήποτε περίπτωση που δημιουργηθεί διαφορά μεταξύ των μερών, ενώ τέλος, δίνεται και η δυνατότητα να παραπεμφθεί η διαφορά σε δικαστικό όργανο, με την προϋπόθεση ότι δεν δίνεται διμερή λύση στην εν λόγω διαφορά σε εύλογο χρονικό διάστημα. Τέλος, επισημαίνεται ότι η Συμφωνία υπόκειται σε κύρωση σύμφωνα με τις συνταγματικές διαδικασίες του κάθε μέρους και η ισχύ της ξεκινά μετά την ανταλλαγή των εγγράφων κύρωσης.

Τον Ιανουάριο του 2007 η Κύπρος προχώρησε στην οριοθέτηση ΑΟΖ με το γειτονικό κράτος του Λιβάνου. Τα άρθρα της εν λόγω Συμφωνίας είναι παρόμοια με το περιεχόμενο και τη δομή της Συμφωνίας με την Αίγυπτο. Το παράδοξο με τη Συμφωνία αυτή είναι ότι επίσημα επικυρώθηκε μόνο από το ένα μέρος, την Κύπρο, καθώς ο Λίβανος αρνήθηκε να την επικυρώσει, ως ένδειξη διαμαρτυρίας στην επικείμενη τότε οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Ισραήλ. Ο Λίβανος πρόβαλε ζητήματα που θίγουν την εθνική του κυριαρχία σε θαλάσσιες ζώνες, καθώς και το επιχείρημα ότι δεν του ζητήθηκε επίσημα από την Λευκωσία να τοποθετηθεί, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 της Συμφωνίας τους.¹¹⁵ Από την άλλη, η Κύπρος επιμένει ακόμη και σήμερα ότι από τη στιγμή που ο Λίβανος δεν επικύρωσε τη Συμφωνία του 2007 στη Βηρυτό, το επιχείρημα του για την ισχύ του άρθρου 3 καθίσταται αβάσιμο. Επίσης, η κυπριακή διπλωματία τονίζει ότι η Συμφωνία με το Ισραήλ έχει επικυρωθεί και είναι επίσημη και το ζήτημα πλέον ανάγεται μεταξύ του Λιβάνου και του Ισραήλ.

Στις 17 Δεκεμβρίου 2010 η Κυπριακή Δημοκρατία και το Κράτος του Ισραήλ υπέγραψαν Συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ, η οποία ξεκίνησε να ισχύει από τις 25 Φεβρουαρίου 2011. Κατ' αντιστοιχία με τις προηγούμενες Συμφωνίες, τα άρθρα κινήθηκαν στο ίδιο ακριβώς πλαίσιο και δομή.¹¹⁶ Το Ισραήλ έχει προχωρήσει και στη

¹¹⁵ Mees, Cyprus-Lebanon, Cyprus-Israel Offshore Delimitation, 28 September 2012, available at: <https://www.mees.com/2012/9/28/op-ed-documents/cyprus-lebanon-cyprus-israel-offshore-delimitation/f994d750-6d1a-11e7-9675-d5a0b0510107>

¹¹⁶ Agreement between The Government of the State of Israel and The Government of the Republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 December 2010, available at:

σύναψη συμφωνίας για ζητήματα θαλασσίων οριοθετήσεων και με την Ιορδανία ήδη από τον Ιανουάριο του 1996, παρά το γεγονός ότι δεν αποτελεί συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982.

Η Συρία αποτέλεσε μία τεράστια πηγή παραγωγής ενέργειας μέχρι το 2011 και την αρχή του πρόσφατου εμφυλίου πολέμου. Είχε ήδη οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, εκμεταλλευόμενη την ποσότητα υποθαλάσσιων υδρογονανθράκων που έχουν εντοπιστεί στην περιοχή, χωρίς βέβαια να έχει συνάψει συμφωνία οριοθέτησης με καμία γείτονα χώρα. Η υφαλοκρηπίδα και η ΑΟΖ της Συρίας είναι αποτέλεσμα μονομερών κινήσεων της ως προς την οριοθέτηση τους που δεν επικυρώθηκαν από κανένα παρακείμενο ή αντικείμενο κράτος, με αποτέλεσμα η ισχύς τους να μην είναι αναγνωρισμένη.

4.4. Η Τουρκία ως παράγοντας αποσταθεροποίησης στην Ανατολική Μεσόγειο

Από την αρχή των διαπραγματεύσεων στην Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Τουρκία προσπάθησε να εκμεταλλευτεί το καθεστώς των «κλειστών και ημίκλειστων θαλασσών», υποστηρίζοντας ότι στις θαλάσσιες αυτές περιοχές, οι οριοθετήσεις θα πρέπει να πλαισιώνονται από ειδικές ρυθμίσεις και να απαιτείται η συγκατάθεση όλων των παράκτιων κρατών. Παρά το γεγονός ότι το σύνολο των θέσεων της απορρίφθηκε κατά τη λήψη των τελικών αποφάσεων, η Τουρκία ενέμεινε αμετακίνητη στις πάγιες θέσεις της, ανοίγοντας διαρκώς μέτωπα με τις γειτονικές χώρες στο ζήτημα των θαλασσίων οριοθετήσεων. Χαρακτηριστικό είναι το έγγραφο που απέστειλε στην Ελλάδα στις 19 Δεκεμβρίου 1995, απαντώντας στην ελληνική επικύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπου μεταξύ άλλων υπογράμμισε ότι : *«η Τουρκία πλήρως επιφυλάσσει τα δικαιώματά της υπό το διεθνές δίκαιο. Η Τουρκία επιθυμεί να δηλώσει ότι δεν θα συναινέσει σε οποιαδήποτε αξίωση ή προσπάθεια που είναι σχεδιασμένη να ανατρέψει το από μακρού χρόνου υφιστάμενο status quo στο ζήτημα αυτό που θα αποστερούσε την Τουρκία από τα υφιστάμενα δικαιώματα και συμφέροντά της»*¹¹⁷. Παρά ταύτα, η Τουρκία σήμερα χρησιμοποιεί ως βασικό της επιχειρήμα την «υποχρέωση συνεργασίας» των παράκτιων κρατών σε κλειστές και ημίκλειστες θάλασσες, ιδιαίτερα στην περίπτωση

https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf

¹¹⁷ Δίπλα, Χ. Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

των ελληνοτουρκικών διενέξεων στο Αιγαίο. Πρακτική που η ίδια βέβαια δεν ακολούθησε κατά τη μονομερή οριοθέτηση ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα το 1986. Η επαμφοτερίζουσα στάση στο απόγειο της.

Στις 27 Νοεμβρίου 2019 η Τουρκία με τη Λιβύη υπέγραψαν Μνημόνιο Συνεννόησης για την Οριοθέτηση των Ζωνών Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο. Η διμερής Συμφωνία κατανόησης Τουρκίας-Λιβύης καταχωρήθηκε στον ΟΗΕ σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 102 του Καταστατικού Χάρτη, στην παρ. 1 το οποίου ορίζεται ότι: «κάθε συνθήκη ή διεθνής συμφωνία που θα υπογράψει ένα μέλος των Ηνωμένων Εθνών [...], θα καταχωρίζεται το ταχύτερο δυνατόν στην Γραμματεία, η οποία και θα τη δημοσιεύει»¹¹⁸.

Στο πρώτο άρθρο του εν λόγω Μνημονίου δίνονται οι συντεταγμένες που συμφωνήθηκαν και οριοθετούν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ οι οποίες έχουν καταγραφεί με βάση το World Geodetic System 1984 (WGS' A84).¹¹⁹ Στο τρίτο άρθρο δηλώνεται η πρόθεση να δημοσιοποιηθεί το Μνημόνιο στη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών βάσει του άρθρου 2 του Καταστατικού Χάρτη. Στο τέταρτο άρθρο, διευκρινίζεται αρχικά ότι ο τρόπος επίλυσης των πιθανών επικείμενων διαφορών είναι η διπλωματική οδός, στα πλαίσια της συνεργασίας και της καλής πίστης. Στη συνέχεια, προβλέπεται ότι στην περίπτωση που πηγές κοιτασμάτων της μία πλευράς συνεχίζονται μέχρι την ΑΟΖ της άλλης μεριάς, τα μέρη μπορούν να συνεργαστούν στον τομέα της εκμετάλλευσής τους. Όπως αναφέρεται στο τέλος του άρθρου, όποιο από τα δύο μέρη ξεκινήσει κύκλο συνομιλιών και διαπραγματεύσεων για την οριοθέτηση ΑΟΖ με τρίτο κράτος, θα πρέπει να ενημερώσει το άλλο συμβαλλόμενο μέρος του Μνημονίου. Το τελικό κείμενο καταλήγει με δύο ακόμα άρθρα, στα οποία αφενός δίνεται η δυνατότητα μελλοντικής τροποποίησης των παραπάνω άρθρων, πλην του πρώτου και του δεύτερου, αφετέρου διευκρινίζεται ότι η ισχύς της Συμφωνίας τους ξεκινά με την ολοκλήρωση και δημοσιοποίηση αμφοτέρων των εσωτερικών διαδικασιών για την επικύρωση του κειμένου.

¹¹⁸ Καταστατικός Χάρτης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο από: <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

¹¹⁹ Memorandum Of Understanding Between The Government Of The Republic Of Turkey And The Government Of National Accord-State Of Libya On Delimitation Of The Maritime Jurisdiction Areas In The Mediterranean, 27 November 2019, available at: https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/Turkey_11122019_%28HC%29_MoU_Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf

Στην προκειμένη περίπτωση, ο φαινομενικά απώτερος σκοπός των δύο κρατών είναι να οριοθετήσουν μελλοντικά υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, προκειμένου να ξεκινήσουν τις έρευνες και στη συνέχεια την εκμετάλλευση του υποθαλάσσιου πλούτου γενικά, και των υδρογονανθράκων ειδικότερα. Πλην όμως, από τον ευκαιριακό τρόπο που βιαστικά και πρόχειρα οργανώθηκε, αποδεικνύεται ότι η ανομολόγητη μεν, πλην σαφής πρόθεση της Τουρκίας, είναι να περιορίσει τα δικαιώματα της Ελλάδας και της Κύπρου, δεδομένων ιδιαίτερα των οριοθετήσεων των ζωνών που η τελευταία έχει προβεί με τις αντικείμενες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου. Αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα με το διμερές Μνημόνιο μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης, είναι ότι λειτουργεί σε βάρος των τρίτων κρατών του περιφερειακού υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου. Η Τουρκία, επέλεξε στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία την φιλικά διακείμενη απέναντι της κυβέρνηση της Τρίπολης, που ναι μεν είναι αναγνωρισμένη από τη διεθνή κοινότητα, πλην όμως, δεν έχει την εσωτερική νομιμοποίηση να υπογράψει διεθνείς συμφωνίες δεδομένης της πολιτικής αστάθειας που επικρατεί στη χώρα και της εμφύλιας σύρραξης υπό την οποία αυτή τελεί. Εξάλλου, δεν παύει να είναι αδύναμη να εκμεταλλευτεί τις θαλάσσιες οριοθετήσεις της, ιδιαίτερα στην παρούσα πολιτική συγκυρία που διάγει, των έντονων δηλαδή πολιτικών αναταράξεων και των εσωτερικών εμφυλιοπολεμικών διαφορών, πράγμα που σημαίνει πως η κυβέρνηση της Λιβύης μετήρθε στο μνημόνιο συνεργασίας με την Τουρκία για να την εξυπηρετήσει στις παραπάνω στοχεύσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο, ανταλλάσσοντας την ευκαιριακή αυτή σύμπραξη της, με την υποστήριξη της Τουρκίας έναντι των εσωτερικών αντιπάλων της, στα πλαίσια της επεκτατικής επιρροής που επιχειρεί στρατηγικά να ασκήσει η Τουρκία στη συγκεκριμένη περιοχή, όχι μόνο οικονομικά αλλά και στρατιωτικά. Δηλωτικό των παραπάνω προθέσεων άλλωστε, είναι το γεγονός ότι μαζί με το μνημόνιο οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών (υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ) υπογράφηκε μεταξύ τους και «Μνημόνιο Συνεννόησης για την Ασφάλεια και τη Στρατιωτική Συνεργασία».

Το μνημόνιο όμως μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης δεν μπορεί να παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι τρίτων και της Διεθνούς Κοινότητας, αφού συνήφθη χωρίς την έγκριση εκ μέρους της Βουλής των Αντιπροσώπων της Λιβύης, δηλαδή κατά παράβαση της εσωτερικής νομοθεσίας του ενός συμβαλλόμενου κράτους, παράβαση που κατά το άρθρο 46 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης καθιστά το μνημόνιο άκυρο και μη επαγόμενο έννομες συνέπειες, όπως άλλωστε δέχεται με τη συναφή νομολογία

του το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Για τους λόγους αυτούς, το μνημόνιο αυτό προκάλεσε τη διεθνή κοινότητα. Εκτός από τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, αντέδρασαν με επικριτικό τρόπο και η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Η.Π.Α. Στις 12 Δεκεμβρίου 2019, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, (European Council), ανακοίνωσε ότι το Μνημόνιο Τουρκίας- Λιβύης δεν μπορεί να παράγει έννομα αποτελέσματα για τρίτες χώρες, όπως η Ελλάδα και η Κύπρος, από τη στιγμή που παραβιάζει κυριαρχικά τους δικαιώματα και ταυτόχρονα δεν υπακούει στις διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας.¹²⁰ Ως προς τη στάση των ΗΠΑ, τον Ιούνιο του 2020, σε δηλώσεις του για την τουρκική προκλητικότητα, ο Γραμματέας του Γραφείου Ενεργειακών Πόρων, Francis Fannon, υπογράμμισε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής παραμένουν σταθερές στο αίτημα τους προς την Τουρκία να σταματήσουν να διαταράσσουν με μονομερείς κινήσεις την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, τέτοιες που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τη συνολική επενδυτική αξιοπιστία της και την πολιτική σταθερότητα. Δεν παρέλειψε δε να αναφερθεί στις διατάξεις του Δικαίου της Θάλασσας για να υποστηρίξει το δικαίωμα των νησιών σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.¹²¹

Από τα παραπάνω προκύπτει πως το Μνημόνιο μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης έχει ευκαιριακό χαρακτήρα, στερείται νομικού κύρους, δεν αναγνωρίζεται από τη διεθνή κοινότητα, δεν παράγει έννομα αποτελέσματα σε βάρος κανενός κράτους και ως αντικείμενο στις διατάξεις του δικαίου της θάλασσας, όπως αυτές διαγράφονται στη Σύμβαση του 1982, είναι αυτόχρημα θνησιγενές. Από τη μια πλευρά, η Τουρκία, διεκδικώντας συνολική επιρροή στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, επέλεξε να προχωρήσει στη σύναψη μιας έωλης και νομικά ανίσχυρης συμφωνίας, προκειμένου αυτή να λειτουργεί σε βάρος της Ελλάδας και της Κύπρου, αφού από τις δικές τους διεθνείς ζώνες και εν μέρει από τα δικά τους χωρικά ύδατα (Ελλάδας και Κύπρου), διέρχονται κατά θέσεις οι θαλάσσιοι διάδρομοι που τίθενται στο πρώτο άρθρο του Μνημονίου μεταξύ Τουρκίας – Λιβύης. Από την άλλη, η κυβέρνηση της Λιβύης, εκμεταλλευόμενη την διείσδυση αυτή της Τουρκίας, επικαιροποίησε την αρχήθεν θέση της χώρας αυτής ότι για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (και της ΑΟΖ) με

¹²⁰ European Parliament, Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves, European Parliamentary Research Service, September 2020.

¹²¹ European Parliament, Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves, European Parliamentary Research Service, September 2020.

την Ελλάδα θα πρέπει να ακολουθηθεί η μέθοδος της ευθυδικίας και όχι της μέσης γραμμής (που δέχεται η Ελλάδα ως μέθοδο της οριοθέτησης) και ότι δεν πρέπει να αποδοθεί πλήρης επήρεια στις ακτές της Πελοποννήσου και τα νησιά που βρίσκονται νοτίως της Κρήτης.

4.5. Συμφωνία οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών Ελλάδας- Αιγύπτου

Λίγους μήνες μετά το Μνημόνιο μεταξύ Τουρκίας - Λιβύης, στις 6 Αυγούστου 2020, υπογράφηκε μεταξύ της Ελλάδας και της Αιγύπτου Συμφωνία για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών των δύο παράκτιων κρατών. Οι δύο υπουργοί εξωτερικών έκαναν τις ανάλογες ανακοινώσεις σε κοινή συνέντευξη τύπου στο Κάιρο. Ο Αιγύπτιος υπουργός Sameh Shoukry δήλωσε χαρακτηριστικά πως *«αυτή η συμφωνία επιτρέπει και στις δύο χώρες να προχωρήσουν στη μεγιστοποίηση της αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων στην αποκλειστική οικονομική ζώνη, ιδιαίτερα ελπιδοφόρα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου»*¹²², ενώ ο Έλληνας ομόλογος του Νίκος Δένδιας υπογράμμισε ότι *«η συμφωνία επιβεβαιώνει και κατοχυρώνει το δικαίωμα και την επήρεια των νησιών μας σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ»*¹²³. Η Συμφωνία επικυρώθηκε από την Αιγυπτιακή Βουλή στις 18 Αυγούστου και στις 27 του ίδιου μήνα επικυρώθηκε και από το Ελληνικό Κοινοβούλιο.¹²⁴ Το κείμενο του Ελληνοαιγυπτιακού Συμφώνου πρωτοκολλήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα στα Ηνωμένα Έθνη, μόλις 4 μήνες μετά την υπογραφή του, ενώ παράλληλα αναρτήθηκε και στην ιστοσελίδα ωκεάνιων υποθέσεων και δικαίου της θάλασσας του Οργανισμού. Η διακρατική αυτή Συμφωνία έρχεται ως συμπλήρωση στην ίδρυση του Ενεργειακού Forum με την ονομασία East Med Gas Forum με μέλη την Ελλάδα, την Αίγυπτο, το Ισραήλ, την Ιορδανία, την Κύπρο, την Ιταλία και την Παλαιστίνη, το οποίο στοχεύει στην ανάπτυξη της δημιουργίας αγοράς φυσικού αερίου στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Η Συμφωνία αυτή επισφραγίζει ένα νέο κλίμα συνεργασίας μεταξύ των δύο παράκτιων κρατών και αποτελεί την πρώτη συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ της

¹²² Mourad, M., Egypt and Greece sign Agreement on the Exclusive Economic Zone, 6 August 2020, available at: <https://www.reuters.com/article/uk-egypt-greece-idUKKCN25222H>

¹²³ Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών, Δήλωση Υπουργού Εξωτερικών Ν. Δένδια μετά την υπογραφή της Συμφωνίας για την οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας- Αιγύπτου, (Κάιρο 06.08.2020).

¹²⁴ European Parliament, Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves, European Parliamentary Research Service, September 2020.

Ελλάδας με γειτονική της χώρα στην Ανατολική Μεσόγειο. Είναι, βέβαια, σκόπιμο να αναφερθεί ότι η Συμφωνία συνιστά απάντηση στο Τουρκολιβυκό Μνημόνιο που προηγήθηκε. Επίσημα η Τουρκία τοποθετήθηκε μέσα του υπουργού εξωτερικών, Mevlut Cavusoglu, ο οποίος κατήγγειλε την Συμφωνία, την χαρακτήρισε «άκυρη» από μέρος της χώρας του και υποσχέθηκε ότι η Τουρκία θα προστατέψει τα δικαιώματα αυτών και των Τουρκοκυπρίων.¹²⁵

4.6. Διερευνητικές Επαφές με την Τουρκία

Στις αρχές του 2021, έπειτα από έναν χρόνο μεγάλων εντάσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και ιδιαίτερα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, τα δύο παράκτια κράτη επιχειρούν να ανοίξουν και πάλι τον διακρατικό διάλογο, κηρύσσοντας τον 61^ο γύρο των λεγόμενων Διερευνητικών Επαφών αναφορικά με την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών, προκειμένου να αχθούν σε συνέχεια σε Διαπραγματεύσεις. Οι κύκλοι των Διερευνητικών Επαφών ξεκίνησαν επίσημα το 2002, με κύριο ζήτημα την επέκταση του εύρους των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο, ενώ από το 2010 έως και το 2016, στις Διερευνητικές Επαφές συμπεριλήφθηκε με μεγαλύτερη ένταση το ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας.

Ο νέος κύκλος Διερευνητικών Επαφών παρουσιάζει μία σημαντική διαφορά συγκριτικά με όσους προηγήθηκαν και αυτή δεν είναι άλλη από την ύπαρξη αφενός της Συμφωνίας Ελλάδας - Αιγύπτου και αφετέρου του Μνημονίου μεταξύ Τουρκίας – Λιβύης, υπό την ταυτόχρονη ισχύ των οποίων, υπάρχει αλληλοεπικάλυψη των δι' αυτών οριοθετημένων ζωνών. Οι δύο παράλληλες Συμφωνίες έχουν δημιουργήσει ένα νοητό θαλάσσιο «σταυρό» που κάνει αδύνατη την πραγματική οριοθέτηση και εκμετάλλευση των ζωνών υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο. Όπως όμως έχει ήδη αναλυθεί, ο μοναδικός τρόπος να αποκτήσει δικαιώματα πάνω σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ ένα παράκτιο κράτος που έχει περιορισμένο χώρο και περιορισμένη δυνατότητα να αναπτύξει τις θαλάσσιες αυτές λειτουργικές ζώνες στα 200 ν.μ., είναι η σύναψη συμφωνίας με τα παρακείμενα ή τα αντικείμενα κράτη. Τα άρθρα 73 και 84 της Σύμβασης του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας ορίζουν ρητώς ότι τα παράκτια κράτη θα πρέπει υποχρεωτικά να προβούν σε συμφωνία με τα παρακείμενα ή αντικείμενα κράτη για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών τους.

¹²⁵ European Parliament, Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves, European Parliamentary Research Service, September 2020.

Αν δεν υπάρξει συμφωνία, μόνη λύση είναι η προσφυγή σε Διεθνές Δικαστήριο που για την Ελλάδα είναι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, υπό τις προϋποθέσεις που έχει διατυπώσει με την τελευταία δήλωση της 14ης Ιανουαρίου 2015 για την αποδοχή της υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Διεθνούς Δικαστηρίου, και ειδικότερα ότι προκειμένου να αποφύγει ευκαιριακές πρακτικές από το άλλο κράτος, δεν θα αποδεχθεί την εκδίκαση περιπτώσεων (διαφορών) όπου το άλλο κράτος δέχεται την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης μόνο για μία φορά ή σε χρόνο μικρότερο των δώδεκα μηνών από την κατάθεση μιας προσφυγής ενώπιον του¹²⁶. Η Τουρκία βέβαια επιχειρηματολογεί πως δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση του 1982 και εκ τούτου οι διατάξεις της δεν την δεσμεύουν, πλην όμως, η Σύμβαση του 1982, λόγω της συντριπτικά μεγάλης αποδοχής της παράγει πλέον εθιμικό δίκαιο, δηλαδή διεθνείς κανόνες δικαίου που είναι εφαρμοστέοι έναντι πάντων. Εξάλλου, η ίδια η Τουρκία εφάρμοσε τις διατάξεις της Σύμβασης του 1982 και επεξέτεινε τις θαλάσσιες ζώνες της στη Μαύρη Θάλασσα, αξιοποιώντας τις διατάξεις της Σύμβασης που την εφαρμογή των διατάξεων της αρνείται για το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Επομένως, σε περίπτωση που τα μέρη προσφύγουν στη διεθνή δικαιοσύνη για την επίλυση της διαφοράς τους, η Τουρκία θα πρέπει να αναγνωρίσει στο σύνολο των διατάξεων της την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών, αφού η μερική μόνο αναγνώριση συνιστά έμμεση αμφισβήτηση της Διεθνούς Νομιμότητας εν γένει και συγκεκριμένα και της δικαιοδοσίας του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.¹²⁷

Είναι προφανές πως η Ελλάδα, κατά την πρόοδο των Διερευνητικών Επαφών, θα επιμείνει πως για την μοναδική διαφορά που αναγνωρίζει πως έχει με την Τουρκία και αφορά ακριβώς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, εφόσον οι δύο χώρες δεν αχθούν σε συμφωνία, θα πρέπει να προσφύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και πως περαιτέρω, το εφαρμοστέο δίκαιο για την επίλυση της μιας και μόνης διαφοράς αυτής, είναι οι διατάξεις της Σύμβασης του 1982 για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Στο σημείο αυτό, μόλις πρέπει να επισημανθεί πως οι Συνθήκες της Λωζάνης του 1923 και των Παρισίων του 1947, ορίζουν με σαφήνεια και χωρίς αμφισημίες τον γεωγραφικό χώρο της εθνικής κυριαρχίας της Ελλάδας επί του ηπειρωτικού κορμού και των νησιών του Αιγαίου αποτελώντας αναμφισβήτητο

¹²⁶ International Court of Justice, Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory, Greece, 14 January 2015, available at: <https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>

¹²⁷ Παυλόπουλος, Π., Κρίσιμα Νομικά Ζητήματα ενόψει των Διερευνητικών Επαφών, διαθέσιμο από iEidiseis.gr, 13 Φεβρουαρίου 2021.

διεθνές πλαίσιο οριοθέτησης του χώρου αυτού. Εντεύθεν, με βάση τις ισχύουσες Διεθνείς Συνθήκες, δεν καταλείπεται χώρος για αμφισβητήσεις εκ μέρους της Τουρκίας περί της εθνικής κυριαρχίας νήσων και βραχονησίδων στο ανατολικό Αιγαίο, ώστε οι έωλες αυτές αμφισβητήσεις να αποτελέσουν αντικείμενο των Διερευνητικών Επαφών.

Επίλογος

Καταληκτικά, για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης του 1982 για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας «κάθε κράτος έχει το δικαίωμα να καθορίζει το πλάτος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης του μέχρι σημείου που δεν υπερβαίνει τα 12 ν.μ., τα οποία μετρώνται από γραμμές βάσης καθορισμένες σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση». Συνεπώς, επειδή η αιγιαλίτιδα ζώνη αποτελεί φυσικό δικαίωμα του κράτους, κατοχυρωμένο διαχρονικά και με το αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο των διεθνών συμβάσεων που υπογράφηκαν για το δίκαιο της θάλασσας, το παράκτιο κράτος ασκεί εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης πλήρη κυριαρχία (όπως δηλαδή και στο έδαφος) περιοριζόμενη μόνο από το καθεστώς αβλαβούς διέλευσης πλοίων υπό ξένη σημαία, ενώ ως προς τα εσωτερικά ύδατα η πλήρης κυριαρχία του περιορίζεται μόνο για τον ελλιμενισμό και την προσάραξη πλοίων υπό ξένη σημαία.

Η Υφαλοκρηπίδα αποτελεί θαλάσσια ζώνη σχηματιζόμενη από τα υποθαλάσσια τμήματα εδάφους και υπεδάφους που είναι η ομαλή προέκταση της ακτής στη θάλασσα και αποτελούν το λεγόμενο υφαλοπλαίσιο. Έχει νομικό υπόβαθρο θεσμοθετημένο στις διεθνείς συμβάσεις για το δίκαιο της θάλασσας, οριοθετείται δε στα 200 ν.μ. που μετρώνται από τις ακτογραμμές, αρχίζοντας από εκεί που τελειώνει η αιγιαλίτιδα ζώνη. Αποτελώντας φυσικό δικαίωμα του κράτους, υφίσταται *ab initio* και *ipso facto* και γι' αυτό δεν χρειάζεται για την οριοθέτηση της προηγούμενη κήρυξη της από το ενδιαφερόμενο κράτος, το οποίο όμως, ακόμη και πριν την οριοθέτηση της στα πλαίσια συμφωνίας με κάποιο αντικείμενο ή παρακείμενο κράτος, μπορεί να καθορίσει τα απώτερα εξωτερικά όρια της που δεν θα πρέπει όμως να εισέρχονται στα όρια της υφαλοκρηπίδας αντικειμένου ή παρακειμένου κράτους και τα οποία οριστικοποιούνται με την τελική οριοθέτηση κατόπιν συμφωνίας.

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη αποτελεί νομική κατασκευή της Σύμβασης του 1982 για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και συνίσταται στη θαλάσσια εκείνη ζώνη εντός της οποίας το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα έρευνας, εκμετάλλευσης και διαχείρισης των βιολογικών ή μη φυσικών θαλάσσιων πόρων και ασκεί δικαιοδοσία αναφορικά με την τοποθέτηση τεχνητών νησιών και εγκαταστάσεων, την επιστημονική έρευνα καθώς και την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και κάθε άλλη δραστηριότητα έρευνας και εκμετάλλευσης της, όπως η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους. Παράκειται της αιγιαλίτιδας ζώνης, εκτεινόμενη πέραν των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις

οποίες μετρίεται το πλάτος της αιγιαλίτιδας. Η οριοθέτηση της προϋποθέτει πρώτα την κήρυξη της από το παράκτιο κράτος, με βάση το εσωτερικό του δίκαιο.

Επειδή τόσο η υφαλοκρηπίδα όσο και η ΑΟΖ δεν υπάγονται στον λεγόμενο σκληρό πυρήνα της εθνικής κυριαρχίας του κράτους, η οριοθέτηση τους δεν μπορεί να γίνει μονομερώς, παρά μόνο σε συμφωνία με το αντικείμενο ή παρακείμενο κράτος στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας κατά τη Σύμβαση του 1982, ενώ σε περίπτωση μη συμφωνίας, με προσφυγή σε κάποιο από τα Διεθνή Δικαστήρια, όπως το Διεθνές Δικαστήριο τη Χάγης, το Διεθνές Δικαστήριο του Αμβούργου, ή ακόμη και τα διεθνή διαιτητικά δικαστήρια.

Προϊόντος του χρόνου αποδεικνύεται πως συγκρινόμενη με την υφαλοκρηπίδα, η ΑΟΖ κερδίζει συνεχώς έδαφος στις πρωτοβουλίες των κρατών για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών τους, αυτονοήτως εξαιτίας του εύρους των δικαιωμάτων και δικαιοδοσίας που μπορεί το κάθε ενδιαφερόμενο κράτος να ασκήσει επ' αυτής και κυρίως επειδή η ΑΟΖ δίνει το δικαίωμα σύγχρονων μορφών θαλάσσιας έρευνας και οικονομικής εκμετάλλευσης (τεχνητά νησιά και κατασκευές, παραγωγή ήπιων μορφών ενέργειας κλπ.). Η διαπίστωση αυτή αποδεικνύεται από το ότι περισσότερα από 120 κράτη έχουν κηρύξει και οριοθετήσει ΑΟΖ.

Στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, είναι αδύνατη για την Ελλάδα η πλήρης ανάπτυξη της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας λόγω της στενότητας του θαλάσσιου χώρου και δεδομένου ότι τα δικαιώματα της επ' αυτών, επικαλύπτονται από τα ίδια δικαιώματα αντικείμενων κρατών (Τουρκίας, Κύπρου, Αιγύπτου, Λιβύης, Ιταλίας) και της Αλβανίας που είναι παρακείμενο κράτος. Ως προς την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, η Ελλάδα προέβη στη θέσπιση του ν. 4001/2011, με τις διατάξεις του οποίου όρισε τα απώτερα εξωτερικά όρια της μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετρίεται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης. Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά αντικείμενα ή παρακείμενα κράτη, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ (αφ' ης αυτή κηρυχθεί) κάθε σημείο ισαπέχει από τα εγγύτερα σημεία των ηπειρωτικών και νησιωτικών γραμμών βάσης από τις οποίες μετρίεται η αιγιαλίτιδα ζώνη. Είναι κατάδηλο ότι η Ελλάδα προσδοκά την επίλυση των οριοθετικών διαφορών με τα αντικείμενα κράτη με βάση την εφαρμογή της αρχής της μέσης γραμμής / γραμμής ίσης απόστασης που για τις συγκεκριμένες θάλασσες κρίνεται ως ο πλέον πρόσφορος και δίκαιος τρόπος οριοθέτησης. Για δε την περίπτωση της προσφυγής στη διεθνή δικαιοσύνη, η Ελλάδα

έχει ήδη κάνει την σαφή επιλογή του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, λόγω του διεθνούς κύρους του και της αναγνωρισμένης εμπειρίας του.

Αυτονοήτως, οι θαλάσσιες αυτές γραμμές, στις περιοχές όπου υπάρχει στενότητα θαλάσσιου χώρου και αδυναμία επέκτασης τους κατά τις προβλέψεις της Σύμβασης του 1982 πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης, θα πρέπει να συμπίπτουν και να ταυτίζονται και με τα όρια της αιγιαλίτιδας ζώνης, διότι οποιαδήποτε διαφοροποίηση σε σχέση με αυτήν, δημιουργεί προϋποθέσεις αμφισβήτησης του χώρου εθνικής κυριαρχίας. Δεν είναι δηλαδή δυνατό να έχουμε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ στις περιοχές στενότητας στο Αιγαίο με διαφοροποιημένα όρια σε σχέση με εκείνα της αιγιαλίτιδας ζώνης, προσέτι δε και του εθνικού εναέριου χώρου. Η ενιαιοποίηση των ορίων όλων των θαλασσίων ζωνών, όπου αυτό είναι αναγκαίο λόγω στενότητας θαλάσσιου χώρου, και αυτών με τον εθνικό εναέριο χώρο, αποκαθιστά την ιδιοτροπία της διαφοροποίησης που υπάρχει σήμερα και ενδυναμώνει τη διεθνή θέση της χώρας. Προς τούτο, εφόσον υπάρξει κατόπιν διακρατικής συμφωνίας παραπομπή στη διεθνή δικαιοσύνη για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, η Ελλάδα θα πρέπει πρώτα να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της στο απώτατο όριο των 12 ν.μ., όπου αυτό είναι εφικτό, ενώ είναι περαιτέρω προφανές πως για την επίλυση των οριοθετικών διαφορών με τους γείτονες της, εφαρμοστέο θα πρέπει να είναι το δίκαιο που εκπορεύεται από τη Σύμβαση του 1982, τις Συνθήκες που ισχύουν και δεν έχουν ανακληθεί ή ανατραπεί και τους παραδεκτούς κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Βιβλιογραφία

Application Instituting Proceedings Submitted by the Government of Greece, Aegean Sea Continental Shelf case (Greece v Turkey).

Bozkurt, A., Full Text of Turkey-Libya Maritime Agreement Revealed, December 2019, NordicMonitor, available at: [Full text of Turkey-Libya maritime agreement revealed - Nordic Monitor.](#)

Γιαλλουρίδης, Χ., Η ελληνοτουρκική σύγκρουση από την Κύπρο έως τα Ίμια 1955-1996, η οπτική του τύπου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, 2001.

Colombos, C., The International Law of the Sea, έκτη έκδοση, Λονδίνο, 1967.

Court of Arbitration, Delimitation of Continental Shelf (United Kingdom of Great Britain and the Northern Ireland v. the French Republic), 1977-1978.

Δημητρακόπουλος, Η., Τα χερσαία σύνορα της Ελλάδος, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη, 1991.

Διακήρυξη Τρούμαν για την Πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών σχετικά με την Παράκτια Αλιεία σε Ορισμένες Περιοχές της Ανοιχτής Θάλασσας, υπ' αριθμόν 2668, 28 Σεπτεμβρίου 1945.

Δίπλα, Χ., Ροζάκης, Χ., Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα, Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 2004.

Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών, Δήλωση Υπουργού Εξωτερικών Ν. Δένδια μετά την υπογραφή της Συμφωνίας για την οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας- Αιγύπτου, (Κάιρο 06.08.2020).

Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1931, ΦΕΚ 325, Τεύχος Πρώτο.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1936, ΦΕΚ 450, Τεύχος Πρώτο.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1973, ΦΕΚ 261, Τεύχος Πρώτο.

Εφημερίς της Κυβερνήσεως 1995, ΦΕΚ 136, Τεύχος Πρώτο.

European Parliament, Turkey: Remodeling the Eastern Mediterranean-Conflicting Exploration of Natural Gas Reserves, European Parliamentary Research Service, September 2020.

Evans, M., *Maritime Boundary Delimitation*, The Oxford Handbook of the Law of the Sea, Oxford University Press, 2015.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εισαγωγή-μετάφραση Ασωνίτης, Γ., εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα, 1995.

Ιταλοτουρκική Συνθήκη της 4.1.1932 (Καστελόριζο).

Ιωάννου, Κρ., Στρατή, Α., *Το Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 2000.

Κούρκουλος, Α., *Ίμια- κριτική προσέγγιση του τουρκικού παράγοντα*, εκδόσεις ΣΙΔΕΡΗΣ, Αθήνα, 1998.

Κώδικας Δημοσίου Ναυτικού Δικαίου, Μέρος Τρίτο: Αστυνομία Λιμένων και Παραλιών, Κεφάλαιο Β: Διοικητική Αστυνομία.

League of Nations, Treaty Series, vol. 93, page 343.

Letter from the permanent representative of Turkey to the Secretary-General of the UN of Aug. 18, 1976, UN Doc. S/12182.

Nguyen, Q.D., Daillet, P., Pellet, A., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο- Το δίκαιο της θάλασσας, επιμέλεια για την ελληνική έκδοση Δίπλα, Χ., 3^η έκδοση*, εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ, Αθήνα 1991.

Οικονομίδης, Κ., *Οι Νησίδες Ίμια στο Αιγαίο Πέλαγος: μία διαφορά που δημιουργήθηκε με τη βία*, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1999.

Παπασταυρίδης, Ε., *Οι Ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ, 2020.

Roach, As., Smith, R., *United States Responses to Excessive Maritime Claims*, Τρίτη έκδοση, Publications on Ocean Development.

Ροζάκης, Χ., «Το καθεστώς των Διεθνών Στενών στη Σύμβαση του '82 και η Εφαρμογή του στις Ελληνικές Θάλασσες», *Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας*, επιμέλεια Περράκη, Στ., εκδόσεις Σάκκουλας, 1996.

Ρούκουνας, Ε., *Διεθνές Δίκαιο II*, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα, 1982.

Rozakis, C.L., Stagos, P.N., *The Turkish Straits*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1987.

Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης, Υπογραφείσα τη 24 Ιουλίου 1923.

Συρίγος, Α., Ελληνοτουρκικές σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 2015.

Συρίγος, Α., Τουρκικές Διεκδικήσεις σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο, ειδική έκδοση 2020, εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ.

Το Σύνταγμα της Ελλάδος, ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Οργάνωση και Λειτουργίες της Πολιτείας, ΤΜΗΜΑ Α΄: Άρθρο 27, εκδόσεις Σάκκουλας, 2008.

ΦΕΚ 3793, ΝΟΜΟΣ 4001/2011, Άρθρο 156, 22 Αυγούστου 2011.

Vali, F.A., The Turkish Straits and NATO, Stanford California, Hoover Institution Press, 1972.

United Nations, Resolution 395 (1976), Adapted by the Security Council at 1953rd Meeting, of 25 August 1976, United Nations Digital Library.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Agreement between The Government of the State of Israel and The Government of the Republic of Cyprus on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 December 2010, available at:

https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/cyp_isr_eez_2010.pdf

Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone, 17 February 2003, available at:

<https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf>

Αλεξανδρή, Α., Υποχρεωτική Ανταλλαγή Πληθυσμών, 28 Ιανουαρίου 2020, διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/society/1061945/i-ypochreotiki-antallagi-plithysmon/>

Γενικό Επιτελείο Στρατού, Συμφωνία για το Καθεστώς των Στενών, διαθέσιμο από: <http://www.army.gr/el/organosi/stoiheia-organosis-genikoy-epiteleioy-stratoy/klados/a2-dieythynsi-pliroforion-asfaleias-8>

Declarations and Statements upon UNCLOS Ratification, διαθέσιμο από: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/convention_declarations.htm

Hellenic Republic Ministry of Foreign Affairs, διαθέσιμο από: <https://www.mfa.gr/en/issues-of-greek-turkish-relations/relevant-documents/turkish-claims.html>

Ίδρυμα Βουλής των Ελλήνων, Το μέτωπο της διπλωματίας, 1946-1947, διαθέσιμο από: <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?sId=11114631122216461458632>

International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), available at: <https://www.icj-cij.org/en/case/62>

International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), Observations of the Government of Turkey on The Request by the Government of

Greece for Provisional Measures of Protection, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/62/9483.pdf>

International Court of Justice, Aegean Continental Shelf (Greece v. Turkey), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 19 December 1978, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/62/062-19781219-JUD-01-00-EN.pdf>

International Court of Justice, Declarations recognizing the jurisdiction of the Court as compulsory, Greece, 14 January 2015, available at: <https://www.icj-cij.org/en/declarations/gr>

International Court of Justice, Case Concerning the Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v. Malta), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 3 June 1985, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/68/068-19850603-JUD-01-00-EN.pdf>

International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway), Overview of the Case, available at: <https://www.icj-cij.org/en/case/78>

International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), Overview of the Case, available at: <https://www.icj-cij.org/en/case/132>

International Court of Justice, Maritime Delimitation in the Caribbean Sea and the Pacific Ocean (Costa Rica v. Nicaragua), Reports of Judgements, Advisory Opinions and Orders, Judgement of 2 February 2018, available at: <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/157/157-20180202-JUD-01-00-EN.pdf>

International Court of Justice, Statute of the International Court of Justice, available at: <https://www.icj-cij.org/en/statute>

International Law Commission, διαθέσιμο από:

https://legal.un.org/ilc/summaries/8_2.shtml

International Tribunal for the Law of the Sea, Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Cote d' Ivoire in the Atlantic Ocean, Provisional Measures, Orders of 25th April 2015, available at:

<https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases/case-no-23/case-no-23-provisional-measures/>

Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο από:

<https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General, United Nations General Assembly, available at: [a/74/757 - E - a/74/757 -Desktop \(undocs.org\)](#)

Mees, Cyprus-Lebanon, Cyprus-Israel Offshore Delimitation, 28 September 2012, available at: <https://www.mees.com/2012/9/28/op-ed-documents/cyprus-lebanon-cyprus-israel-offshore-delimitation/f994d750-6d1a-11e7-9675-d5a0b0510107>

Memorandum Of Understanding Between The Government Of The Republic Of Turkey And The Government Of National Accord-State Of Libya On Delimitation Of The Maritime Jurisdiction Areas In The Mediterranean, 27 November 2019, available at:

https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/Turkey_11122019_%28HC%29_MoU_Libya-Delimitation-areas-Mediterranean.pdf

Mourad, M., Egypt and Greece sign Agreement on the Exclusive Economic Zone, 6 August 2020, available at: <https://www.reuters.com/article/uk-egypt-greece-idUKKCN25222H>

Νομοθετικό Διάταγμα Υπ' αριθ. 238/ΦΕΚ Α'/25 Αυγούστου 1923, Περί Κυρώσεως της εν Λωζάνη Συνομολογηθείσης Συνθήκης Περί Ειρήνης, διαθέσιμο από:

<https://geetha.mil.gr/wp-content/uploads/2019/10/3-SYNTHIKI-EIRHNHS-LWZANIS.pdf>

Παυλόπουλος, Π., Κρίσιμα Νομικά Ζητήματα ενόψει των Διερευνητικών Επαφών, διαθέσιμο από [iEidiseis.gr](http://eidiseis.gr), 13 Φεβρουαρίου 2021

Treaty of Peace with Italy, διαθέσιμο από:

<https://reparations.qub.ac.uk/assets/uploads/m-ust000004-0311.pdf>

Υπηρεσία Υδρογονανθράκων, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, Οριοθέτηση ΑΟΖ, διαθέσιμο από:

<http://www.mcit.gov.cy/mcit/hydrocarbon.nsf/All/9E815E3F583AE208C225846900393B62?OpenDocument>

United Nations, General Assembly, Letter dated 18 March 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary- General, A/74/757, from United Nation Digital Library, available at:

file:///C:/Users/evxan/Downloads/A_74_757-EN.pdf

United Nation Treaty Collection, Chapter XXI Law of the Sea, 6. United Nations Convention on the Law of the Sea, “Interpretative declaration on the subject of straits made upon signature and confirmed upon ratification”, available at:

https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI-6&chapter=21&Temp=mtdsg3&clang=en#EndDec

